

Nyelv Nedre Vest

Utgravning av hustuffer og boplass fra yngre steinalder

Anja Roth Niemi og Janne Oppvang

Tromsø Kulturhistorie nr. 46 2018
Tromsø Museum - Universitetsmuseet, UiT Norges Arktiske Universitet

ISBN 978-82-7142-069-7 I
SSN 1891 – 1943

Prosjektansvarlig TMU: Anja Roth Niemi
Layout: Anja Roth Niemi
Prosjektet er bekostet av Statens Vegvesen

Foto: Tromsø Museum - UiT Norges Arktiske Universitet
Kart og illustrasjoner: Monica Svendsen (MS), Anja Roth Niemi (ARN), Erik Kjellman (EK)
Gjenstandsfoto: Erik Kjellman (EK)
Fotogrammetri: Monica Svendsen og Erik Kjellman

Trykkeri: Norbye & Konsepta AS, Tromsø

Tekst, fotografier, illustrasjoner etc ©Tromsø Museum –Universitetsmuseet hvis ikke annet er oppgitt.

Forsidefoto: Utgravning i Hus 11 på Nyelv Nedre Vest. Foto: Janne Oppvang, Tromsø Museum

Baksidefoto: Utgravningsfeltet på Nyelv Nedre Vest. Sett mot N. Foto: Anja Roth Niemi, Tromsø Museum

Nyelv Nedre Vest

Utgravning av hustufter og boplass fra yngre steinalder

Nyelv, Nesseby k., Finnmark f.

Anja Roth Niemi og Janne Oppvang

Lokalitet: Nyelv Nedre Vest og Gressbakken Nedre Øst
Id.nr.: Id. 218889 (Nyelv Nedre Vest) og 26974 (Gressbakken Nedre Øst)
Kulturminnetype: boplass fra steinalder
Undersøkelsesår: 2016
Areal: Id. 218889: 896 m² avtorvet, 174 m² utgravd. Id. 26974: 1 m² utgravd
Tiltakshaver: Statens Vegvesen
Kommune: Nesseby
Fylke: Finnmark
Gnr/bnr: 3/1, 3/17 og 4/1
Kartfesting: UTM 33N X:1022700, Y: 7833415 (Id. 21889 Nyelv Nedre Vest)
Feltleder: Janne Oppvang og Monica Svendsen
Prosjektansvarlig: Anja Roth Niemi
Rapport: Janne Oppvang og Anja Roth Niemi
Dato: 9. januar 2018
Prosjektnr.: A49262
Ephorte: 2016/4706
Aksesjonsnr.: 2016/88
Fotobase: TSAD49
Gjenstandsbaser: TS15420, TS15423, TS15424, TS15425 og TS15426.

Sammendrag

Prosjektet ble iverksatt som konsekvens av reguleringsplan for bygging av ny bru over Nyelv og utbedring av tilstøtende deler av E6. På Gressbakken Nedre Øst lå det berørte området rett ved eksisterende vegskjæring, hvor mye av opprinnelig terreng allerede var fjernet i forbindelse med tidligere vegbygging. Det ble foretatt en mindre undersøkelse her, uten at det framkom funn eller andre indikasjoner på fortidig aktivitet.

På Nyelv Nedre Vest omfattet undersøkelsesområdet et inntil 10 meter bredt og 160 meter langt område langs E6 i den nordlige delen av lokaliteten. Like øst for dette ligger en ansamling hustufter, hvorav flere tidligere er undersøkte. I 2016 ble en tuft (Hus 11) utgravd i sin helhet, samt deler av vegg og gulv i en annen (Hus 9). Et større område nedenfor og mellom hustuftene ble undersøkt, men svært få strukturer og funn framkom. Hustuftene var også relativt fattige på funn, mest markant var forekomsten av små kvartsavslag, men det var også et mindre innslag slipt skifer. Dateringene viser at tuftene var i bruk i tidsrommet 2200-1600 f.Kr., med en hovedvekt på perioden 2200-1800 f.Kr.

Hus 11 har karakteristika som tilsvarer den såkalte «Nyelv-tufta»: rektangulær gulvflate, indre areal på rundt 20-25 m², oppbygd voll i forkant og nedgravning i bakkant, og et avlangt ildstedsanlegg orientert langs husets lengdeakse, bestående av to ildsteder som deles av en ansamling skjorbrente steiner. Nyelvtuftene deler flere strukturelle trekk med de mer solide Gressbakken-tuftene, og var i bruk i samme tidsrom. Vi foreslår at de to typene tufter må sees som komplementære enheter innenfor samme kulturtradisjon, som trolig bør relateres til differensiert ressursutnyttelse og variasjoner i bosetningsmønsteret ved slutten av yngre steinalder og begynnelsen av tidlig metalltid.

INNHold

1. INNLEDNING	1
Bakgrunnen for undersøkelsene	1
Gjennomføring.....	1
Ansvar og arbeidsomfang.....	1
Undersøkelsesforhold	2
Formidling.....	3
Beliggenhet.....	3
Omsøkte kulturminner.....	3
2. FORSKNINGSHISTORIE	6
Nyelv Nedre Vest (id. 218889 og id. 60082).....	6
Oppdagelse og innledende undersøkelser 1937-1939	6
Videreføring og nye gravinger 1957-58.....	8
Bosetningsspor, møddinger og grav 1978	11
Gressbakken Nedre Øst (id. 26974).....	14
Utgravninger i 1957	14
Undersøkelse av mødding 1994.....	14
Implikasjoner for forståelsen av forhistoriske samfunn.....	16
3. PROBLEMSTILLING OG MÅLSETTING	18
4. UNDERSØKELSESMETODE OG DOKUMENTASJON	19
Feltmetode.....	19
Målesystem.....	19
Digital dokumentasjon	20
Prøveuttak	20
Katalogisering og rapport.....	21
5. GRESSBAKKEN NEDRE ØST	22
6. NYELV NEDRE VEST	24
Veggvoll og deler av gulv i Hus 9	26
Stratigrafiske forhold og kontekster.....	26
Gulv	27
Veggvoller.....	28
Inngangsparti.....	29
Mulig ildsted	29
Funn	29
Råstoff.....	30
Gjenstander av stein.....	30
Beinmaterialet	32

Funnspredning	32
Trekullprøver og dateringer.....	32
Oppsummering og tolkning.....	32
Anlegg ID 661 foran Hus 8, og området mellom Hus 9 og 11	37
Stratigrafiske forhold.....	37
Funn	39
Råstoff.....	39
Gjenstander av stein.....	39
Beinmaterialet	41
Trekullprøver og dateringer.....	41
Oppsummering og tolkning.....	41
Hus 11	43
Stratigrafiske forhold og kontekster	43
Gulv	44
Veggvoller.....	47
Ildsted	48
Inngang.....	50
Andre strukturelementer	50
Funn.....	51
Råstoff.....	51
Gjenstander av stein.....	51
Beinmaterialet.....	55
Funnspredning	55
Vertikal funnspredning.....	55
Horisontal funnspredning.....	56
Trekullprøver og dateringer.....	58
Oppsummering og tolkning.....	58
Området øst for Hus 7	62
Stratigrafiske forhold.....	62
Funn	63
Trekullprøver og dateringer.....	65
Oppsummering og tolkning.....	65
Knakkeplass.....	66
Stratigrafiske forhold.....	66
Funn	67
Trekullprøver og dateringer.....	68
Oppsummering og tolkning.....	68
Gammetufter	69
7. SAMMENSTILLING OG DISKUSJON	72
Innledning.....	72
Prosjektets målsetting.....	72
Funninventaret	72
Datering og hustuftenes kronologi.....	75
Hustufter og organiseringen av boplassen	79
Avslutning	83

LITTERATUR	85
VEDLEGG	89
Vedlegg 1: Intrasis Id og relasjoner Hus 9.....	89
Vedlegg 2: Intrasis Id og relasjoner Hus 11	90
Vedlegg 3: Liste over Trekullprøver	91
Vedlegg 4: Rapport treslagsbestemmelse	96
Vedlegg 5: Rapport 14C-Datering	99
Vedlegg 6: Rapport osteologisk analyse.....	105

1. INNLEDNING

BAKGRUNNEN FOR UNDERSØKELSENE

Statens vegvesen varslet i brev av 11.6.2015 om oppstart for planarbeidet for Nyelv Bru. Formålet med planarbeidet var å bygge ny bru over Nyelv, samt tilpasse tilstøtende veger til dagens standard for å øke trafikksikkerheten og gi bedre fremkommelighet.

Finnmark fylkeskommune varslet i brev av 25.6.2015 befaringsplan i planområdet. Dette ble gjennomført august-september 2015. Tiltak i planen berørte to automatisk fredete lokaliteter: id.nr. 26974 vest for Nyelva, og id.nr. 218889 øst for Nyelva.

Reguleringsplan ble lagt til høring og offentlig ettersyn 7. mars 2016, med opprinnelig høringsfrist 3.5.2016. Fristen ble utsatt til 12.5.2016.

I brev av 14.4.2016 tilrår Finnmark fylkeskommune dispensasjon etter kml §8 fjerde ledd for deler av begge de berørte lokalitetene. 09.05.2016 anbefaler også Tromsø Museum at det gis dispensasjon etter kml §8 fjerde ledd for del av id.nr. 26974 Gressbakken Nedre Øst og for del av id.nr. 218889 Nyelv Nedre Vest, under forutsetning om at det før tiltaket iverksettes blir foretatt arkeologiske undersøkelser i de nevnte områder.

Detaljreguleringsplanen for E6 Nyelv Bru ble vedtatt i Nesseby kommunestyre 22.06.2016. I e-post av 04.07.2016 fra Finnmark fylkeskommune til Tromsø Museum opplyses om dette, og samtidig at Statens Vegvesen bestiller arkeologiske undersøkelser av id.nr. 26974 og id.nr. 218889.

Prosjektplan og budsjett ble utarbeidet av Tromsø Museum og oversendt Riksantikvaren 09.07.2016. I brev datert 13.07.2016 fastsetter Riksantikvaren at Statens Vegvesen ved realisering av tiltak etter reguleringsplanen skal bekoste arkeologisk gransking av lokalitetene, i

medhold av kml § 10.

I epost til Tromsø Museum 15.07.2017 ber Statens Vegvesen om at utgravningene settes i gang så snart som mulig. Feltarbeidet ble gjennomført perioden 29.08 – 30.09.2016.

GJENNOMFØRING

Ansvar og arbeidsomfang

Prosjektleder var Anja Roth Niemi. Hun hadde ansvar for planlegging, gjennomføring, oppfølging, ferdigstilling av rapport og kontakt med tiltakshaver, som var Statens Vegvesen.

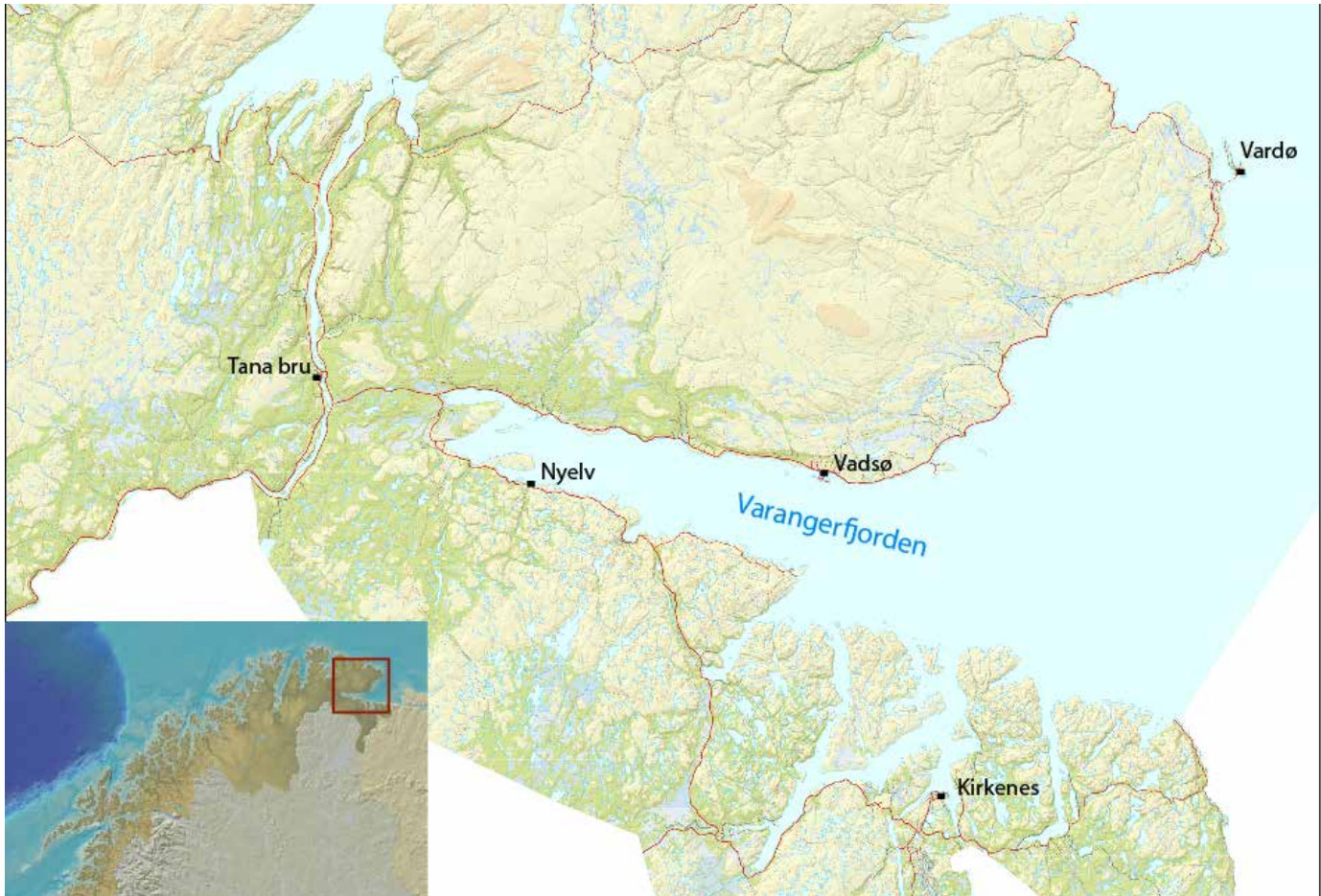
Feltleder Janne Oppvang var ansvarlig for praktiske utføringen av feltarbeidet, bearbeiding av data, dokumentasjon og rapportering. Monica Svendsen var feltleder med digitalt ansvar og sto for oppmåling, digital dokumentasjon i felt og utarbeiding av illustrasjoner og kart på etterarbeidet. Hun utførte også funnkatalogiseringen.

Det var i tillegg ansatt 5 feltmedarbeidere: Signe Terkelsen, Bernt-Johnny Bertheussen, Veronika Luneborg, Silje Sivertsvik og Yassin Nyang Karoliussen.

Forarbeidet besto av totalt 3 ukesverk/15 dagsverk og ble utført av prosjektleder og feltledere. Arbeidet besto av organisering av transport, innkvartering, tilrettelegging og pakking av utstyr, HMS-arbeid og kontakt med feltpersonell. I tillegg hadde Erik Kjellman ansvar for å tilrettelegge for tiltredende digital feltleder. Forarbeidet omfattet også en befaringsplan av lokaliteten der feltet ble målt opp og det ble tatt prøvestikk. Dette ble utført 19.-20.07.2016 av Anja Roth Niemi, Erik Kjellman og Janne Oppvang.

Det ble brukt 35,5 ukesverk/177 dagsverk i felt. Dette inkluderte 2 reisedager for alle ansatte.

På id. 26974 Gressbakken Nedre Øst ble bare deler av sikringssonen berørt. Det berørte området lå rett ved siden av eksisterende E6, og var utplanert. Ettersom potensialet for funn av forhistorisk karakter ble ansett som svært lite, ble det bare gravd 1 m² her. Det ble utført 4 dagsverk for utgravning og dokumentasjon, og det framkom ingen funn. Det ble deretter ikke

Figur 1 Kart over Varangerfjorden. Nyelv ligger på sørsiden, i indre del av fjorden. MS

utført videre undersøkelser på denne lokaliteten.

På id. 218889 Nyelv Nedre Vest ble 896 m² avtorvet og undersøkt. Tiltaksområdet var 1460 m² stort, men dette omfattet også vegskjæring og grøfter ved E6. 174 m² ble detaljert undersøkt gjennom flategraving.

Etterarbeidet var på til sammen 24 ukesverk/120 dagsverk, og omfattet bearbeiding av data, funnbehandling, innlemming i samlinger og databaser, og utarbeiding av rapport.

Undersøkellesforhold

Feltarbeidet ble utført i september og det var en fin høst i Øst-Finnmark. Det var en god del vind, men for det meste opphold, klart vær og fine graveforhold. Det ble merkbart mindre lys i løpet av perioden, noe som ga noen utfordringer i forhold til dokumentasjonsarbeidet, dette ble likevel utført tilfredsstillende.

Undersøkellesområdet lå langs E6 og var adskilt fra veien med kun et par meter med veigrøft.

Statens Vegvesen sørget for redusert fartsgrense og at arbeidsområdet ble markert. Dette hadde stor betydning for både sikkerhetsfølelsen i felt og støynivået. Vi hadde gode HMS- og sikkerhetsrutiner på prosjektet, der alle ansatte brukte synlighetsklær eller refleks-vest til enhver tid, samt var oppmerksomme, slik at det ikke oppsto ubehagelige situasjoner knyttet til veien.

Brakke- og toalettfasiliteter ble ordnet gjennom SVV og ble satt opp i nordenden av felt, på en liten grusplass der det også var plass til oppstilling av bilene. Det ble i tillegg satt opp en lavvo i felt for utstyr og kortere pauser. SVV hadde også ansvar for å skaffe til veie gravemaskin, pumpesystem til såld og de skulle sørge for skogrydding. Den 01.09.2016 var alt dette i orden og utført.

Reisen Tromsø - Kirkenes - Tromsø var med fly og prosjektet hadde 3 leiebiler som ble hentet og avlevert på flyplassen i Kirkenes. Innlosjering av personale var på en tidligere brøytehytte drevet av SVV og på Grاسبakken camping, begge deler

med kort avstand til feltet.

Formidling

Det ble skrevet ett blogg-innlegg på Norark.no publisert 07.09.16: «Nytt fra Nyelv». I tillegg ble det lagt ut oppdateringer på Facebook gjennom «Tromsø Museums arkeologiske undersøkelser». Det var tilbakemeldinger fra lokalbefolkningen om at det var mange som fulgte oss på Facebook og satte pris på disse oppdateringene.

02.09.16 hadde vi besøk av Sametinget avdeling Varangerbotn, med omvisning i felt.

22.09.16 ble det publisert en artikkel i Ságat: «Arkeologiske utgravninger: Nyheter fra fortiden», og en oppfølgingsartikkel ble trykket den 05.10.16 «Fant meisel og garnsøkker». Begge var skrevet av Randi Irene Losoa.

På Norsk Arkeologimøte 2016 i Bergen ble prosjektet presentert av Anja Roth Niemi, og foreløpige resultater ble formidlet via en poster laget av Monica Svendsen og Janne Oppvang.

BELIGGENHET

Nyelv Bru ligger på sørsiden av Varangerfjorden i Nesseby kommune, i veistrekning 21,3 km øst fra Varangerbotn og 102 km vest fra Kirkenes (Figur 1). De to lokalitetene ligger langs E6 på hver sin side av brua: Gressbakken Nedre Øst 550 meter vest for brua, mens Nyelv Nedre Vest starter omtrent 150 meter øst for brua og strekker seg videre sør-østover (Figur 3). Rett nord for lokalitetene ligger det en liten halvøy kalt Vieranjárga/Veidneset som danner en lun bukt vest for Rissebákti/Gressbakken. Begge lokalitetene har godt utsyn over Varangerfjorden og fra Nyelv er det god sikt over mot bygda Unjárgga/Nesseby og det store kulturminneområdet på Ceavccageađgi/Mortensnes.

Landskapet er åpent og preget av storkupert hei (Figur 2). Vegetasjonen er relativt sparsom med lyng- og gresskledd skråninger og sletter. Terrenget er preget av tydelig strandvoller, og det er langs disse man finner rekker med nedgravde tufter både på Nyelv og Gressbakken. Undergrunnen består av gammel strandgrus og sand. I de høyereliggende områdene er det også

Figur 2 Utsyn fra Nyelv Øvre mot Varangerfjorden i nord. Veidnes i nordøst.

eksponerte morenerygger.

Brua som skal bygges går over Ođđajohka / Nyelv, som skiller de to lokalitetene. Navnet kommer av at elva stadig har skiftet leie. Elva har gravd seg inn i moreneryggen og dannet en skråning med løsmasser som er godt synlig i landskapet. På toppen av denne, og vest for lokaliteten Nyelv Nedre Vest, ligger det i dag et grustak.

Bebyggelsen langs sørsiden av Varangerfjorden er mer spredt og fåtallig enn på den nordlige siden. Det er få fastboende i Ođđajohka/Nyelv og Rissabákti/Gressbakken, og dagens bosetting består av et fåtall hus, hvorav flere anvendes som fritidsboliger. Området er mye brukt til friluftsliv, og det er merket tursti og tilrettelagt bål plass i fjæra ved utløpet til Ođđajohka/Nyelva.

OMSØKTE KULTURMINNER

Id.nr. 26974 Gressbakken Nedre Øst ligger 550 meter vest for Nyelv bru. Lokaliteten beskrives av Povl Simonsen som en gruppe med 8 tufter av «Gressbakken-type» som ligger i to rekker langs en terrassekant rundt 12 moh (Simonsen, 1961:386). Det er i tillegg minst 5 tufter av annen type. Lokaliteten inngår i det større kulturmiljøet på Gressbakken, hvor det er registrert 29 nedgravde tufter fra yngre steinalder i to lavereliggende områder, samt bosettingsspor fra eldre steinalder i de høyereliggende områdene.

Reguleringsplanforslaget innebar at vegskulderen vil ligge innenfor sikringssonen til

Figur 3 Gressbakken og Nyelv. Registrerte lokaliteter og undersøkelsesområdene (markert med rødt). ARN

den nordlige delen av lokaliteten.

I denne delen av lokaliteten ligger "Hus 23", som er den nordligste av tuftene på Gressbakken Nedre Øst. Hus 23 ble av Simonsen målt til å ha et indre areal på 6,6 x 4,4 meter, omgitt av en høy voll på alle sider. I vollen er tre distinkte nedsenkninger som utgjør inngangene til tufta. Rett nord for huset er en lav terrassekant, Nedenfor denne ble Rv50 (nå E6) anlagt. Tuftas indre er ikke gravd ut, men det er gjort begrensede undersøkelser i vestlig og nordlig veggvoll.

Hus 23 var skadet mot nord og nordøst hvor det var tatt ut grus. I grustaket ble det i 1956 dokumentert en profil av tuftas veggvoll, med kulturlag inneholdende bevarte dyrebein (Simonsen, 1961:386). Deler av den nordlige veggvollen, som også var skadet av grustaket og nå dessuten av vegskjæringa til E6, ble undersøkt i 1994 (Damm, 1995). Denne undersøkelsen viste at det er velbevarte kulturlag inneholdende materiale av bein og skjell i området mellom tufta, vegskjæring og

grustak. Ut fra dette ble det antatt at det også kunne være bevarte kulturlag i området som ville bli berørt.

Id.nr. 218889 Nyelv Nedre Vest inngår i likhet med Gressbakken Nedre Øst i et større kulturmiljø med flere lokaliteter bestående av åpne boplasser, tufter, røyser, graver mm. Lokaliteten inngikk tidligere i id.nr. 60082, men er etter nyregistrering i 2015 nå registrert som id.nr. 218889. Den er avgrenset som et 25 600 m² stort område med 50 enkeltminner, bestående av 39 tufter, 10 groper og en haug med uviss funksjon. Tuftene framstår som forsenkninger som er plassert mer eller mindre i rekker langs de gamle strandvollene. De er i hovedsak konsentrert til den sørlige delen av lokaliteten, mens det er færre tufter mot nordvest og broa. Det er imidlertid funnet en mengde gjenstander i området mellom Nyelv Bru og den vestligste tufta (Simonsen, 1961:438), noe som viser at den forhistoriske aktiviteten trolig har hatt en større utbredelse enn hva tuftene indikerer.

Figur 4 Midtre og sørlige deler av undersøkelsesområdet. Avtorving er fullført og utgravning godt i gang. Utsyn mot Nyelvbukta og Varangerfjorden i nordøst. 20.09.2016

Reguleringsplanforslaget ville føre til at veglinja blir forskjøvet inn mot lokaliteten og ny vegskulder/skjæring ville dermed ligge innenfor lokalitetsavgrensninga. I den delen av lokaliteten som blir berørt av tiltaket er det registrert en tuft som trolig er av nyere dato, samt en hustuft som ble registrert av Simonsen som Hus 11. I tillegg ville planforslaget berøre østlige veggvoller av Hus 8 og Hus 9.

På de nordlige delene av undersøkelsesområdet lå det to tufter av nyere dato. Den ene var registrert, men ikke som automatisk fredet, den andre var ikke registrert. Tuftene var derfor ikke omfattet av prosjektplan og budsjett for undersøkelsene. Lokale informanter kunne opplyse om at det hadde vært sjøsamisk bosetting her fra ca 1870 til ca 1920. Tuftene burde derfor muligens ha vært registrert som samiske automatisk fredete kulturminner. Etter konsultasjon med Riksantikvaren, og Sametinget avdeling Varangerbotn, ble det enighet om at Tromsø Museum skulle dokumentere strukturene etter avtorving og framrensing, samt samle inn et representativt beinmateriale.

2. FORSKNINGSHISTORIE

NYELV NEDRE VEST (ID. 218889 OG ID. 60082)

Oppdagelse og innledende undersøkelser 1937-1939

I årene 1935-37 var konservator ved Universitetets Oldsakssamling i Oslo, Anders Nummedal (1867-1944), på feltarbeid i Finnmark. Nummedal var utdannet geolog. Hans mest kjente bedrift var å oppdage rester etter en tidligere ukjent eldre steinalder, først på Nord-Vestlandet i 1909, og i 1926 også i Finnmark. Nå var han interessert i å undersøke spor etter steinalderens mennesker i Varanger. Mens han befarte tufter og åpne boplasser innerst i Varangerfjorden i 1935, fikk han anledning til å besøke Nyelv med båt. Han oppdaget da et stort antall gjenstander fra eldre steinalder på grusrygger vest for Nyelva (Nummedal, 1936:72, 77). Dette ble seinere kjent som lokaliteten "Gressbakken Øvre".

I 1937 var Nummedal igjen på Nyelv. Denne gangen hadde han blitt tilkalt av vegvesenets folk på grunn av funn av oldsaker i veglinja (Simonsen, 1961:399). Blant funnene var steinøks, meisler, spydspisser, skiferkniver, beinspiss, hornhakke, og mer enn 10 hele eller fragmentariske skiferspisser (Gjessing, 1942:343). De lange og slanke spissene ble opphavet til en egen typebetegnelse innen nordnorsk steinalder, nemlig Nyelv-typen (Gjessing, 1942:168).

Nummedal oppdaget at funnene var framkommet i et område hvor veien skjærer gjennom et felt med nedgravde tufter. Noe senere hadde han følge av Gutorm Gjessing (1906-1979), nylig tilsatt konservator ved Tromsø Museum. Sammen observerte de minst 14 nedgravde hustufter som var anlagt i tre rekker langs de gamle strandterrassene

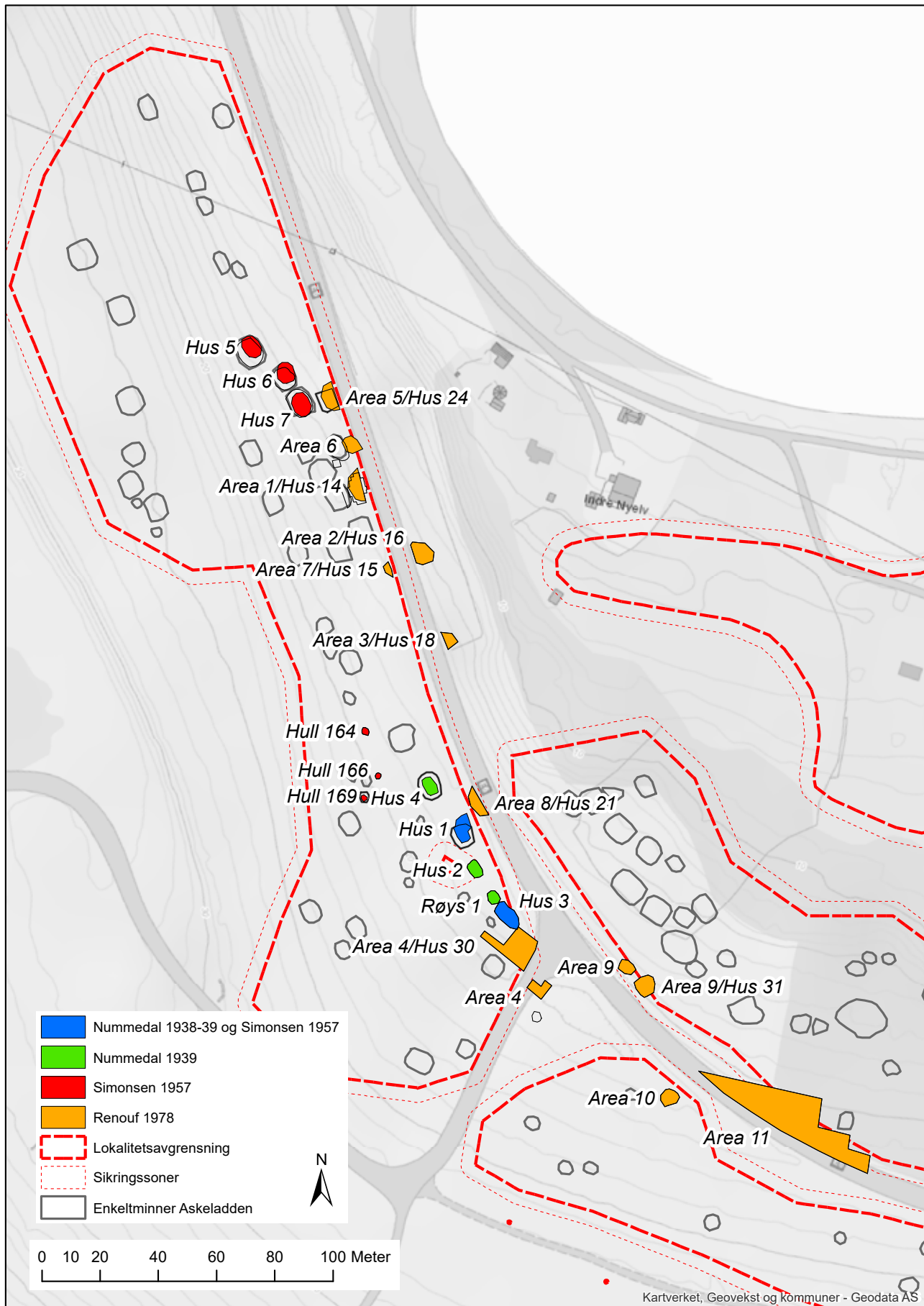
(Gjessing, 1942:416). De fleste framstod som rektangulære, inntil 7 x 5 meter store og nokså grunne forsenkninger med avrundete hjørner, som var omgitt av en lav voll. Enkelte av tuftene var også runde.

Vest for Nyelva, på Gressbakken, ble det også oppdaget tufter (Nummedal, 1938, Gjessing, 1942:417). Her ble det talt 14 ovale tufter i to rader. Disse var større enn de som lå på østsiden av elva, var mer nedgravde i bakken, og hadde dessuten tydelige innganger på nedre side. Av Nummedal og Gjessing ble de tolket som «underjordiske boliger», lik de som var kjent i Petsamo og ved Murmankysten i Russland.

I 1938 bestemte Nummedal seg for å foreta en "prøvegravning" i en av tuftene som ligger i øvre rekke nær veien og funnstedet på Nyelv. Tufta ble seinere benevnt "Hus 1" av Povl Simonsen. Inne i selve tufta var det få funn, men ved den nedre langsiden kom det fram det som først ble antatt å være en skjellbanke. Så kom det fram en liten benharpun: «Den er ikke vakker, men den gav løfter» (Nummedal, 1938:147). Det viste seg snart at det dreide seg om en avfallsdyngge eller «kjøkkenmødding» som lå foran huset. Mesteparten av dyngen bestod av skjell, men det var også tallrike dyrebein, hvorav mange var bearbeidde. Lagvis i skjelldyngen kunne man identifisere kuskjell, strandsnegl og blåskjell. Beinmaterialet stammet fra rein, bjørn, bever, hval, grønlandssel og geirfugl, samt fisk. Ikke minst ble det gravd fram mange redskaper av gevir og bein, og noen få av stein. Flere var fint utskåret og dekorerte, og Nummedal konkluderte med at «redskapene tilhører en veidekultur hvis bærere hadde sans for kunst» (Nummedal, 1938:148).

I 1939 fortsatte Nummedal sine utgravninger. Litt lenger øst for den forrige tufta undersøkte han ytterligere tre tufter ("Hus 2", "Hus 3" og "Hus 4"), og en gravrøys ("Røys 1"). Fra undersøkelsene av tuftene har vi svært lite informasjon. Utgravningene ble ikke dokumenterte med tegninger og det er få beskrivelser av funn-kontekster. Vi vet at gjenstander av gevir og bein ble funnet i avfallsdyngene (Schreiner, 1940:6), mens det var få funn inne i selve husene (Simonsen, 1961:399-420). Dette kan delvis forklares med

Figur 5 Registrerte enkeltminner og tidligere undersøkelser på Nyelv Nedre Vest. Kartgrunnlag: Askeladden, Simonsen 1961, Renouf 1981. ARN

Figur 6 Malt helle fra gravrøys på Nyelv Nedre Vest. Funnet i 1939. På nederste bilde er malingene digitalt fremhevet. Foto: Adnan Icgagic og Jan Magne Gjerde, TMU.

at Nummedal lot det meste av steinavfallet ligge (Simonsen, 1961:434), men må nok bero også på både gode bevaringsforhold for bein i skjellmøddingene, og at slike gjenstander ble intensjonelt deponert først og fremst i avfallsdynger.

"Røys 1" målte 4,6 x 3 m, og bestod av ett lag hodestore og større steiner, som dekket et 50 cm tykt lag med skjellblandet grus. Bare ett redskap ble funnet: en fiskekrok av reingevir. Midt i røysa, under skjellgrusen, lå det en hodeskalle og to små kjevestykker (Schreiner, 1940). Skallen ble undersøkt av Knut Schreiner som fant at «i form slutter Nyelvskallen seg nær til den nordiske langskalle». Et hull i skalletaket mente han med sikkerhet var et tilfelle av trepanasjon, det vil si et medisinsk inngrep. Seinere antropologiske undersøkelser av skallen bekreftet dette (Torgersen et al., 1959:21).

Gutorm Gjessing foresto utgravningen av nok

en røys i 1939 ("Røys 2"). Denne røysa målte 3,5 meter i tverrmål. Under det øverste laget av steiner var det to store og tre mindre heller som dekket selve gravrommet. Dette var 170x40 cm stort og 28 cm dypt, og var fylt med mørk jord. Det ble ikke gjort noen funn av skelett eller gjenstander i røysa (Gjessing, 1942:416, Simonsen, 1961:430).

Året etter oppdaget Nummedal at det på den største av hellene, som lå ute i dagen på Nyelv, var malt geometriske mønstre og sikk-saklinjer i rødt (Simonsen, 1958)¹. Ved Nummedals avreise ble hella satt til oppbevaring hos kjøpmann Johan Hoel på Gressbakken, rett vest for Nyelv. Gjessing ble underrettet om funnet av stedlig tillitsmann for Tromsø Museum, E. Hoem, og avtalte at hella skulle føres til museet. Men så kom krigen. Hella ble lagt på et uthus, som ble brent av tyskerne i 1944. Steinen, som opprinnelig målte 170x50 cm, gikk i stykker og ble merket av brannen. Restene ble tatt vare på av Hoel. I 1951 ble det største bevarte bruddstykket fraktet til Tromsø Museum av Povl Simonsen, hvor det magasinert under Ts4628a (Figur 6).

Videreføring og nye gravinger 1957-58

I 1951 besluttet konservator ved Tromsø Museum Povl Simonsen seg for «at føre Nummedals forskninger videre og avslutte dem» (Simonsen, 1961:8). Mellom 1952 og 1959 foretok Simonsen utgravninger på en rekke lokaliteter i Karlebotn, langs Varangerfjordens sørside, og i Pasvik. Hustuffer, røyser og andre strukturer ble dokumenterte ved hjelp av plan- og profiltegninger, og funnene grundig beskrevet. Arbeidet resulterte i et stort tilfang av data og funn-materiale, som spenner fra tidlig eldre steinalder til nyere tid, og som fikk avgjørende betydning for forståelsen av Finnmarks forhistorie.

I 1957 og 1958 foretok Simonsen nye utgravninger på Nyelv Nedre Vest. Resultatene ble sammenstilt med Nummedal og Gessings funn i publikasjonen "Varanger-funnene II. Fund og udgravninger på fjorden sydkyst" (1961).

¹ I følge Gjessing (1942:416) opplyste Nummedal om at det var internatbestyrer E. Hoem, Karlebotn som oppdaget malingene.

Figur 7 Hus 7 etter utgraving i 1957. Hus 11 sees som en forsenkning ved stolpen til høyre i bildet. Foto Povl Simonsen , top. ark. TMU

På Nyelv Nedre Vest registrerte Simonsen 20 tufter i tre rekker, men flere tufter ble regnet med hadde gått tapt på grunn av vegen. Det ble antatt at bosetningen hadde omfattet minst 36 tufter. I tillegg ble det observert i hvert fall 14 groper mellom tuftene. Tre av disse ble gravd ut, og det viste seg at dette var nedgravde ildsteder.

Simonsen foretok etter-graving i møddingene ved Hus 1 og Hus 3 som Nummedal hadde delvis undersøkt. Simonsen påpeker at «Det er bengenstandene, som setter dette fund ind i rækken af store fund; stengenstandene er hverken så mange eller så spesielt interessante, at dette vilde hæve fundet over det brede gennemsnitt» (Simonsen, 1961:434). Det var nær overensstemmelse i beingjenstandene i de to områdene. Til sammen 304 slike gjenstander ble samlet inn. Dette var harpuner, lysterspyd, spyd- og pilespisser, prener, synåler, meisler, dolker, tannperler, kammer, fiskekroker, hakker mm. Noen av gjenstandene er ornamenterte med punktsirkler og geometriske sikk-sakklinjer, mens fem gjenstander hadde skulpturerte dyrehoder. De var i hovedsak laget av gevir fra rein og pattedyrbein, men det var også ett gevir

fra elg, en del hvalbein, fuglebein og tenner.

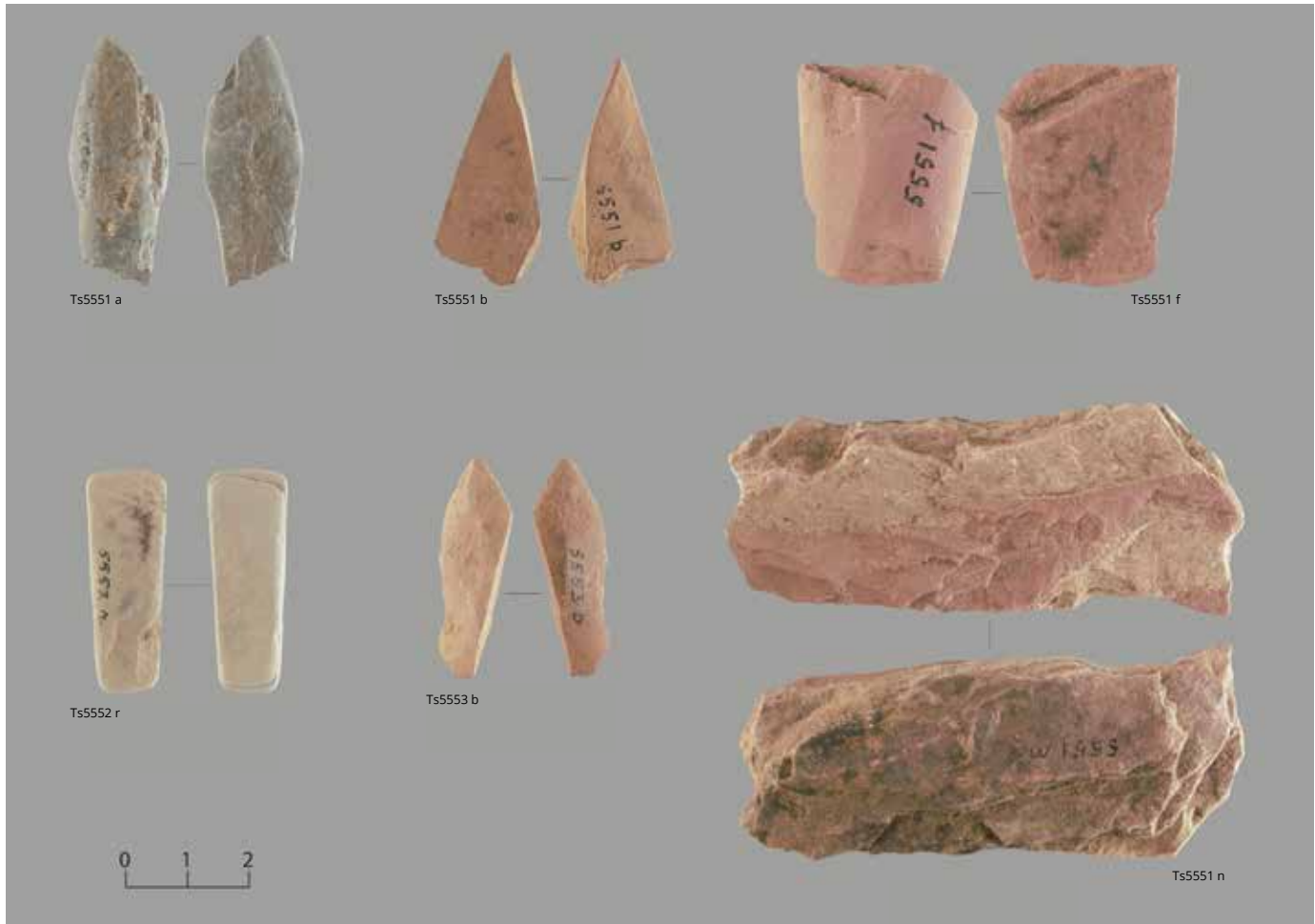
Prøver av skjell fra møddingene ble samlet inn og noen av disse ble seinere karbondatert av Knut Helskog (Helskog, 1980). Fra møddingen ved Hus 1 ble to prøver datert til 3500-2600 f.Kr.². Fra møddingen ved Hus 3 ble en prøve datert til 2900-2500 f.Kr.³ (Tabell 1).

Tre tufter som ligger lengre mot nordvest og et par meter lavere enn Hus 1-4, ble også gravd ut (Hus 5, 6 og 7) (Figur 7). I disse var det svært begrenset funnmengde: til sammen 835 gjenstander. De var i hovedsak av kvartsitt, med en mindre andel kvarts og skifer. Utover avslagene består det slåtte materialet i hovedsak av kjerner, skrapere, et par flekker og noen tvilsomme mikrolitter. De seks skiferredskapene som ble funnet i de tre tuftene omfatter meisel, miniatyr-meisel, to spisser, og to spyd (Figur 8). I tillegg var det noen fragmenter av slipte redskaper. Ingen av pilene kan klassifiseres som

2 T-2055 (marint skjell): 4490±90BP, T-2474 (marint skjell): 4260±80BP. C14-dateringene er korrigerte for marin reservoareffekt

3 T-1915 (marint skjell): 4160±80BP. C14-dateringen er korrigert for marin reservoareffekt

Figur 8 Gjenstander av skifer fra utgravning av Hus 5 (Ts5551), Hus 6 (Ts5552) og Hus 7 (Ts5553) i 1957. Ts5551a: spiss med spissovalt tverrsnitt, Ts5551b: fragment av slipt redskap som er omslipt til spiss, Ts5551f: tangefragment av spiss, eventuelt skaftfragment av kniv, Ts5552r: miniatyrmeisel med tynn nakke og rett egg, Ts5553b: fragment av spiss med fassettert tverrsnitt, svakt markerte skuldre og rett tange, Ts5551n: kanthugget emne. ARN

Nyelv-piler, men én oppviser muligens større likhet med Sunderøy-typen (Ts5553b, Figur 8).

Hus 5, 6 og 7 lå på rekke langs en nordvest-sørøst orientert strandvoll, ca. 15 moh. Husenes indre framstår som lette nedgravninger i strandvollen. Gulvflatene var rektangulære, og målte 5-6 x 4 meter. Gulvflatene var gravd inn i strandvollen i bakre del, slik at det her ikke er egentlige veggvoller. Foran husene, mot sjøsiden, og på sidene var det bygget opp lave veggvoller som i hovedsak bestod av masser som er lagt opp når husets gulv opprinnelig ble gravd. Det var ikke mulig å påvise noen innganger. Alle hus hadde svært enkle lag-sammensetninger. Under torva var det et tynt lag leire, etterfulgt av et lyst sandblandet sandlag med trekullforekomster, som var funnførende. Under dette var den naturlige strandgrus. Funnene ble i all hovedsak påtruffet i gulvflata, mens det var svært få funn i

veggvollene.

Ildstedene framstod som avlange eller rektangulære steinsetninger, med ansamlinger av skjørbrønt stein («brolegning») i midten. Muligens kan disse også være to ildstedsanlegg som er separerte med en brolegning som har fungert som arbeidsplass, evt som varmemagasin. Ildstedene er steinsatt med til dels svært regelmessig plasserte steiner, spesielt i Hus 5 og 7.

Simonsen tolket Nyelv-husene som «overvejende Karlebotntypen», og ut fra det arkeologiske materialet daterte han dem til å være eldre enn tuftene av Gressbakkentype. Han påpeker at dette nok strider mot strandlinjedateringen, eller «den geologiske datering». Ettersom Hus 5-7 var nokså funnfattige, har han trolig basert sin datering på det arkeologiske materialet fra Hus 1-3, som ligger noe høyere (18-20 moh).

Bosetningsspor, møddinger og grav 1978

De neste undersøkelsene på Nyelv Nedre Vest fant sted i 1978 (Renouf, 1981, Renouf, 1984, Renouf, 1989). I forbindelse med utvidelse av vegen ble tufter og aktivitetsområder da gravd ut. Problemstillingene tok utgangspunkt i en antatt sosial og økonomisk kompleksitet der en maritim orientering åpner for en høy grad av bofasthet. Målet var derfor å gjennomføre kontekstuelle utgravninger som skulle belyse de komplekse aktivitetene som hadde foregått på boplassen. Ettersom det framkom flere hus og strukturer enn forventet, ble enkelte områder bare begrenset undersøkt. Til sammen 11 områder som lå i tilknytning til veglinja ble undersøkt. Dette omfattet tufter, møddinger og ildsteder. I tillegg til å kartlegge og utvide noen av de tidligere utgravningene i tufter som hadde vært synlige på overflata, ble det også gravd ut et omfattende aktivitetsområde sør på Nyelv Nedre Vest (Renouf, 1981). Dette var det mest komplekse området på lokaliteten.

Område 11 bestod av to utgravde områder i østlig ende av tuftfeltet, som til sammen omfattet 179 m². Overflatebefaring og prøvestikk hadde vist at det trolig var fire tufter og to møddinger rett nord for vegen. Utgravningen viste en kompleks situasjon, med grupper av overlappende møddinger, hustufter og utendørs ildsteder. Dateringene viser til bruk gjennom perioden 4200-2500 f.Kr., med en hovedvekt på tida 3500-3000 f.Kr (Renouf, 1989:112).

Nedgravd i møddingmasser framkom en grav med skjelett (Figur 9). Den framstod som en grop som var fylt med rosa sand og grus. Inni og utenfor var det plassert flere store steiner. Tre lag med stein ble fjernet, i det tredje laget framkom en stående helle. Under denne lå den døde lå utstrakt på ryggen. Skjelettet var bevart i varierende grad: langbeina var godt bevarte, men hodeskallen ikke like bra. Venstre lårbein (femur) manglet. Når høyre kragebein ble fjernet kom en beinspiss som manglet basis til syne. En annen og lignende spiss ble funnet ca 20 cm over kroppen, dessuten en lang, tynn beinspiss med ornament/strekdekor ca 18 cm over kroppen, ved kanten av gropa. En prøve fra skjelettet ble datert til 3090-2880 kal f.Kr.⁴

Figur 9 Skjelettgrav i mødding i Område 11. M.A.P. Renouf, top. ark. TMU

Et av de øvrige utgravningsområdene (Område 4) omfattet Simonsens Hus 30 med mødding. Området grenser til Hus 3 og assosiert mødding med det rike beinmaterialet. Her kunne forstyrrelser sees på overflata, som omfattet det meste av møddingen. Renouf antok at det meste trolig allerede var utgravd, først av Nummedal i 1938, og senere av Simonsen som gravde ytterligere 32 m² her i 1957. De antatt uforstyrrede områdene ble undersøkte, dessuten et område videre sørøstover, på andre siden av en grusveg som går fra E6 og til et grustak ovenfor lokalitetene. Også her ble det dokumentert mødding-masser, som var maksimalt 20 cm tykke. Det ble ikke funnet spor etter selve hustufta (Hus 30). Det ble funnet tre tannperler, to fragmenter av skiferspisser, tre kuttete bein, to skiferfragmenter, to fiskekroker, harpun, slipt bein, fiskesøkker, skiferspiss, pimpstein, kjerner og kjernefragmenter, og dessuten mye skjell og bein. Fra møddingen ved Hus 30 ble en prøve

4 T-3723: 4330±50 BP

Figur 10 Hus 14/Område 1 etter utgravning i 1978. I bakgrunnen sees Hus 9. Sett mot V/SV. Foto M.A.P. Renouf, top ark. TMU

datert til 3300-2900 f.Kr.⁵ (Helskog 1980).

Område 10 på andre siden av vegen for Område 11 oppviste også spor etter mødding. Dette ble imidlertid ikke undersøkt videre.

Renouf undersøkte tre områder (Område 1, 5 og 6) som lå innenfor det berørte området som skulle undersøkes i 2016.

Lengst i sør lå Hus 14/Område 1. Hustufta lå på samme strandvoll som Hus 5-7, ca. 15 moh og rundt 28 meter sørøst for Hus 7. Hustufta var delvis ødelagt av veien, men 55 m² som omfattet husets indre veggvoller og noe av området utenfor ble gravd ut i 1978 (Renouf, 1981:99) (Figur 10).

Torvlaget var rundt 20 cm tykt. Inne i tufta dekket dette et lag med fin sand og grus, med noen trekullflekker. Husets gulv var gravd omtrent 40 cm ned i bakken, uten markerte veggvoller. Gulvet var ovalt med størrelse

⁵ T-2053 (marint skjell):4400±80BP. C14-dateringen er korrigert for marin reservoareffekt

3,74x5 meter. Et rektangulært ildsted framkom i husets vestlige del. Et fiskesøkke og avslag av kvarts og skifer ble funnet inne i huset. De eneste aktivitetstegn utenfor huset var to skiferspisser (Figur 11), et fragment av en skiferspiss, to kvartskjerner og pimpstein. Alt i alt samsvarer husets form, funnsammensetning og funnmengde godt med Hus 5-7 som ble undersøkt av Simonsen.

Område 5 omfattet Simonsens Hus 24. Dette var en forsenkning som var synlig på overflaten, og som lå 4-5 meter øst for Hus 7. Det ble ikke gjort noen funn her.

Område 6 omfattet området mellom Hus 11 og veien. Det ble her gravd flere prøveruter, uten at det ble gjort funn (Renouf, rapport top.ark, TMU). Stratigrafien bestod av tykk torv som lå rett på strandgrusen.

Undersøkelsene ble publisert i Renoufs doktorgradsavhandling (Renouf, 1981, 1989) og artikler (Renouf, 1984), Basert på analyser av

beinmaterialet og arkeologiske data framholdt Renouf at Nyelv Nedre Vest representerer et mer komplekst samfunn enn tidligere antatt (Renouf, 1984). De rike og forutsigbare ressursene langs den nordlige kysten åpner for større bofasthet på basisboplasser gjennom hele året, hvorfra ulike ressurser kunne utnyttes. Dette påvirker både befolkningsstørrelse og sosiale strukturer, som eierskap til ressurser, sosial stratifisering, ideologi etc.

Figur 11 To skiferspisser fra Hus 14/Område 1. Ts7701c og Ts7701a Foto M.A.P. Renouf, top ark. TMU

Tabell 1 Karbondateringer fra tidligere undersøkelser på Nyelv Nedre Vest.

LAB NR.	UKAL. BP	KAL. BC 2 σ	OMRÅDE	KONTEKST	MATERIALE	REFERANSE
T-1915	4160±80*	2907-2496	Hus 3	Mødding	Marint skjell	Helskog 1978, 1980, 1984
T-2053	4400±80*	3339-2897	Hus 30	Mødding	Marint skjell	Helskog 1978, 1980, 1984, Renouf 1989
T-2055	4490±90*	3494-2915	Hus 1	Mødding	Marint skjell	Helskog 1978, 1980, 1984
T-2474	4260±80*	3091-2620	Hus 1	Mødding	Marint skjell	Helskog 1978, 1980, 1984
T-3214	2400±70	766-385	Area 3 (hus 18), ft 2	Ildsted i hustuft	Bjørk	Renouf 1981, 1989, dateringsrapport top ark
T-3215	4730±90	3703-3341	Area 2 (Hus 16), ft 2	Ildsted i hustuft	Furu	Renouf 1981, 1989, dateringsrapport top ark
T-3216	4500±70	3483-2932	Area 10, ft 2	Ildsted i hustuft	Furu	Renouf 1981, 1989, dateringsrapport top ark
T-3358	4500±240	3771-2573	Area 11, ft 8	Mødding	Bjørk	Renouf 1981, 1989, dateringsrapport top ark
T-3359	4720±180	3941-2939	Area 11, ft 14	Ildsted	Furu	Renouf 1981, 1989, dateringsrapport top ark
T-3360	4980±180	4231-3372	Area 11, ft 9	Mødding	Furu	Renouf 1981, 1989, dateringsrapport top ark
T-3361	4370±100	3359-2712	Area 11, ft 13	Mødding	Bjørk	Renouf 1981, 1989, dateringsrapport top ark
T-3723	4330±50	3091-2882	Area 11, ft 12	Skjelett	Bein	Renouf 1981, 1989

Kalibrering: Oxcal v4.3.2 (Brok Ramsey 2017) IntCal13 (Reimer et.al. 2013). C14-dateringer merket * er oppgitt som korrigererte for marin reservoareffekt av Laboratoriet for radiologisk datering, NTNU, Trondheim

GRESSBAKKEN NEDRE ØST (ID. 26974)

Utgravninger i 1957

Lokaliteten ble første gang arkeologisk undersøkt i 1957 av Povl Simonsen. En tuft ble totalgravd. Ytterligere tufter ble delvis undersøkte. I tillegg ble en røys som lå høyere i terrenget gravd ut (Figur 12).

Hus 21 ligger midt på terrassen. Utgravingen avdekket et 4x6,5 meter stort plant gulv med rettvinklede hjørner, med et indre ildsted som bestod av to parallelle rekker med stein. Huset var gravd ca 40 cm ned i strandvollen, som bestod av grus og rullesteiner (Simonsen, 1961:380-384). I husets indre var kulturlaget 5-10 cm tykt, mens det i veggvollen var inntil 25 cm tykt. Det bestod her av muslingskall, snegler og bein. Kulturlagene var dekket av et 4-6 cm tykt og jevnt lag med rullesteiner, som trolig skyldes en stormflo. Ildstedet er datert til 1900 f.Kr. (Helskog, 1980:53).

Hus 22 ligger rett nordøst for hus 21. Det grenser til et grustak, og vollen her var delvis ødelagt gjennom grustaking. Langs grustakets kant ble det gravd et prøvefelt i 1957. Det framkom et inntil 15 cm tykt kulturlag, bein og noen redskaper (Simonsen, 1961:384).

Hus 23 ble beskrevet som 6,6 x 4 m stort, ovalt, beliggende på flat mark og til alle sider omgitt av voller, som har forsenkninger i begge korte ender og på langsiden som vender mot havet (Simonsen, 1961:386). Grustaket hadde gått inn i husets nordøst- og nordvestvoll. Profilen av vollen viste gresstorv øverst, et 15-50 cm tykt kulturlag med organiske rester og spesielt dyrebein, og grusbunn nederst. Det ble funnet en rekke redskaper og andre gjenstander: emne til redskap av hvalbein, miniatyrkniv og skaftfragmenter av miniatyrkniver, enegget skiferkniv, rørformet beinperle, synåler og prener av bein, samt avslag av kvartsitt, kvarts og skifer.

På 70-tallet ble det tatt prøvestikk i den vestlige vollen til Hus 23. Fra dette er det datert trekull og skjell til 3600±90 BP (furu) og 3520±40 BP (skjell), det vil si ca. 2000 f.Kr. (Helskog, 1978, Helskog, 1980).

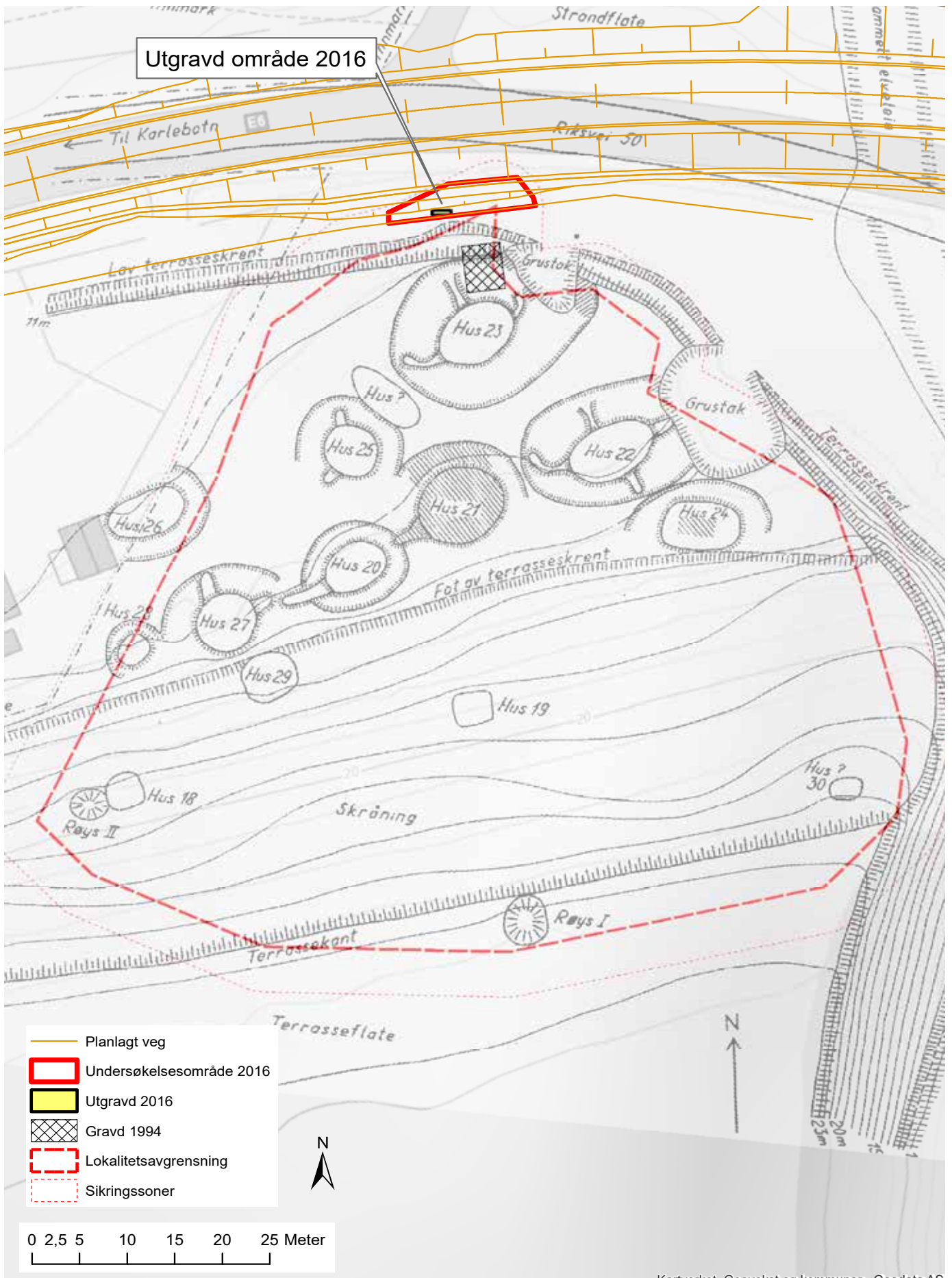
Hus 24 er det østligste av husene i nederste rekke. Det var delvis forstyrret av aktivitet under 2. verdenskrig. I husets indre ble det funnet en enegget skiferkniv, en flintflekke og avslag av kvarts og kvartsitt.

Undersøkelse av mødding 1994

I skrenten nedenfor Hus 23 var det også etter Simonsens undersøkelser lenge synlig kulturlag i form bein, skjell mm. For å dokumentere dette materialet ble det høsten 1994 gjennomført en mindre utgraving i kanten av denne tuften, i området som trolig representerte mødding eller avfallsområde. Utgravingen omfattet 20 m² som dekket toppen av den østlige fremre voll og frem til skrenten (Damm, 1995). Det framkom konsentrasjoner av snegler, haneskjell og pigger fra kråkeboller, rikelige mengder med dyrebein, og gjenstander i skifer. Skjellmaterialet fantes i hovedsak i de øvre delene, mens pattedyrbeina var samlet i de lavere lagene. Den vestlige delen inneholdt mye kokstein. Under møddingen var det plassert hvalbein i en linje på den sterile strandgrusen. De avgrensner trolig veggvollen til Hus 23. Kulturlag ble dokumentert i omtrent 50 centimeters dybde. Mot nord var møddingen dekket av utraste vollmasser, men hovedmengden av møddingmaterialet befant seg utenfor dette.

Bein- og skjellmateriale fra undersøkelsene i 1957 og 1994 er analysert (Hodgetts, 1999, vedlegg til Damm, 1995, Melsæther, 2011). Skjellmaterialet viser til innsamlingsaktiviteter i tidevannssonen (Melsæther, 2011). Beinmaterialet er sterkt dominert av sel, men kvitnos, nise og kval opptre også. Sjøfugl, torsk og sei er godt representert. Av landpattedyr er påvist små mengder rein og hund/rev. To menneskebein ble også identifisert. Samlet peker materialet mot en sterk maritim ressursutnyttelse, med hovedvekt på arter som ble fangstet på vinteren og våren (Hodgetts, 1999:80).

Figur 12 Tufter og tidligere undersøkelser på Gressbakken Nedre Øst. Tidligere utgravde områder er skraverte. Kartgrunnlag: Askeladden, Simonsen 1961. ARN

IMPLIKASJONER FOR FORSTÅELEN AV FORHISTORISKE SAMFUNN

Fra de tidligste undersøkelsene har sentrale problemstillinger i utforskningen av yngre steinalder i Nord-Norge fokusert rundt bosetningenes lengde og størrelse, økonomisk tilpasning og sosial kompleksitet. I hovedsak tar disse studiene utgangspunkt i empiri fra Finnmarkskysten, særlig Varanger. I denne sammenhengen har Gressbakken og Nyelv spilt sentrale roller.

De tidligste sosio-økonomiske modellene for yngre steinalder ble framsatt av Gutorm Gjessing (Gjessing, 1942, Gjessing, 1944, Gjessing, 1955). De var basert på etnografiske data fra det arktiske og subarktiske strøk. Basert på formlikhet i redskapstyper og bosetninger foreslo Gjessing at samfunnene i Varangerfjorden inngikk i en sirkumpolar steinalder, med sammenfallende kulturelle trekk og levemåter. Modellen vektla et flyttemønster basert på utnyttelse av sesongmessige ressurser, med vinterbosettinger i de indre fjordene og mer spredte opphold på ytterkyst og øyer om sommeren. Det mobile bosettingsmønsteret tilsa flytende og egalitære gruppestrukturer.

Med utgangspunkt i ny arkeologisk data ble denne modellen utdypet av Simonsen (Simonsen, 1974, Simonsen, 1975). Ut fra analyse av dyrebein var han enig i at Gressbakken-husene representerte bosettinger om vinteren og våren. Både Gjessing og Simonsen antok at husene på disse bosetningene var samtidige, at de representerte «landsbyer» med en befolkning på 130-150 personer. Materialet viste at de store boplassene hadde en sterk orientering mot maritime ressurser, ikke mot terrestriske (rein) som Gjessing hadde foreslått. Det ble foreslått at de store bosetningene i de indre fjordene var oppsplittet resten av året. Våren ble tilbrakt på ytterkysten (egg, sjøfugl, sei), sommeren langs elvene i innlandet (laks), høsten på vidda og i fjellene (rein). Da det var få arkeologiske holdepunkter for en slik modell baserte man seg i stor grad på etnografiske beretninger.

På 1980-tallet ble det i større grad lagt vekt på kompleksiteten i jeger-samlersamfunn, uttrykt

gjennom større bofasthet, sosial differensiering, territorialitet, økonomisk ulikhet mm. Dette var utgangspunktet for Renoufs undersøkelser i 1978. Hun framholder at maritimt orientert samfunn utvikler en rekke slike trekk. De rike og forutsigbare ressursene langs kysten kan utnyttes effektivt fra en hovedbosetning, og høy bofasthet åpner opp for større sosial og økonomisk kompleksitet. Det ble nå foreslått at blant annet Nyelv Nedre Vest og Gressbakken var bosatt hele året (Renouf, 1989). Dette ble understøttet av analyser av dyrebein. Ettersom også områder mellom husene på Nyelv Nedre Vest ble undersøkte kunne hun påvise utendørs ildsteder og aktivitetsområder som trolig var i bruk om sommeren.

Denne modellen ble modifisert av Erica Engelstad (Engelstad, 1984). Hun støttet at det var en høy grad av bofasthet, men var ikke enig i at det var sosialt differensiert samfunn. Hun la vekt på at materialet viser en stor grad av variasjon både internt og mellom boplassene. Hun tolket dette som resultat av en høyt fleksibel gruppestruktur som var tilpasset variasjoner i ressurstilgjengeligheten. Videre argumenterte hun for små autonome boplasser, der få hus var i bruk samtidig. Dette ble støttet av Knut Helskog (Helskog, 1984), som argumenterte for at de fleste bosetninger fra yngre steinalder i Varanger hadde hatt en samtidig befolkning på inntil 40-60 personer.

På 1990-tallet argumenterte flere forskere for en høy grad av sosial kompleksitet i Varanger i siste del av yngre steinalder. Utgangspunktet var at økt befolkningstetthet og større bofasthet forårsaket sosialt stress og et behov for sterkere sosial kontroll. Dette kom til uttrykk som økt vold, sterkere sosial differensiering, økt symbolsk adferd gjennom bl.a. organiseringen av Gressbakkenhusene og ornamenteringen av gjenstander (Olsen, 1984, Myrvoll, 1992, Schanche, 1994). Det ble videre foreslått at det var territorielle grenser mellom ulike grupper av bosetninger.

Bryan Hood argumenterte for et mer nyansert syn på sosial kompleksitet i yngre steinalder (Hood, 1991, Hood, 1995). Han la vekt på at i mange jeger-samler samfunn er ledelse situasjonsbestemt, noe som innebærer at

makt og ledelse vil fordeles etter behov og på mange ulike personer. Selv om han var enig i at bosetningene var semi-sedentære, fant han få holdepunkter for permanente hierarkiske strukturer, og at det var ulik tilgang til ressurser mellom husholdene på boplassene fra yngre steinalder.

I de nyeste sosio-økonomiske modellforslagene er det lagt vekt på å belyse forholdet mellom bosetningene og den sosiale konstruksjonen av landskapet. Lisa Hodgetts har i sin diskusjon av beinmateriale fra Gressbakken-lokaliteter vist hvordan observerbare mønstre i sesongutnyttelse på de forskjellige boplassene reflekterer lokal tilpasning til de ressursene som fantes i det spesifikke området (Hodgetts, 1999, 2001, 2010). Hun støtter at det har vært en høy grad av bofasthet i de indre fjordene, men finner i likhet med Hood ikke holdepunkter for en ikke-egalitær sosial struktur. Forskjeller mellom husholdene reflekterer trolig ulik arbeidsinnsats og roller i kollektiv jakt og fangst, heller enn etablerte sosiale hierarkier. Noen boplasser var i bruk hele året enkelte år, men i hovedsak ble de ble fraflyttet for kortere perioder i løpet av året. Fra disse boplassene ble det fisket, jaktet sel og kval. Mindre grupper eller hushold dro ut fra disse boplassene for høsting av sesongbetonte ressurser i andre økosoner. Variasjonen i ressurstilgjengelighet indikerer at en form for territoriell adferd var virksom i deler av året, særlig i forhold til utnyttelse av spesifikke forutsigbare ressurser slik som ringsel og rein.

3. PROBLEMSTILLING OG MÅLSETTING

Med utgangspunkt i kunnskapsstatus, tidligere forskningsfokus og vurdering av lokalitetenes kunnskapspotensial ble det lagt opp til at undersøkelsene på Gressbakken Nedre Øst skulle fokusere på å skaffe tilveie data som kunne bidra til å belyse subsistens, bosettingsmønster og sosial kompleksitet.

For Nyelv Nedre Vest ble det lagt vekt på at en undersøkelse av aktivitetsområdet utenfor husene kunne gi et bredere og mer representativt bilde av variasjonen av aktiviteter som har foregått på boplassen. De begrensede undersøkelsene av områdene utenfor tuftene i 1978 resulterte for eksempel i at man kunne underbygge at boplassen også var i bruk sommerstid, noe som inngikk i et argument for helårsbosetning.

I nyere forvaltningsundersøkelser har det blitt lagt vekt på avdekking av hele landskapsrom (Hesjedal, Ramstad og Niemi, 2006, Gjerde, 2013, Henriksen et al., 2013). Undersøkelse også av de delene av boplassen som ikke oppviser overflate-synlige strukturer har resultert i at man har kunnet identifisere flere ulike typer spor etter fortidige aktiviteter, slik som kulturlagsakkumulasjoner, aktivitetssoner, avfallsområder, og ulike deponeringer, men også strukturelle levninger som stolpehull, nedgravninger, ildstedsanlegninger, ulike produksjonsanlegg og graver. Dette gir til sammen et langt bredere bilde av de ulike sidene ved levd liv på disse boplassene.

I henhold til prosjektplanen skulle prosjektet ha følgende overordnede målsettinger:

Gressbakken Nedre Øst:

Framskaffe data som kan belyse deponeringspraksiser, subsistens og kronologi

Nyelv Nedre Vest:

Framskaffe data som kan belyse romlig og kronologisk variasjon i boplassrelaterte aktiviteter.

På Gressbakken Nedre Øst viste det seg å være vanskelig å besvare problemstillingen, da undersøkelsesområdet lå utenfor tuftas avgrensning og i et område som tidligere var berørt av veiutbygging. Det undersøkte området oppviste ingen kulturlag eller arkeologiske funn, og området ble ikke undersøkt ytterligere.

På Nyelv Nedre Vest var situasjonen en annen. Som forventet lå Hus 11 i sin helhet innfor undersøkelsesområdet og fremsto som nesten uforstyrret sett bort i fra en telefonmast. Den ene veggvollen og deler av gulv i Hus 9 ble undersøkt. I tillegg kom det frem en liten knakkeplass som ikke var synlig på overflaten.

Det ble åpnet et større område mellom husene 8, 9 og 11 i henhold til prosjektplanen, der det var vektlagt å undersøke boplassrelaterte aktiviteter utover selve hustuftene. Dette området oppviste imidlertid ingen strukturer og svært få funn.

Med dette som utgangspunkt ble Hus 11 høyt prioritert. De berørte delene av Hus 9; veggvoll og deler av gulv ble også prioritert. I tillegg ble det vektlagt å nærmere granske utvalgte områder som lå i nær tilknytning til hustuftene.

4. UNDERSØKELSESMETODE OG DOKUMENTASJON

FELTMETODE

Lokaliteten ble avtorvet maskinelt med én gravemaskin i løpet av fire dager i tidrommet 31.08 og 05.09.16. Tilnærmet hele området av berørt areal som ble ansett for å ha potensial for forhistorisk aktivitet ble undersøkt, omfattende 895 m². En liten del helt nord på lokaliteten ble ikke avtorvet, men ble undersøkt gjennom 10 prøvestikk. Det ble ikke gjort funn i dette området.

Ut fra overflatebefaring og vurdering av de ulike områdenes potensiale (observasjoner av gjenstander, potensielle strukturer, lagskiller etc) ble utvalgte områder grundigere rensert opp og deretter gravd ut.

Massene ble gravd ut som 50x50 cm store graveenheter. Graveenhetene fikk tildelt separate id-numre. Det ble gravd stratigrafisk i tuftene, ellers i 5-10 cm tykke mekaniske lag innenfor naturstratigrafiske enheter. Masser fra hver gravenhet og lag ble såldet separat gjennom netting med 4 mm maskevidde.

MÅLESYSTEM

Innmålinger ble gjort i ETRS89, UTM sone 35N. Til oppmåling ble det brukt en Trimble S3 totalstasjon. Åtte fastmerker ble satt ut med GPS Trimble R8s.

Intrasis ble brukt som verktøy for lagring og håndtering av data i felt. Blant annet feltavgrensning, graveenheter, kontekster, strukturer og prøver ble målt inn og tildelt id-numre (se appendix 1 og 2 for oversikt over intrasis-id'er og relasjonene mellom dem). Digital feltleder hadde det overordnede ansvaret for alle innmålinger i felt, men det ble gitt en innføring i bruken av totalstasjon til feltassistentene. De hadde ansvar for å måle inn sine egne graveenheter og prøver. Alle funnposer

Figur 13 Avtorving og opprensing av utgravningsområdet. Nærmest på bildet er Bernt-Johnny Bertheussen. Sett mot NV. 31.08.2016

Figur 14 Rutegraving, sålding og innmåling av kvadranter. På bildet Silje Sivertsvik, Yassin N. Karoliussen og Bernt-Johnny Bertheussen. Sett mot NV. 21.09.2016

ble merket med koordinater, lag og graveenhets-id. Der det ble gravd stratigrafisk eller i kontekster ble også disse id ført på posene. For hver kvadrant/graveenhet ble det fylt ut et skjema på Ipad, der man noterte hvor mange funn enheten inneholdt og eventuelt annen relevant informasjon, slik som hvorvidt det var skjørbrante steiner, strukturer eller kull i ruta.

På funnposer og i funnkatalog er koordinatene oppgitt i UTM 35 N, men i forenklet form med tre siffer. For å få geografisk riktige koordinater skal legges til 7 774000 på nordaksen (Y) og 570 000 på østaksen (X).

DIGITAL DOKUMENTASJON

Plan- og profildokumentasjon ble utført ved bruk av fotogrammetri. Ved plandokumentasjonen ble fotoene tatt fra høyden ved hjelp av fotostang. Hele feltet ble dokumentert etter avtorving, og videre ble de undersøkte flatene dokumentert etter hvert lag og etter endt utgraving. All profildokumentasjon ble også utført ved bruk av fotogrammetri. Her ble foto tatt fra bakkenivå og så vinkelrett på profilen som mulig. Foto ble

sammenføyd og georeferert i Agisoft Photoscan i henhold til innmålte georeferansepunkter (GCP).

Ortofoto ble benyttet både til tolkning og tegning i felt. Ortofoto ble overført primært til Ipad, men også på papir, slik at feltleder kunne tegne og notere tolkninger direkte på disse. Denne dokumentasjonen danner grunnlag for rentegning i Adobe Illustrator.

PRØVEUTTAK

Prøver ble målt inn og tildelt egne Intrasiskoder, samt beskrevet i ett separat skjema. I skjemaet skulle prøvens kontekst beskrives og alle relasjoner noteres. Det ble primært tatt kullprøver i plan, ettersom de få profilene på lokaliteten oppviste begrenset trekull. I ildstedet i Hus 11 ble det tatt en kullprøve fra profilen. Det ble samlet inn totalt 53 kullprøver fra hele lokaliteten. Alle ble tørket og rensset manuelt. 19 prøver ble treartsbestemt og deretter datert. Treartsbestemmelsen ble gjort av Dendroøkolog Andreas J. Kirchhefer i Tromsø, og trekullprøvene ble daterte av Beta Analytic inc. London, Storbritannia.

Figur 15 Dokumentasjon ved hjelp av fotostang. Monica Svendsen dokumenterer. 19.09.2016

Alle kalibrerte dateringer i denne rapporten oppgis med to standardavvik.

KATALOGISERING OG RAPPORT

Funnmaterialet er katalogisert i MUSITs gjenstandsdatabase og foto lagt inn i MUSITs fotobase, og publisert på UNIMUS' fotoportal.

Monica Svendsen katalogiserte materialet, og Janne Oppvang har utført en kvalitetssjekk og revidering av katalogen.

Lokaliteten ble delt inn etter strukturer og funnansamlinger og tildelt totalt fem unike museumsnumre.

- Ts15420: funn fra knakkeplass
- Ts15423: funn fra området ved Hus 7
- Ts15424: funn fra Hus 11
- Ts15425: funn fra området ved Hus 8
- Ts15426: funn fra Hus 9 og området nedenfor

Slåtte artefakter er i hovedsak klassifisert ut i fra morfologiske egenskaper og ikke ut i fra teknologiske trekk. For eksempel inneholdt materialet få flekker og ingen formelle

flekkekjerner, men det er katalogisert både sylindriske og koniske kjerner.

Skifermaterialet er klassifisert på form, enten som redskap (kniv, spiss, osv.), avslag eller fragment, med vekt på om det er slipt eller ikke.

Det var ønskelig å inkludere noen variabler som ikke er standard i gjenstandsdatabase. Fargen på skifermaterialet kan potensielt fortelle noe om hvilke kilder man har benyttet og hvor skiferen er hentet fra. Vi benyttet derfor feltet «spesmateriale» til å notere ned fargen på alle skiferfunn.

Det øvrige materialet besto i hovedsak av kvarts og kvartsitt, og for å bryte dette opp og nyansere det for videre analyser ble avlagsmaterialet delt inn etter størrelse. Vi opererte med kategoriene 0-2 cm, 2-5 cm og over 5 cm og dette ble ført inn under «variant».

Hver utgravde kvadrant ble målt inn med Intrasis og tildelt en unik id. Denne er ført inn under «Funnr» på alle funn fra den gjeldende kvadranten. Feltet «kontekstid» ble benyttet til Intrasis-id der det ble gravd innenfor en innmålt kontekst (lag eller struktur/anlegg). Her er det notert inntil to kontekster, som for eksempel kan være «674.3039» noe som tilsvarer Hus 11, lag 2. Denne samme konteksten beskrives i «Funn_Kontekst» feltet.

Anja Roth Niemi har vært ansvarlig for utarbeidelse av prosjektplan, utarbeiding av tekst som omhandler bakgrunn, forskningshistorie, problemstillinger, samt avsluttende sammenstilling. Hun har redigert rapporten som helhet.

Janne Oppvang har vært ansvarlig for utarbeiding av tekst som omhandler den feltoperative delen av prosjektet, herunder redegjørelse for utgravningsprosessen, sammenstilling av data og funn, og oppsummering og tolkning av de enkelte strukturer.

Monica Svendsen har utarbeidet plan- og profiltegninger. Disse har blitt tilpasset og redigert av Anja Roth Niemi.

Erik Kjellman har utarbeidet distribusjonskart og tatt gjenstandsfoto.

5. GRESSBAKKEN NEDRE ØST

Ingen tufter ville bli berørt av planforslaget på Gressbakken Nedre Øst, men rett nord for Hus 23 lå vegskulderen i det nye planforslaget innenfor sikringssonen til lokaliteten (Figur 12).

Det berørte området ligger nedenfor en markert kunstig terrassekant mellom Hus 23 og E6, som er resultat av at det ved anlegning av eksisterende E6 ble fjernet store mengder masser for å planere ut vegbanen (Figur 16). Hus 23 ligger ca. 14,3 moh, mens undersøkelsesområdet ligger 12,8 moh.

Det var ikke store forventninger om at det skulle være bevart intakte kulturlag eller gjenstander her. Det ble likevel gjennomført en mindre undersøkelse, som skulle avklare dette. Skulle det vise seg at slikt var bevart, ville undersøkelsesområdet bli utvidet.

Figur 17 Utgravd område etter endt undersøkelse. Sett mot V. 31.08.2016

Figur 16 Undersøkelsesområdet på Gressbakken Nedre Øst for utgravning. Hvite linjer markerer den del av lokaliteten som blir berørt av planforslaget. Den utgravda sjakta ligger på venstre side av høyre hvit linje, fra bøttene og mot kamera. Hus 23 ligger ovenfor terrassekanten til høyre i bildet. Sett mot Ø. 30.08.2016

Undersøkelsene ble innledet ved at det ble gravd ut et lite område på 2 x 0,5 m langs avgrensingen inn mot nedre del av terrassekanten. Sjakta ble gravd ut i to mekaniske lag på 5 cm (Figur 17). Det kom ikke frem noen funn eller tegn til strukturer i denne undersøkelsen. Undersøkelsen ble derfor avsluttet.

Lokaliteten ble undersøkt av to personer i løpet av to dager.

Figur 18 Hus 23 på Gressbakken Nedre Øst sees som en forsenkning til høyre i bildet. Undersøkelsesområdet ligger rett til høyre for vegen, den hvite pinnen markerer avgrensning mot lokaliteten. Sett mot NØ. 20.07.2016

6. NYELV NEDRE VEST

Nyelv Nedre Vest er, som beskrevet ovenfor, en stor lokalitet med mange ulike kulturminner.

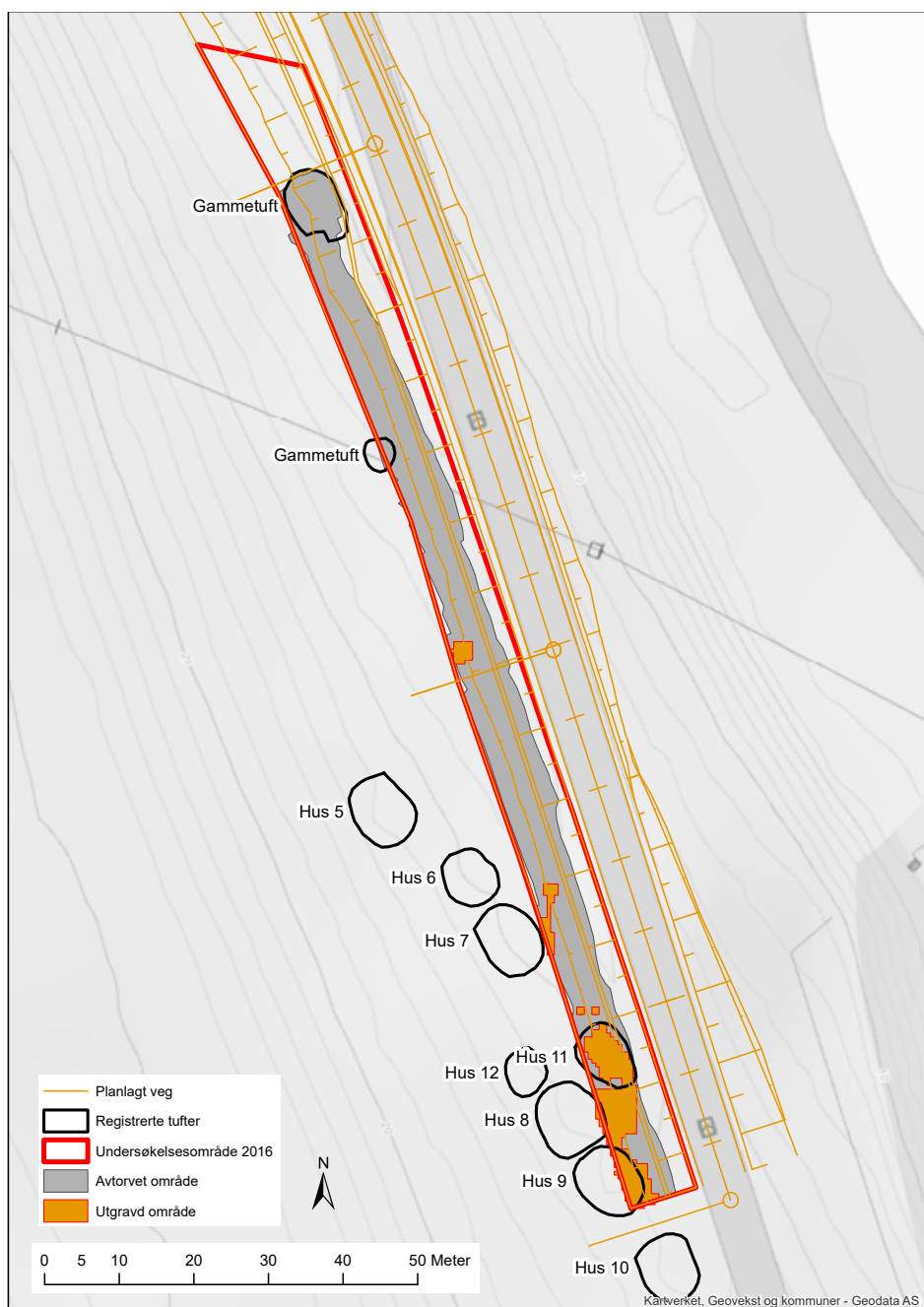
Undersøkelsesområdet i 2016 var en 7 til 10 meter bred og 165 m lang stripe rett vest for E6 i lokalitetens nordlige del.

Undersøkelsesområdet ville omfatte en registrert hustuft; Simonsens Hus 11, og de østligste ytterkantene av Hus 7, 8 og 9 (Figur 19). Disse lå alle på den sørlige delen av undersøkelsesområdet, langs gamle strandvoller som ligger mellom 14 og 16 moh.

På den nordlige delen lå det to gammetufter som ikke var registrerte som automatisk fredete.

Den midtre delen av feltet var stortt, men oppviste få kulturminner. Inkludert i området er Hus 7 og en knakkeplass. Hus 7 var så vidt berørt av planområdet, ved at en liten del av den østlige veggvollen ble berørt. Knakkeplassen ble undersøkt i sin helhet.

Den sørlige delen av feltet var mest komplekst og var derfor hovedfokus for undersøkelsene (Figur 20). Hus 11 ble undersøkt i sin helhet. På grunn av planområdets avgrensning var undersøkelsene i de to øvrige hustuftene begrenset: i Hus 9 ble det undersøkt en del av gulvet og den østlige veggvollen, i Hus 8 ble kun en liten del av den østlige veggvollen snittet.

Figur 19 Undersøkelsesområdet på Nyelv Nedre Vest, registrerte strukturer og utgravd område. ARN

Figur 20 Nyelv Nedre Vest, sørlige del av feltet med utgravede områder, anlegg og profiler. Tidligere undersøkelser markerte. MS/ARN

VEGGVOLL OG DELER AV GULV I HUS 9

Hus 9 er den sørligste strukturen som ble undersøkt. Den lå helt sørvest i undersøkelsesområdet (Figur 20).

Før avtorving målte huset ca 8 x 10 m mellom toppen av veggvollene. Gulvet ble estimert ut i fra nedgravingen til å ha vært 5 x 7 m. Formen på huset var noe vanskelig å gjennomskue, men nedgravingen så ut til å ha bratte og kantete vegger. Dette tolker vi enten som rester etter at det har vært sjaktet inne i strukturen, eller som at veggene har rast inn over gulvet og skapt disse krappe kantene. Denne delen av strukturen ble ikke avtorvet, men ut ifra det vi kan finne av dokumentasjon er Hus 9 ikke tidligere undersøkt. Den delen som ble åpnet i 2016 så ut til å være urørt.

Kun den østlige veggvullen og den østlige delen av gulvet ble berørt av undersøkelsene i dette prosjektet (Figur 21, Figur 22). Den delen av gulvet som ble utgravd var 4 x 1 m stort, delvis ovalt og gravd ned i strandvullen. Huset var anlagt helt på kanten av strandterrassen og veggvollene var hovedsakelig et resultat av

nedgravingen. Bare mot øst var det tegn til at det var lagt opp masser på toppen av strandvullen. Vollenes avgrensing mot både nord og sør stemmer godt med avgrensingen i den uberørte delen av huset, men i den åpne delen så det ikke ut til å ha rast inn over gulvet i noen stor grad.

Mellom Hus 9 og E6 lå Simonsens Hus 14. Dette ble gravd ut i 1978. Det ble da gravd ut 55 m², som omfattet den del av gulv og veggvoller som da var bevart. Det var noe vanskelig å nøyaktig avgrense det utgravde området i felt. Ut fra foto og plantegninger fra disse undersøkelsene antar vi at utgravningsområdet gikk helt opp mot toppen av østlige voll på Hus 9 (Figur 23).

Hus 9 ble gravd ut i tre mekaniske lag på 5 cm og det ble gravd ut totalt 61 m², 31 m² i lag 1, 17 m² i lag 2 og 13 m² i lag 3.

Stratigrafiske forhold og kontekster

Lag 1 ble gravd over hele den berørte delen av strukturen, omfattende gulv, vegg, inngangsområde og områder øst for Hus 9 (Figur

Figur 21 Hus 9 sees som en tydelig forseking til høyre for undersøkelsesområdet. I feltet er lag 1 gravd og østlige veggvoll og deler av gulvflaten kommer fram. Sett mot S. 19.09.2016

23). Lag 2 ble gravd i gulv, vegg og inngang, mens lag 3 ble gravd i gulv, noe ut i inngangen og i veggvollene langs profilene.

Huset ble dokumentert i plan i to lag og med to profiler (Figur 24). Den første og lengste profilen (id. 2638) viser et snitt av huset fra nord mot sør, herunder gulvets avgrensning og veggvoller mot nord og sør. Den andre profilen (id. 2649) gikk gjennom den østlige veggvullen, fra plangrensen og ut over vollen. Denne ble lagt i henhold til rutenettet og ligger noe skrått i forhold til den nord-sørgående profilen. I denne håpet vi å få frem forholdet mellom vegg og gulv, samt belyse forholdet mellom veggvullen og området utenfor.

Under gravingen var det ikke mulig å skille gulv og vegger stratigrafisk. Avgrensningen mellom gulv og vegger kom likevel frem i plan etter at hvert lag var gravd, og den kom godt frem i profil etter endt graving. I de rutene der det var et tydelig skille mellom gulv og vegg ble dette notert i ruteskjema og på posene. Funn og prøver er derfor relatert til kontekstene gulv, vegg eller kun hus.

Den lange profilen som snitter gulvet i Hus 9 dokumenterer utstrekningen av de boligrelaterte avsetningene. Disse avgrenses mot både nord og sør i profilen av torvlag som ligger rett på den løse strandgrusen. Den sterile undergrunnen besto av løse homogene strandmasser, gulbrun og spettet i fargen og som inneholdt avrundede steiner og grov sand.

Gulv

Gulvet ble gravd ut i tre mekaniske lag på 5 cm. Det besto av lys grå fin sand iblandet fin grus og var av varierende tykkelse, mellom 7 og 13 cm. Fargen på sanda var lysere og grusmassene finere i gulvet enn i veggene og den øvrige undergrunnen (Figur 22). I profilene kan man se at skillet mellom gulv og vegg var tydelig, og den lyse sanda ligger et lite stykke opp langs vollene (Figur 24). I plan kunne gulvet avgrenses godt i toppen av lag 2, men i toppen av lag 3 var det bare mulig å se flekkevise rester etter gulvlaget. I lag 3 var vi nede på steril undergrunn.

I profilen kunne man se at undergrunnen under gulvlaget var ujevn, men at gulvlaget jevner ut

Figur 22 Hus 9 etter at lag 1 er gravd. Gulvet vises som et lyst sandlag nede i forsenkningen. Den østlige vollen besto av brune grusmasser med spredte steiner. I forkant av bildet, ved funnposene, sees det mulige ildstedet (id. 860). Sett mot N. 19.09.2016

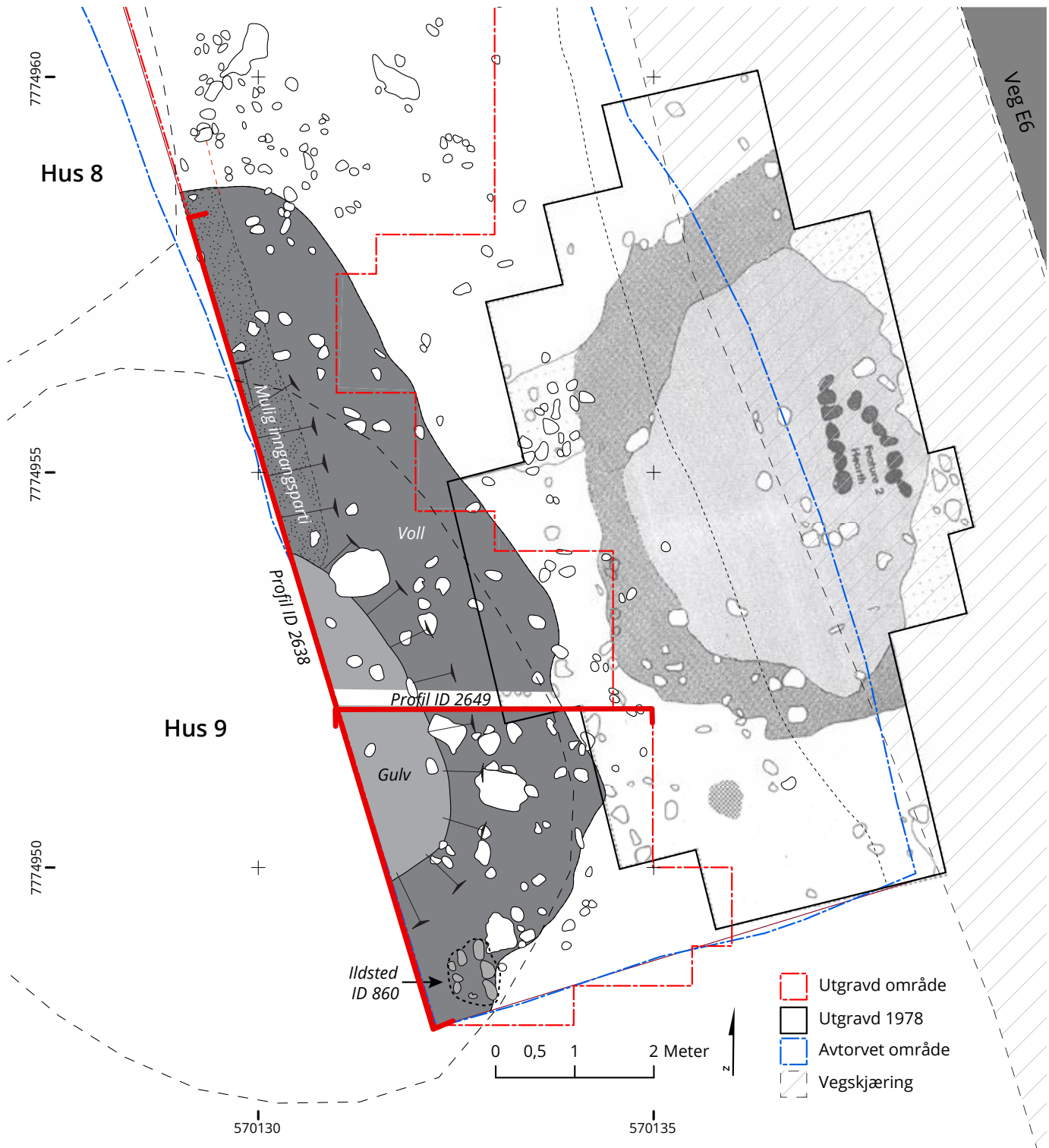
overflaten. Selve gulvet fremsto derfor som plant og uten store steiner eller ujevnheter.

Under gulvet består massene stort sett av løst strandgrus, men et par steder er dette omdannet til et mer kompakt og mørkere lag, lignende aurhelle. Spesielt under de sentrale delene av gulvet er dette fremtredende.

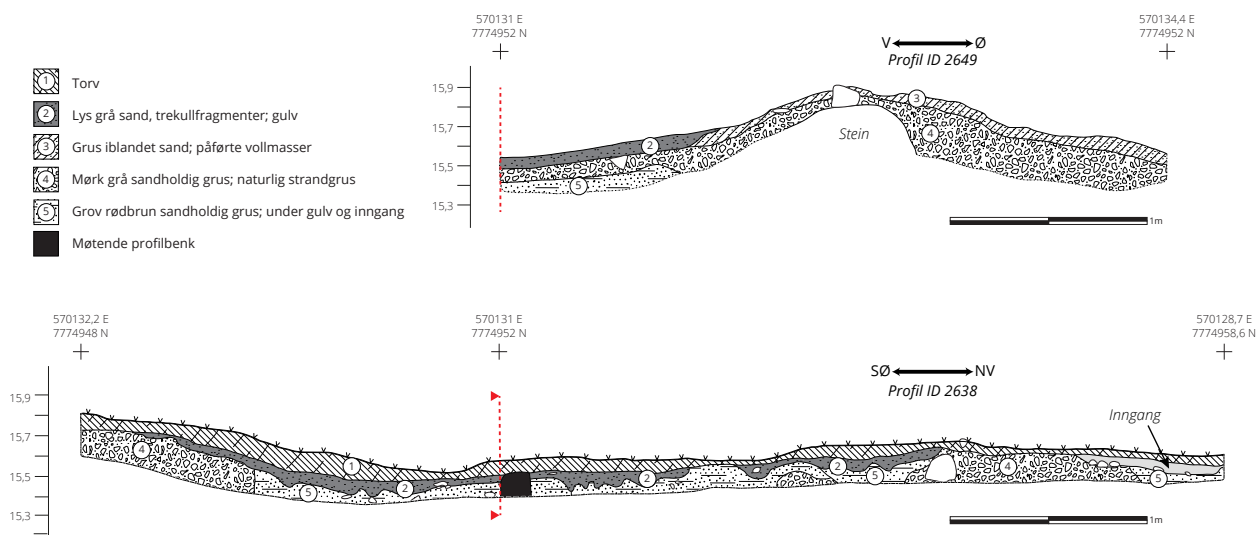
Veggvoller

Veggene i Hus 9 var tydelig markert på innsiden, hvor gulvet var nedgravd, men yttersidene hadde en glidende overgang til terrenget rundt. Veggvollene er altså i hovedsak ikke bygget opp av tilførte masser.

Den østlige vollen skilte seg ut. Her ble det identifisert ett 10 cm tykt lag med påførte

Figur 23 Plantegning av utgravd område i og ved Hus 9. Plantegning av utgravning i 1978 fra Renouf 1989. MS/ARN

Figur 24 Profiltegninger Hus 9. MS/ARN

masser. Det påførte laget var funnførende og tolkes som et avfallslag tilhørende bruken av Hus 9. Dette laget besto av brun grus iblandet en del sand og få store steiner, og var mer kompakt enn den øvrige undergrunnen som besto av større steiner og var løsere. Den kraftige vollen mot øst henger delvis sammen med at hustufta er plassert på kanten av en strandterrasse, som ytterkanten av vollen følger.

Det lå et par større steiner i den østlige veggvollen. Disse er såpass store, og muligens også jordfaste, at de sannsynligvis lå der da huset ble konstruert. Steinene kan ha inngått som konstruksjonselementer, som for eksempel fundament for takbærende stolper eller vegger.

Inngangsparti

Det nedgravde gulvpartiet og indre veggavgrensning kunne følges rundt hele strukturen, med unntak av det litt uklare området mot nord. Her ble observert en forsenkning som tolkes som en inngang.

Forsenkningen strakk seg et par meter nordover ut fra gulvet og over veggvollen. Det lyse sandlaget som er karakteristisk for gulvpartiet ble gjenfunnet her. Laget brytes ved veggvollen, men gjenfinnes videre mot nord.

Undersøkellesområdet snittet inngangspartiet og den østlige delen ble gravd ut. Det var her

0,5 – 0,7 m bredt, og 4 meter langt fra ytre del av gulvlaget. Etersom den vestlige siden av inngangen ikke ble undersøkt er det vanskelig å vite hvor bred inngangen opprinnelig var.

Mulig ildsted

På den sørlige vollen lå det en struktur som i felt ble tolket som et ildsted (id. 860). Det bestod av tre store steiner som lå på en NV-SØ orientert rekke. Disse var 20-30 cm store og lå godt ned i lag 2. Motstående lå det 3 større og et par mindre steiner på en rekke, som lå på toppen av, og i lag 1. Noe skjorbrent stein ble funnet i området. Det ble ikke funnet noe kull i sammenheng med steinsettingen og det var ingen andre klare indikasjoner på at dette hadde vært brukt som et ildsted. Etter graving tolkes dette derfor som et uavklart anlegg i veggvollen på Hus 9.

Funn

Totalt 525 enkeltfunn er katalogisert fra Hus 9 (Tabell 2). Av disse utgjør avslag den største kategorien med 86 % av materialet, bein utgjør ca 10 % og formelle redskaper 4 %. Funnene er katalogisert under Ts15426.

Figur 25 Hus 9 med profiler, etter utgravning. Sett mot N. 29.09.2016

Råstoff

Materialet består av fire ulike råstoff, i tillegg til bein (Tabell 2). Av steinråstoffene er skifer mest fremtredende og utgjør 53 % av materialet, fulgt av 44 % Kwarts. 10 gjenstander er av kvartsitt. De tre bergarts-gjenstandene er alle formelle redskaper.

48% av avslagene er mellom 2 og 5 cm store, mens 35 % er under 2 cm. 17 % er over 5 cm. Dette fordeler seg ulikt på de forskjellige råstoffene. Skiferen skiller seg ut med mange store avslag, kvartsavslagene er relativt jevnt fordelt med litt overvekt av de små avslagene, mens de få kvartsittavslagene stort sett var 2-5 cm store.

Gjenstander av stein

Skifer er dominerende også i gjenstandsmaterialet (Tabell 3). Av de 24 formelle gjenstandene er 13 stykker i skifer, syv i kvarts, tre bergart og en i kvartsitt.

Den største gjenstandskategorien er «avslag, andre», dette er avslag som er katalogisert med

ulike tilleggsopplysninger. 11 av disse avslagene er slipte skiferfragmenter, men kun ett har en veldig tydelig slipeflate. Fragmentet er lite og det er ikke mulig å se hva slags redskap det kan være fra. Ett avslag i kvartsitt har en preparert kant, det er trolig slått av kjernen for å danne en ny plattformkant.

Materialet inneholdt 4 kjerner, samtlige av kvarts. Tre av disse er små (under 4 cm), uregelmessige eller knuteformet. Den siste er stor og uregelmessig i uren kvarts, men også med partier der det er veldig fint materiale. Materialet inneholdt også en råstoffblokk i kvarts.

Det ble også funnet 2 fiskesøkker. Den ene er laget på en rullestein med flat underside dekket av jernutfelling, furene er hogget inn på de to motstående kortsidene (Ts15426.26, Figur 26). En liten del av undersiden er spaltet av. Det andre fiskesøkket er laget på en flat strandstein (Ts15426.135, Figur 27). Her er furene hogget inn motstående hverandre midt på langsiden.

Det var også en knakkestein i materialet. Den er rundoval med ett område på den ene kortsiden

der man kan se merker etter hugging.
 Det ble funnet et bor og en stikkel, begge av kvarts. Sistnevnte er noe usikker typologisk.
 Et fragment av slipt gjenstand består av et avlangt stykke, som er knekt i begge ender

og hvor den ene langsiden er en fint slipt egg (Ts15426.146, Figur 28). Stykket har en flat side mens den andre siden er buet og fasettert. Den ene enden er slipt til en odd etter bruddet. Det er usikkert hva slags gjenstand dette opprinnelig kan ha vært, men den ser ut til å ha blitt forsøkt

Tabell 2 Funnsammensetning fra Hus 9 (Ts15426)

	BEIN	BERGART	KVARTS	KVARTSITT	SKIFER	TOTALSUM
AVSLAG			200	9	239	448
AVSLAG, ANDRE				1	11	12
BEIN	53					53
BOR			1			1
FRAGMENT					1	1
KJERNE			4			4
KNAKKESTEIN		1				1
MEISEL					1	1
RÅSTOFFBLOKK			1			1
STIKKEL			1			1
FISKESØKKE		2				2
TOTALSUM	53	3	207	10	252	525

Tabell 3 Funnfordeling fra Hus 9 fordelt på lag.

	LAG 1	LAG 2	LAG 3	OVERFLATE	TOTALSUM
AVSLAG	251	163	10	24	453
kvarts	130	39	8	23	200
kvartsitt	4	2	2	1	9
skifer	117	122			244
AVSLAG, ANDRE	6		1		7
kvartsitt			1		1
skifer	6	5			11
BOR		1			1
kvarts		1			1
FRAGMENT			1		1
skifer			1		1
KJERNE	2	2			4
kvarts	2	2			4
KNAKKESTEIN		1			1
bergart		1			1
MEISEL		1			1
skifer		1			1
RÅSTOFFBLOKK			1		1
kvarts			1		1
STIKKEL	1				1
kvarts	1				1
TYNGDE	1	1			2
bergart	1	1			2
TOTALSUM	261	174	13	24	472

omarbeidet.

En meisel ble også funnet. Den har et svakt buet tverrsnitt og en bred, tykk nakke med en fint slipt motstående egg (Ts15426.134, Figur 29). Den har flat underside med en fint slipt buet rygg. Eggen er skråstilt og slipt fra undersiden. Meiselen er utformet av grå skifer som er sterkt vitret.

Beinmaterialet

Det ble samlet inn 53 fragmenter av bein fra Hus 9. 30 av fragmentene stammer fra ett større oppløst stykke. Utover dette, og et enkelt annet fragment, består materialet av bein som er utsatt for varierende grad av brenning. Det var utelukkende i tilknytning til Hus 9 det ble funnet brent bein under undersøkelsene i 2016.

Beinmaterialet er samlet inn fra den østlige veggvollen og inngangspartiet mot nord. Det ble ikke påtruffet bein i den delen av gulvet som ble undersøkt.

Et ubrent bein (Ts15426.180) er identifisert som øvre del av ribbein fra større pattedyr. Det kan muligens stamme fra elg. Beinets ingen indikasjoner på slakting, men fragmentet er så pass lite at dette ikke er overraskende.

Ts15426.179 er også et ribbein, fra et mellomstort pattedyr. Det har vært utsatt for moderat brenning. Et lignende fragment fra

Figur 26 Ts15426.26. Fisksøkke. EK

Ts15426.184 oppviser høyere brenningsgrad.

Et lite antall bein ble identifisert som fugl (Ts15426.178, 184 og 185). Art kunne ikke bestemmes, men et av beina var midtre del av *radius* (vingebein) fra en liten til mellomstor fugl.

Funnspredning

Det var relativt lite funn fra Hus 9, og materialet lå relativt jevnt spredt utover gulv og vegger. (Figur 30).

Nesten alt av fragmenter og avslag av skifer ble funnet i en og samme kvadrant rett utenfor østlige veggvoll. Dette omfatter både ubehandlede skiferfragmenter og slipte avslag/fragmenter. Skiferredskapene ble imidlertid funnet i sammenheng med inngangsområdet, i overgangen mellom gulv og vegg, og i gulvet.

Samtlige kjerner ble funnet i den sørlige delen av gulvet i huset, sammen med en råstoffblokk. Alle var i kvarts.

Trekullprøver og dateringer

Det ble tatt totalt 15 kullprøver fra Hus 9. 11 prøver ble tatt fra lag 2, mens to prøver ble tatt fra hvert av lag 1 og 3. Fire prøver er fra gulvlaget, en er fra inngangsområdet, seks fra veggvollene og fire fra området i veggvollen rundt felt id 860.

5 prøver ble treartsbestemt og datert. Resultatene vises i Tabell 4. De fleste dateringene samler seg til tidsrommet 2200-1450 f.kr.

Oppsummering og tolkning

Undersøkelsene omfattet 4m² av husets indre, som er estimert til å være totalt 35 m² stort. I tillegg ble østlige veggvoll gravd ut.

En sannsynlig inngang ble identifisert. Den var orientert mot nord, var rundt fire meter lang fra gulv og ut over veggvoll, og ledet mot Hus 8. Forholdet mellom Hus 8 og 9 er uklart, men de ligger vegg-i-vegg og inngangspartiet antyder en mulig sammenheng mellom de to hustuftene. Inngangspartiet kan gi assosiasjoner til

Figur 27 Ts15426.135. Fiskesøkke. EK

Figur 28 Ts15426.146. Fragment av slipt gjenstand i skifer. EK

Gressbakken-tuftene med lange inngangspartier og «anneks».

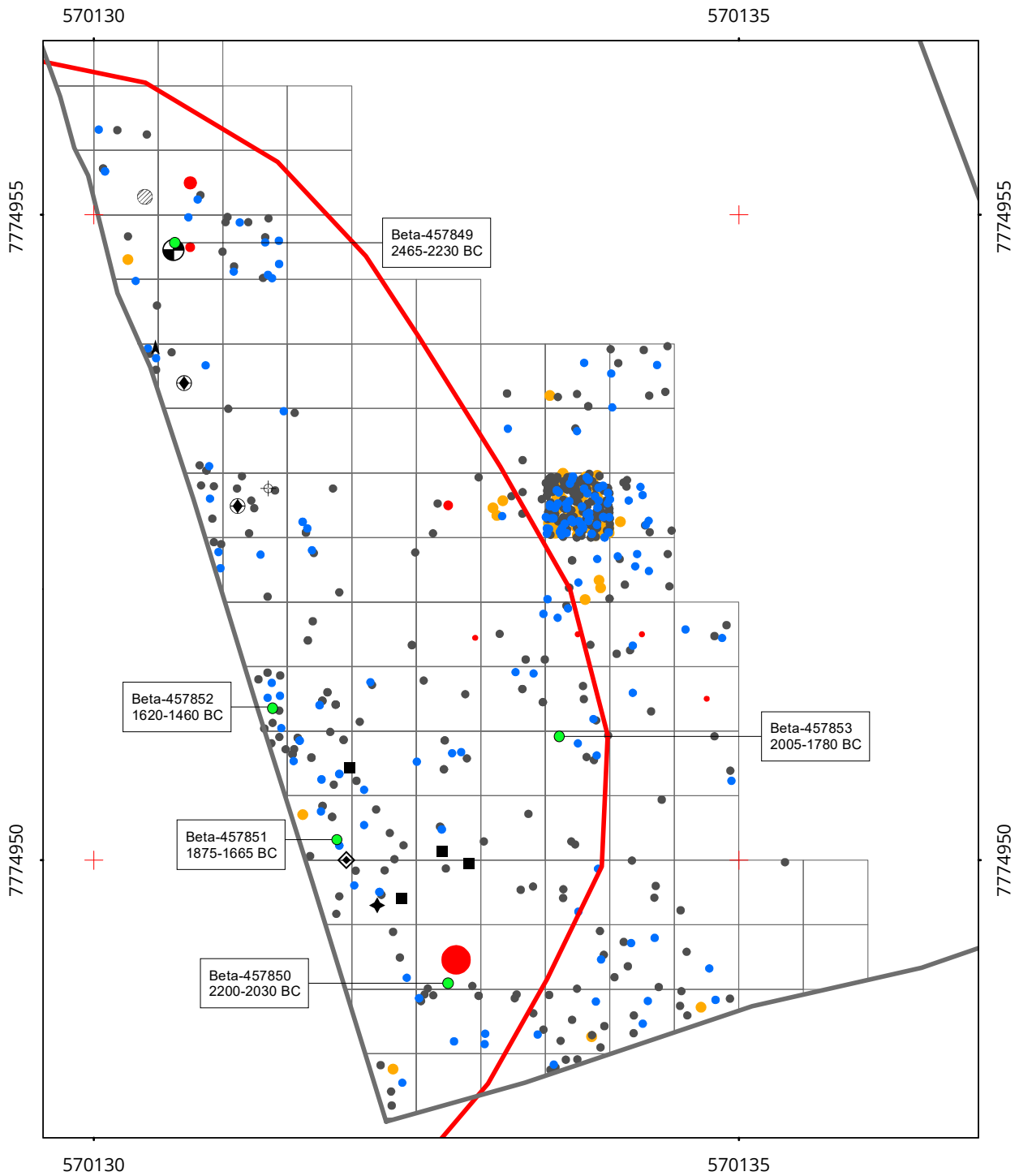
Gulvet i huset er gravd ned i strandterrassen. Mye vegetasjon og feit tykk torv over gulvlaget i forsenkningen indikerer at det har vært organisk mettet masse i gulvet. Det så generelt ut til å være bedre vekstforhold for trov nede i forsenkningene som utgjør tuftene enn i området rundt.

Den lavere delen av den østlige veggvollen bestod av naturlig strandgrus. De øvre 5 cm kan

Figur 29 Ts15426.134. Meisel av grå skifer. EK

Figur 30 Funnspredning og dateringer fra Hus 9. EK

ha blitt lagt opp av masser fra nedgravingen av gulvet, men vollene besto i hovedsak av den naturlige undergrunnen. Selve gulvet har blitt planert ved at lys finere sand er fylt i forsenkningen. Den lyse sanda som karakteriserer gulvnivået ligger litt oppover veggskråningene. I den delen av huset som ikke er undersøkt er det heller ingen markering av vollene på overflaten eller i ytterkant.

Mye av skiferen hører til i den samme funnkonteksten, og skiferavslagene karakteriseres av å være større enn for de øvrige råstoffene. Dette kan henge sammen med en teknologi, der skiferemner tildannes gjennom grovhugging, for deretter å finhugges og til slutt slipes. Dette vil resultere i en større andel store avslag.

Gjenstandsmaterialet inneholder få formelle redskaper, men tilstedeværelse av skifer og slipeteknikk kan indikere at bruken primært skal dateres til den eldre delen av dette tidsrommet, i slutten av yngre steinalder (ca. 2000 f.Kr.).

Samlet sett oppviser beinmaterialet varierende grad av brenning, fra moderat til intensiv. Dette samsvarer med uorganiserte brenningsprosesser, slik som for avfall som blir kastet i en ildgrop. Dette viser samtidig at ulike arter, omfattende i hvert fall fugl og trolig elg, ble

konsuert på stedet.

Slik deponeringspraksis står i kontrast til deponeringspraksiser som møddingene gjenspeiler. I disse er beina i all hovedsak ubrente. Flere av disse møddingene er samtidige med Hus 9 på Nyelv, eksempelvis Banjgohppi som ligger 2,5 km vest for Nyelv. Dette er en nedgravd tuft med mødding som er datert til 2400-1900 f.Kr. Det ble her gravd en sjakt gjennom møddingen i 2013 (Martens et al., 2017). Et stort antall bein fra ulike selarter ble funnet, i hovedsak fra yngre individer, samt noe rein, hval, og trolig rev. Materialet oppviser indikasjoner på slakting, men svært lite brenning. Gjenspeiler de ulike praksisene ulike subsistensstrategier, ulike bosetningsmønstre, eller noe annet?

Det er ingen direkte tegn på gjenbruk av dette huset. Hovedmengden med funn kommer fra lag 1, og mengden avtar nedover. Det er ingen skiller mellom råstoff eller funntyper i de ulike lagene alt tolkes som rester fra samme bosetningsfase.

Dateringene viser derimot muligheten for at huset har vært brukt i flere perioder. Dateringene fra gulvlaget er noe yngre enn de som er tatt i veggvollene og inngangsområdet. De øvre dateringene skilles fra de nedre med 1000 år. Den eldste datering er gjort på bartre,

Tabell 4 Daterte prøver fra Hus 9

MUSEUMSNR.	BETA NR.	INTRASIS ID.	BESKRIVELSE	KONTEKST	TREART	LAG	KALIBRERT F. KR. (2 SIGMA)	UKALIBRERT BP
Ts15426.1	457849	3206	Prøven er tatt ved inngangen til tuft 9. Kullet er fra en konsentrasjon med flere store kullfragmenter.	Hus 9 (640), inngang.	Bartre	3	2465-2230 BC	3880 ±30 BP
Ts15426.3	457850	2543	Prøven er tatt i veggvollen et par cm ned i lag 2. Prøven er tatt rett ved ildstedet 860 som ble gravd i lag 1.	Hus 9 (640), veggvoll (2276).	Løvtre	2	2200-2030 BC	3720 ±30 BP
Ts15426.5	457851	2575	Prøven er tatt fra en kullkonsentrasjon i skjæringspunktet mellom vegg og gulv mot sør. Kullflekken er målt inn som 2534.	Hus 9 (640), overgang mellom gulv (2242) og voll (2276).	Løvtre	2	1875-1665 BC	3440 ±30 BP
Ts15426.6	457852	2397	Prøven er tatt midt i gulvlaget i hus 9. Kullkonsentrasjonen fremsto ikke som et sammenhengende lag.	Hus 9 (640), gulv (2242).	Bjørk	2	1620-1460 BC	3270 ±30 BP
Ts15426.8	457853	2431	Prøven er tatt i østre veggvoll, spredt kull i lag 2.	Hus 9 (640), veggvoll (2276).	Bjørk	2	2005-1780 BC	3560 ±30 BP

som kan ha høy egenalder. Mer sannsynlig er at den representerer aktivitet som foregikk på strandflaten før huset ble konstruert. Prøven ble også samlet relativt dypt i lag 3.

Ser vi bort fra denne dateringen vil husets bruksperiode ligge innafor tidsrommet 2200-1450 f. Kr.

ANLEGG ID 661 FORAN HUS 8, OG OMRÅDET MELLOM HUS 9 OG 11

I likhet med Hus 9 snittet undersøkelsesområdet også den østlige veggvollen foran Hus 8. Denne hustufta var, etter det vi vet, ikke tidligere undersøkt.

Hus 8 fremstod som en oval/rektangulær tuft med samme størrelse som Hus 9, og målte omtrent 8 x 10 m mellom toppene av vollene. Foran Hus 8 ble det observert en lav «haug» som målte 3 meter fra øst mot vest og 2 meter fra nord mot sør (Figur 31, Figur 32). Den ble målt inn og undersøkt som anlegg id 661. Området foran denne strukturen og mellom husene 9 og 11 er også inkludert i dette kapitlet. Dette ble undersøkt som et mulig aktivitetsområde.

Rett nord for anlegg 661 og sør for tuft 11 traff vi på et område som framstod som forstyrret. Løse masser i en forsenkning tyder på at det her var tidligere gravd. Vi antar at dette er spor etter de arkeologiske undersøkelsene som ble gjennomført i 1978. Et mindre område (Område 6) ble da undersøkt foran Hus 8, uten at det ble gjort funn av hverken gjenstander eller kulturlag

(Reouf, 1989:76).

Anlegg id 661 ble i felt tolket som å ha vært en del av Hus 8, mulig som en del av den østlige veggvollen eller deler av en mødding foran huset. Etter avtorving framstod anlegget som klart avgrenset. Resten av området mellom Hus 9 og 11 oppviste ingen synlige strukturer eller anlegg.

Lag 1 ble gravd mekanisk i ett 5 cm tykt lag over hele området, mens lag 2 var et 10 cm tykt mekanisk lag som kun ble gravd i anlegg 661.

Det ble gravd ut 13 m² i lag 1 og 5,5 m² i lag 2 i anlegg 661 og 23 m² i området mellom husene. Totalt ble det gravd ut 41,5 m².

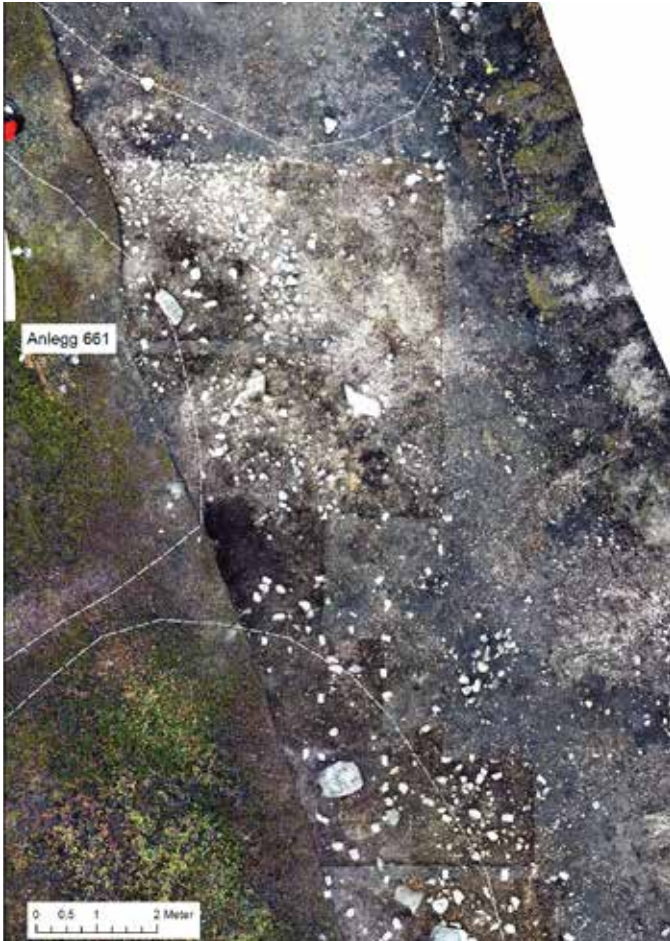
Stratigrafiske forhold

Anlegg 661 skilte seg ut fra det øvrige området mellom hustuftene. Det var tydelig dannet av grusmasser, hvorav det øverste laget var funnførende. Det øvrige området bestod av jevne strandavsatte masser.

Undergrunnen i området mellom husene 8, 9 og 11 bestod av steinrik strandgrus blandet med

Figur 31 Anlegg 661 etter at lag 1 er gravd. Hus 8 i bakkant mot høyre. Sett mot SV. 16.09.2016.

Figur 32 Anlegg 661 og området mot Hus 9 etter graving av lag 1. Anlegg 661 vises som en mørkere avtegning omgitt av et lysere belte med stein. Fotogrammetri. MS

lys sand. Med unntak av området rundt anlegg 661 var det få steiner som var større enn 10 cm (Figur 31). Ved graving av lag 1 ble det ikke fjernet steiner som var større enn dette. Toppen av lag 2 bestod av spredte større steiner i et relativt homogent løst gruslag iblandet grov sand og småstein.

De øverste 5 cm av anlegg 661 var funnførende og bestod av hardpakke grusmasser iblandet lys sand. Dette laget fulgte den antatte utbredelsen av anlegget men har en diffus avgrensning både i plan og profil. Laget skilte seg likevel klart fra den øvrige undergrunnen ved å være mer kompakt og uten store steiner. Bunnen kunne avgrenses mot et belte av steiner på 10-20 cm som lå rundt hele anlegget. Disse tolkes som å ha blitt ryddet ut av gulvet i Hus 8 og rullet ned langs anlegg 661. Det er klart flest steiner i en ansamling mot nord, der terrenget var brattest, med en liten forsenkning i bunn. Det steinrike området følger også delvis den gamle strandvullen som gikk gjennom området mellom tuftene.

Lag 2 bestod av sand og grusblandet strandgrus med en mer rødlig tone enn laget over. Dette laget var relativt kompakt og stabilt, men likevel løsere enn lag 1. Det var kun funnførende i toppen. Lag 1 og lag 2 tolkes masser som er

Tabell 5 Funnsammensetning fra Anlegg 661 (Ts15425)

	BEIN	KVARTS	KVARTSITT	SKIFER	TOTALSUM
AVSLAG		91	3	4	98
BEIN	1				1
EMNE				1	1
KJERNE			1		1
SKRAPER		1			1
TOTALSUM	1	92	4	5	102

Tabell 6 Funnsammensetning fra området mellom Hus 8, 9 og 11

	BEIN	BERGART	KVARTS	KVARTSITT	SKIFER	TOTALSUM
AVSLAG			84	3	8	95
BEIN	1					1
EMNE					1	1
KJERNE			2			2
KNAKKESTEIN		1				1
RÅKNOLL			1			1
FISKESØKKE		1				1
TOTALSUM	1	2	87	3	9	102

deponerte etter at tuftas indre ble gravd ut. Under disse lå det veldig løs og mørkere rød strandgrus som er tolket som steril undergrunn.

Profilen ble lagt omtrent midt på anlegget øst-vest orientert. Den var 4,5 m lang og 20 cm bred og snitter anlegget samt deler av den naturlige undergrunnen som ligger nedenfor. Selv om avgrensingen av anlegg 661 var tydelig i plan og på overflaten, var det ikke mulig å skille ut noen meningsfylt stratigrafi under graving eller i profilen; lagene går gradvis i hverandre. Grunnen kan være at alle lagene er satt sammen av de samme strandmassene, i toppen er de sortert og kommer fra Hus 8, i bunnene er de urørte.

Funn

Totalt 204 enkeltfunn er katalogisert fra Hus 8 og området rundt. Halvparten av funnene er fra anlegg 661 og halvparten er fra området mellom de tre husene 8, 9 og 11 (Tabell 5, Tabell 6). Avslagsmaterialet utgjør mellom 95 og 98 %. I anlegg 661 ble det i tillegg funnet ett beinfragment, ett emne i skifer, en kjerne og en skraper. I området mellom husene ble det funnet ett beinfragment, ett emne, to kjerner, en knakkestein, en råknoll og ett fiskesøkke. Funnene er katalogisert under Ts15425.

Råstoff

Kvarts utgjør mesteparten av råstoffet både i Anlegg 661 og i området mellom Hus 9 og Hus 11. Det er bare få funn av kvartsitt og skifer. Det er få avslag som er større enn 5 cm, og ellers en jevn fordeling på avslag over og under 2 cm.

Gjenstander av stein

De relativt få avslagene er nokså jevnt fordelt på det utgravde området, med den største konsentrasjonen i Anlegg 661 (Figur 33).

Gjenstandene fra Anlegg 661 består av ett emne i skifer, en kjerne og en skraper. Kjernen er uregelmessig og av finkornet grå kvartsitt. Den er slått på en side, men fra flere vinkler.

Ts15425.97 er et grovt tilhugget emne, som er vanskeligelig bestemmelig form (Figur 34). Det måler 10,6 x 3,3 cm, har rombisk tverrsnitt og er

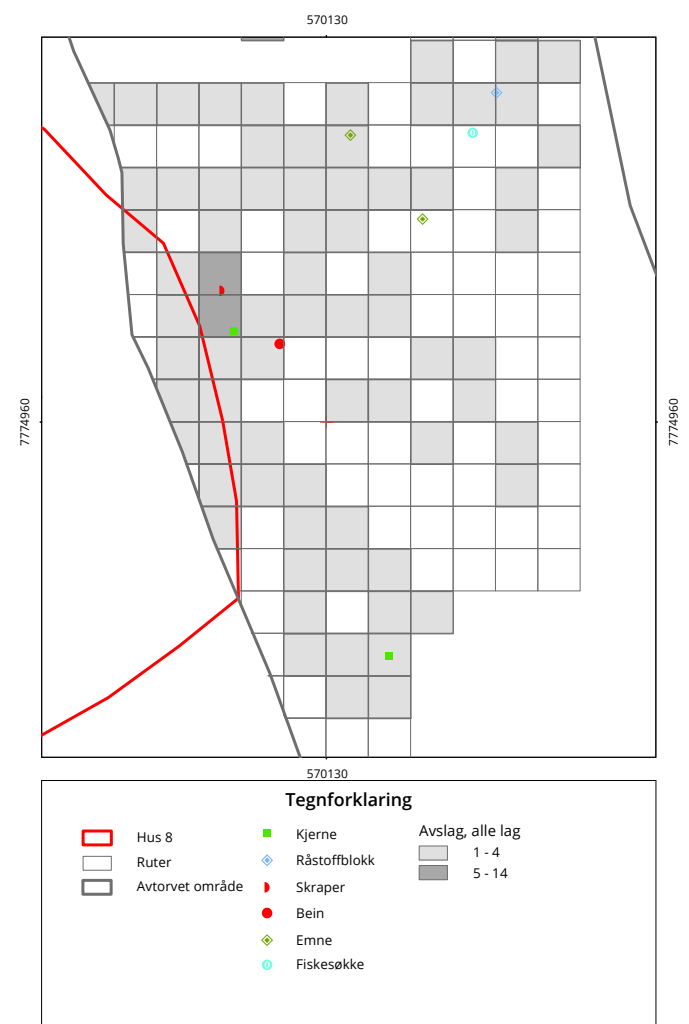
laget i rød og lys båndet skifer. En liten del i ene enden er knekt av. Emnet kan ha vært tiltenkt en kniv eller en lang spiss.

Ts15425.12 er en liten skraper i kvarts med trekantet form og konveks retusj langs hele den lengste siden på avslaget (Figur 38).

Fra området mellom husene 8, 9 og 11 var det flere ulike gjenstandsfunn: ett emne, to kjerner, en knakkestein, en råknoll og ett fiskesøkke.

De to kjernene er begge i kvarts og er katalogisert som uregelmessige i form med to plattformer, det ble også funnet en råknoll i kvartsitt. Dette er en liten knoll som er slått på en side og har en side med naturlig overflate.

Ts15425.105 er et grovt tilhugget emne i rød skifer som måler 6,9 x 4,1 cm (Figur 35). Snittet er spissovalt og emnet er rektangulært men med ene kortsiden noe smalere enn den motstående.

Figur 33 Funnfordistribusjon i anlegg 661 og området foran Hus 8

Figur 34 Ts15425.97. Emne av skifer. EK

Figur 36 Ts15425.168. Knakkestein. EK

Figur 37 Ts15425.92 Fiskesøkke. EK

Figur 35 Ts15425.105. Emne av skifer. EK

Figur 38 Ts15425.12 Skraper i kvarts. EK

Dette kan ha vært et emne for en meisel eller en bred spiss, og kan ha blitt forkastet på grunn av en spaltet flate langs undersiden.

Ts15425.168 er en knakkestein; en fin oval bergartsstein som ligger godt i hånden og har knakkespor på begge spissene (Figur 36).

Ts15425.92 er et fiskesøkke, som laget av en avlang avrundet stein med furer hugget inn på de to kortsidene (Figur 37).

Beinmaterialet

Det ble funnet to beinfragmenter, som begge var ubrente.

Ts15425.184 ble funnet under opprensing av torv, nært luftkanalen til Hus 11 (vises på funnspretningskart Figur 62). Dette er identifisert som et fragment av ribbein fra et større pattedyr, tilsvarende elg. Fragmentet har et skjæremerke som løper på tvers av beinet, som samsvarer med slaktemerker.

Ts15425.185 er identifisert som lateral halvdel av *astragalus*, det vil si et fotbein, som trolig stammer fra elg. Dette ble funnet i den sørøstlige delen av anlegg 661. Beinfragmentet har ingen spor etter partering, men har klare tannmerker fra et medium stort dyr. Det er uklart om merkene er avsatt av hund eller ville dyr.

Trekullprøver og dateringer

Det ble samlet inn 6 kullprøver fra anlegg 661 og området mellom husene 8, 9 og 11. Av disse ble fire treartsbestemt. En av prøvene besto av batre. To av prøvene hadde for lite materiale i for datering: den hadde lyngrøtter, mens den andre inneholdt degraderte bjørkefragmenter.

Fra Ts15425.3 ble fragmenter av løvtre sendt til datering. Resultatet ble datert til 2140-1955 f.Kr. (Beta-457848, 3670±30 BP). Prøven er tatt sør for profilen i anlegg 661, et godt stykke ned i lag 2. I samme område ble det også funnet bein.

Oppsummering og tolkning

Anlegg 661 skal trolig sees sammenheng med Hus 8. Vi anser det som sannsynlig at anlegget

ble dannet da gulvet i Hus 8 opprinnelig ble gravd. Finere masser ble da liggende i en haug mens større steiner falt ned langs sidene av haugen, særlig mot nord hvor terrenget heller mest. Haugen har deretter til en viss grad blitt brukt under bosettingsfasen som avfallsområde, hvor i hvert fall noe beinmateriale ble deponert. Anlegget oppviste ingen bevarte kulturlag som kunne understøtte at slik deponering hadde vært særlig omfattende, og det var heller ingen indikasjoner på ulike sekvenser eller bruksfaser i anlegget. Massene i anlegget var av samme karakter som strandgrusen i området ellers, muligens med unntak av de høyest liggende partiene som var mer kompakte.

Hus 8 har en mulig inngang rett ovenfor anlegg id 661, i det sørøstlige hjørnet. De tettpakkede massene i dette området, samt en forsenkning i terrenget antyder en slik tolkning. Flere av de andre husene i området har lignende plassering av inngangsparti. Rett ved siden av og nesten vegg-i-vegg lå Hus 9, og det er trolig en sammenheng mellom disse to husene.

Området øst og nedenfor anlegg 661 og mellom husene 9 og 11 oppviste ingen strukturer og svært få aktivitetsspor.

Figur 39 Utgravning i sørlige del av feltet. Hus 9 ligger under presenningen til høyre i bildet. Såldestasjonen er plassert omtrent der hvor Hus 14 lå, som ble gravd ut i 1978. I forkant sees profil gjennom Anlegg 661 og Hus 8 i høyre bildehjørne. Johnny Bertheussen og Silje Sivertsvik står ved såldene, mens Yassin N. Karoliussen graver i Hus 9. Sett mot S. 22.09.2016

Figur 40 Hus 11 er ferdig rensset fram, og koordinater for videre utgravning settes ut. Monica Svendsen måler opp strukturen. Sett mot NØ. 20.09.2016

HUS 11

Hus 11 lå bare 3 meter nordøst for Hus 8 og Anlegg 661. Undersøkellesområdet omfattet hele gulvflaten og mesteparten av veggvollene. Huset ble målt inn etter opprensing og fikk felt id 674.

Gulvet var tydelig avgrenset med voller mot nord, nordøst og vest. Mot sør og sørøst var det mindre tydelig overgang mellom gulv, voll og naturlig undergrunn. Utenom en strømstolpe som er plassert i den sørlige delen, fremstår tufta som relativt uforstyrret (Figur 40, Figur 41). Under avtorving gikk gravemaskinen litt for hardt fram, og fjernet noe av lag 0 og lag 1 på begrensede områder i vestlige veggskråning og ved strømstolpen.

Gulvet i Hus 11 var 4 x 6 m stort. Fra toppen av veggvollene målte huset nesten 7 x 9 m. Huset lå orientert NV-SØ retning, med lengderetning langs strandterrassen. To mulige innganger ble observert, de lå begge i den sørlige delen. Huset hadde to gulvnivåer, et stort kvadratisk rom mot nord, og ett mindre og rektangulært mot sør.

Det nordlige rommet var inntil 70 cm gravd ned

i bakkant, i det skrånende terrenget. I forkant lå det en oppbygget voll som var inntil 30 cm høy. I lengderetning var gulvet gjennomsnittlig 30 cm gravd ned i undergrunnen. Sentralt lå det et kantsatt ildsted som fulgte nesten hele lengden av rommet (Figur 42, Figur 43, Figur 44).

Det sørlige rommet var mindre markert men også dette var dypest nedgravd i bakkant. Ved brinken mellom de to rommene var høydeforskjellen på gulvet ca 30 cm. Mot sør og øst var gulvet gravd ned et par cm og det var ingen konstruert voll i forkant. Det var ingen klare rester etter ildsted i det sørlige rommet, men en strømstolpe forstyrret deler av dette partiet. De ulike delene av huset vil redegjøres nærmere for under stratigrafiske forhold.

Det ble gravd ut totalt 85 m² i og rundt tufta. 26 m² i lag 0, 26 m² i lag 1, 23 m² i lag 2, 4 m² i veggvollene og 6 m² i områdene rundt Hus 11. Funn og prøver er katalogisert under Ts15424.

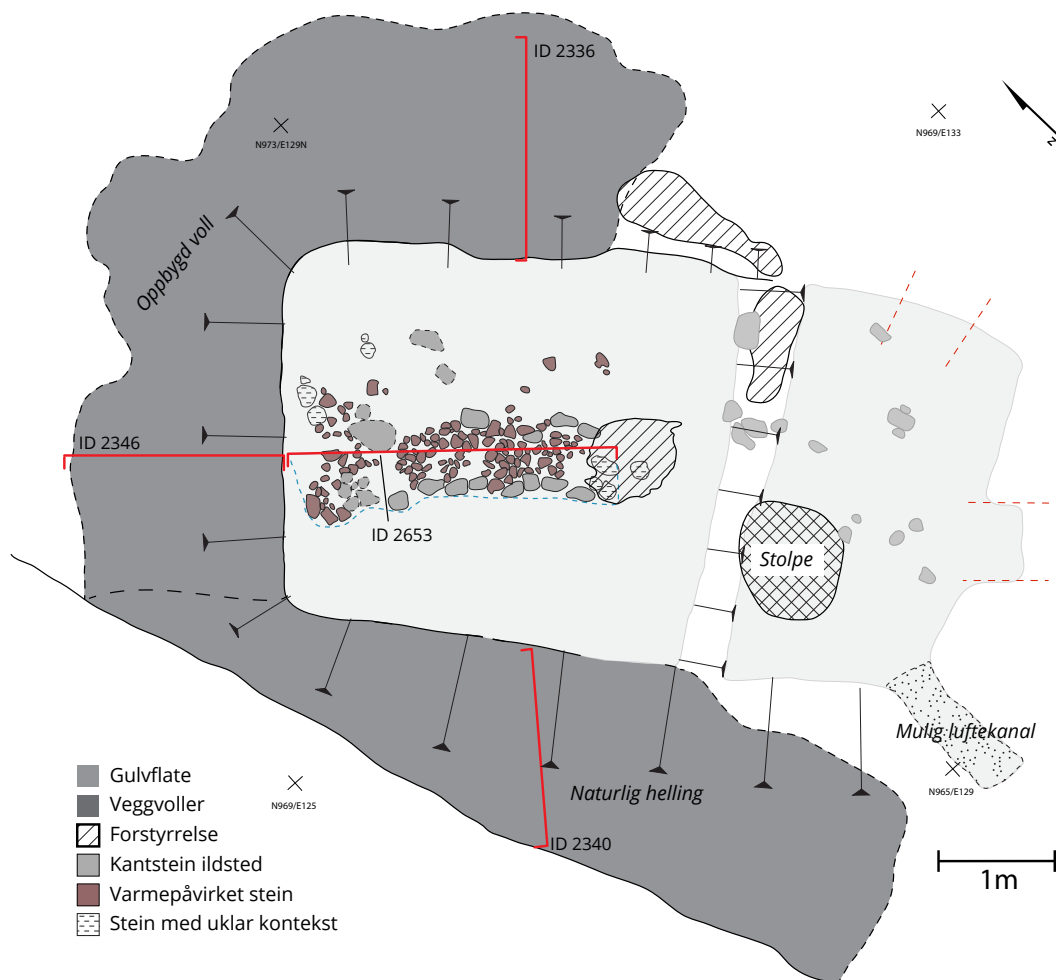
Stratigrafiske forhold og kontekster

Ulike kontekster som gulv, vegg og ildsted ble gravd stratigrafisk. Huset ble dokumentert i 4

Figur 41 Hus 11 etter avtorving og rensing. Gulvet er kraftig skåret ned i terrenget i bakkant (mot vest), mens det er bygget opp en lav voll i forkant (mot øst). Sett mot N. 06.09.2016

Figur 42 Plantegning Hus 11, etter graving av lag 1. MS/ARN

plan inkludert bunn, ildstedet ble dokumentert i plan og profil, og veggvollene ble dokumentert med 3 sjakter og profiler.

Gulv

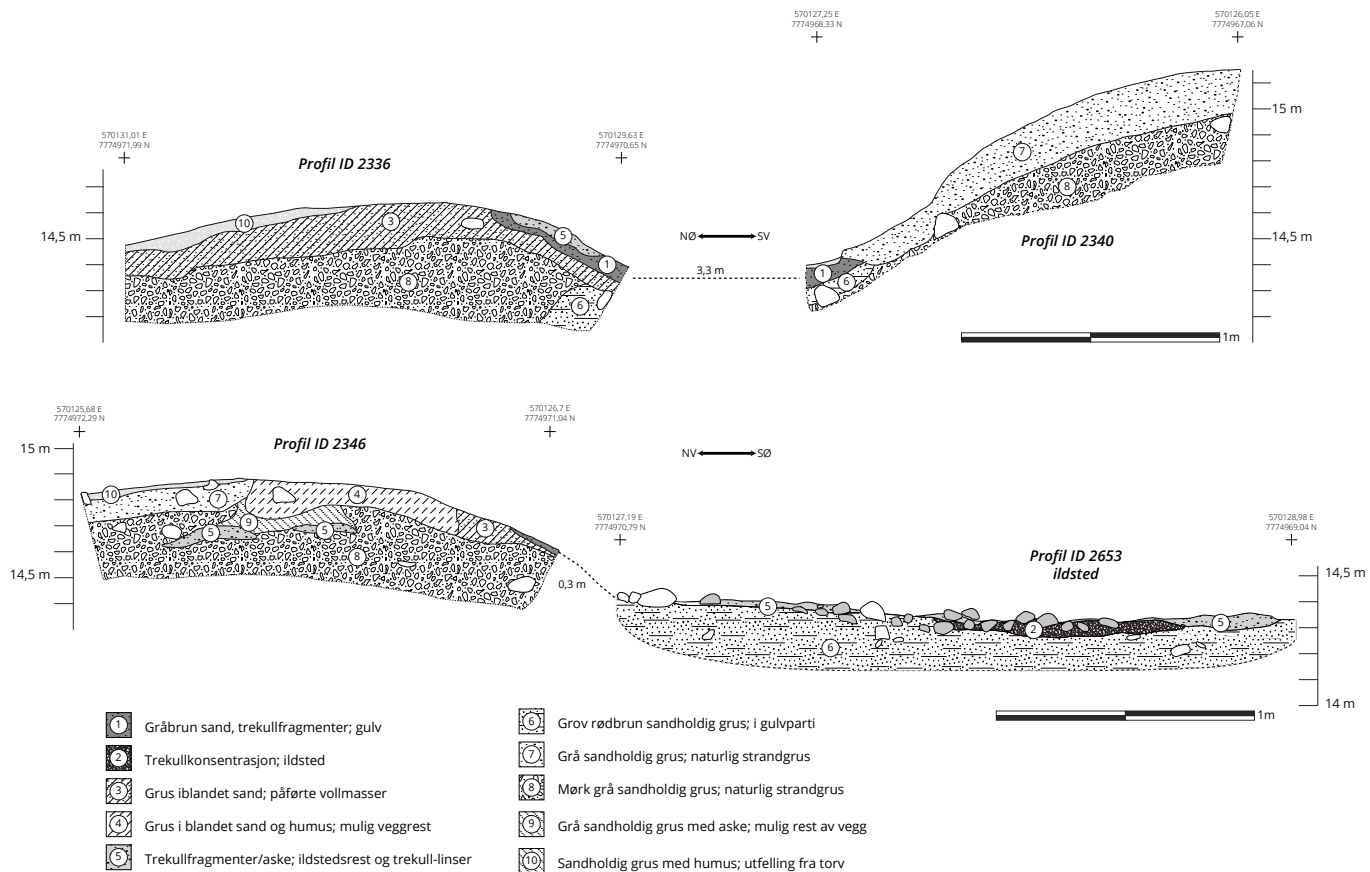
Gulvet i Hus 11 besto av tre ulike lag, der to ble gravd stratigrafisk og det tredje mekanisk.

Lag 0 (felt id 894) besto av sorte og feite masser som skilte seg klart fra torva som lå over. Det lå ubrutt over gulvet i de to rommene i huset. Avgrensingen av laget sammenfalt med det nedgravde gulvet og avgrenses av veggvollene. Lag 0 var 2-3 cm tykt, og det ble gravd stratigrafisk. Laget ble i felt tolket som et kulturlag. Det inneholdt fragmenter av bark og kullstøv, men ingen gjenstander.

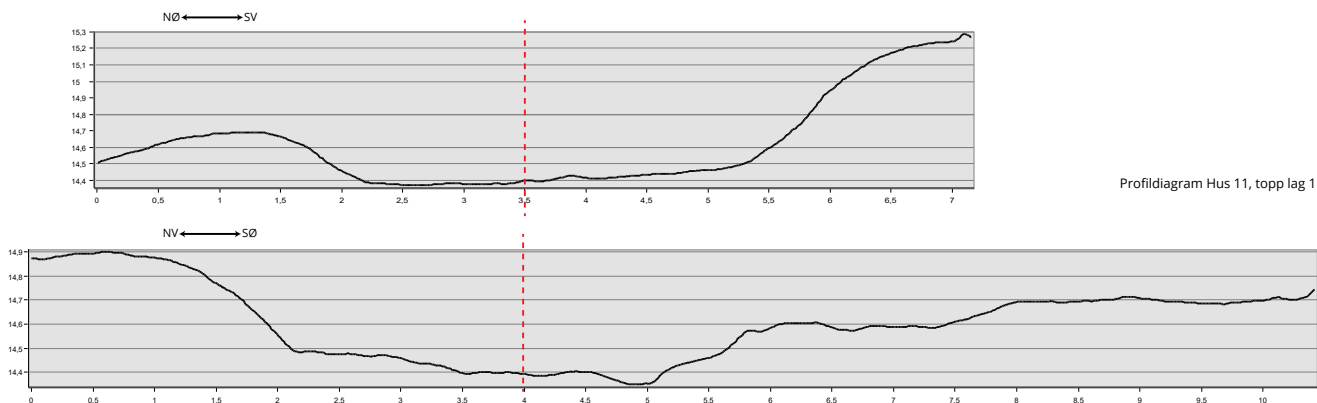
Lag 1 (felt id 2083) var et 1-3 cm tykt lag med fin grå sand iblandet grus, som lå under lag 0

(Figur 45). Laget var funnførende, og innehold primært små avslag av kvarts. Funnene lå i bunnen av laget, mot lag 2. Den grå sanda lå også over ildstedet og dette ble fjernet som en del av lag 1. Steinene i ildstedet ble dermed samtidig rensert frem. Ingen større steiner ble fjernet i forbindelse med dette laget.

Lag 2 (felt id 3039) representerer aktivitetsflaten inne i Hus 11. Laget besto av gråbrun grusholdig sand, var 6-7 cm tykt og funnførende. Det ble gravd ut i ett 10 cm tykt mekanisk lag. Et par ruter ble gravd ut i to mekaniske lag á 5 cm (lag 2a og 2b) for å undersøke om det var vertikal differanse i funndistribusjonen. Det viste seg å være funn i hele laget, men funnmengden minsket kraftig i de nedre 5 cm. Funn fra lag 2a og 2b skilte seg ikke nevneverdig fra hverandre verken i råstoff eller sammensetning, slik at resten av laget ble gravd som en enhet.

Figur 43 Profiltegninger fra Hus 11. MS/ARN

Figur 44 Profildiagrammer for Hus 11, som viser hvordan gulvparti er nedgravd i strandvoll mot NV og SV, og veggvoller oppbygd i NØ. ARN

I det store rommet var den grusholdige sanda tettpakket og inneholdt få større steiner, laget her var jevnt og homogent, og hadde tilnærmet samme tykkelse over det hele. Det mekaniske laget gikk et par cm ned i den sterile undergrunnen, som under hele gulvet besto av rødlig sand og fin grus med flere større steiner. I det minste rommet var massene løsere og ikke

så hardpakke i toppen som i det store rommet. Laget inneholdt også en god del større grus og det kom frem en del større steiner på over 10, særlig i området mot sørøst og det mulige inngangspartiet. Det var ikke like lett å skille lag 2 fra den sterile undergrunnen i denne delen av huset.

570125

570130

Figur 45 Hus 11. Ortofoto med høydekoter etter framrensing og før graving av lag 1. Fotogrammetri. EK

Veggvoller

Veggvollene i Hus 11 ble primært undersøkt med sjakter. Sjaktene ble lagt vinkelrett i forholdt til gulvflaten, med sikte på å få mest mulig informasjon fra profilene. De er dermed ikke orientert etter koordinatsystemet. Det ble gravd 3 sjakter (2336, 2340 og 2346), som hver målte 0,5 x 2 m. Hver sjakt ble delt i fire kvadranter, der nr. 1 var utenfor veggen og 4 inn mot gulvet i huset. Funnene ble relatert til disse kvadrantene.

Det ble gravd 3 mekaniske lag, som hver var 5 cm tykk. Deretter ble alle sjaktene gravd til bunns for å få frem profilen. De var alle 40 – 50 cm dype og gikk helt ned i steril undergrunn. En kvadratmeter ble også gravd 10 cm dypt i veggen ved det nordøstlige hjørnet på huset. I snittet på Figur 47 vises tydelig hvor gulvet møter veggen, og det kommer også fram at gulvlaget strekker seg et lite stykke oppover veggvollen.

Gulvlaget kom frem i enden av hver av profilene. Lag 0 vises kun i profilen for den østlige veggvollen, 2336 (Figur 43). Lag 1 og 2 var vanskelig å skille i profil, og ble kun skilt i den vestlige profilen 2340. Profil 2346 viser kun

en liten del av gulvet, men både denne profilen og profil 2336 viser, i likhet med det nordlige hjørnet, at gulvlaget er anlagt et lite stykke opp på de indre veggskråningene. På den vestlige profilen 2340 kan man se at veggen har rast noe inn over det nedgravde gulvet.

Selve veggvollen er ulikt konstruert i de ulike retningene, men skrår på alle sider bratt ned til gulvet på innsiden. I bakkant av huset (profil 2340) er gulvet gravd ned i den naturlige strandvollen, profilen viser ingen stratigrafi utover fargeforandringer i de sterile massene. Mot nord og øst er vollen til en viss grad bygget opp. De oppbygde veggmassene besto av kompakt grus uten store steiner, iblandet sand som trolig kommer fra nedgravningen av gulvet. Særlig mot øst (profil 2336) er dette laget homogent og tettpakket, og det skilte seg klart fra den løse strandgrusen som lå under (profil 2336). De påførte massene var ca 15 cm tykke over vollen. I bunnen av de oppbygde massene lå det en svakt mørkere kullholdig linse. Veggvolllaget kan også avgrenses i ytterkant. På Figur 46 vises den østlige veggvollen (brune masser) og avgrensingen av denne i ytterkant, der den ligger

Figur 46 Veggvollene mot nord og øst renses frem med ytre avgrensing. Vollene er bygget opp av påførte masser, som sees som et lysere brunt lag rett bak stikkstanga. Sett mot SØ. 14.09.2016

Figur 47 Sjakt 2346 i veggvoll mot nordvest, etter graving av 2 mekanisk lag på 5 cm. Sett mot SØ. 20.09.2016

over den naturlige strandgrusen.

Den siste profilen 2346 gikk gjennom den nordlige veggvollen og var noe mer kompleks (Figur 43). Også denne hadde, i likhet med profil 2336, et kompakt lag med strandgrus langs toppen, som er tolket som påførte masser. I den nordlige vollen var dette laget omtrent 10 cm tykt, med unntak av et parti på toppen av vollen der det var nærmere 15 cm. Mot toppen av vollen var dette laget brutt av et fortsatt tett pakket lag, men som også inneholdt kull og torvrestes, under dette lå det to kullinsler som var forbundet med et mørkere kullholdig lag. Det var ingen kullfragmenter i noen av lagene, og de lå et stykke ned i naturlig strandgrus. De tolkes derfor som utvasket fra laget på toppen. I den ytterste delen av sjakta lå det noe flere steiner enn øvrig, og en ansamling stein lå rett i bakkant av den torvholdige delen av veggen.

Ildsted

Sentralt i det største rommet lå det et kantsatt ildsted (Figur 48). Dette var ca 0,7 m bredt og 2,5 langt og lå langs nesten hele lengden av rommet.

Figur 48 Ildstedet i Hus 11. Sett mot Ø. 27.09.2016

Den nordlige 1x0,7 m delen av ildstedet besto av steiner som lå tilsynelatende uorganisert og relativt høyt oppå lag 2, sammen med et par steiner som lå plassert et stykke ned i laget. Denne delen fløt utover mot begge sider i forhold til resten av ildstedet.

Den midtre delen var en rektangulær og kantsatt steinpakning som målte ca 1,5 x 0,7 med lengderetningen orientert NV-SØ. Selve pakningen lå dypt i lag 2 og besto av en ansamling med runde steiner på 10-15 cm, mange av de tydelig skjørbrente. Steinene som kantsatte ildstedet lå i ulik høyde i laget, noen helt mot toppen av lag 2 andre godt nede i laget. Et par av steinene i den nordøstlige delen av gulvet hører trolig opprinnelig hjemme i ildstedet, ettersom det var et par åpninger i kantesettingen og det var få andre steiner i gulvflaten. Massene i denne delen av ildstedet bestod av sand spettet med kullstøv og aske.

Den sørligste delen av ildstedet framstod som forstyrret i løpet av nyere tid. Det så ut til at avslutningen på ildstedet har vært avrundet av et par større kantsteiner, som senere har blitt flyttet på. Med unntak av kantsteinene var det få

steiner i denne delen.

Profilen (profil 2653, Figur 43) snittet ildstedet på langs i NV – SØ retning, og den sørvestlige siden ble formgravd. Snittet ble satt ut etter at lag 0 og 1 var gravd bort og disse vises ikke på profilttegningen.

Snittet ble gravd 10 cm mekanisk. Til slutt ble det gravd 10 cm ned i den sterile undergrunnen for å få frem profilen. Steril undergrunn under ildstedet besto av rødoransje grov sand og grus.

Det var lite bevart kull i ildstedet, men stort sett aske og kullstøv. I profilen kom det kun frem en større flekk med tilhørende utfellingslag. I den midtre delen, ved den nedgravde steinpakningen vises enda et utfellingslag, kullet som dette tilhører lå litt lengre inn i laget. Det ble tatt prøver av begge disse forekomstene. Det var en god del skjørbrent stein som vitnet om varmebruken i dette ildstedet, særlig i den nordlige delen, men også en del av steinene fra pakningen i midten var varmpåvirkede.

Figur 49 Snitt fra Hus 11, forsenkning i sørøstlige del av veggvoll mot øst, som er tolket som mulig inngang. Sett mot SØ. 28.09.2016

Inngang

Det var to mulige innganger i Hus 11, og begge lå i den sørlige delen. Den tydeligste lå i den sørlige enden på den østlige langsiden, nært det sørøstlige hjørnet (Figur 42). I dette området var det lite høydeforskjell fra gulvet og ut, et nedtråkket parti med en bredde på ca 70 cm som fører fra gulvet og ut over vollen (Figur 49). Høydeforskjellen kommer tydelig fram på terrengmodellen over hustufta (Figur 45).

Den andre inngangen lå på den sørlige kortsiden og var kun vagt synlig i felt. Også denne kunne spores som et nedtråkket parti med en bredde på ca 70 cm.

Andre strukturelementer

I det sørlige hjørnet på huset gikk det en 1,5 m lang smal forsenkning fra gulvet og sørover ut over veggvollen (Figur 42). Dette ble tolket som en luftesjakt. Den var ca 50 cm bred ved avgrensingen av gulvet, men smalner av og blir dypere oppå veggvollen. Ved den ytre enden var den ca 30 cm bred og 7-8 cm dyp og den ytterste delen svinger mot sørvest.

Etter graving av lag 1 ble det oppdaget og markert to mulige stolpehull, ett i den nordlige delen av gulvet (id 3017) og ett sør for gulvflaten (id 3002). Etter opprensing av toppen på lag 2 kunne id 3017 avkreftes uten at det var nødvendig å snitte det.

Id 3002 derimot lå utenfor det sørlige hjørnet på tufta og fremsto som en oval flekk på omtrent 15 cm i diameter. Overflaten besto av mørk, sotet organisk masse. Snittet avslørte at det kun var 6-7 cm dypt. Under det kullholdige laget lå det en grå linse med fin sand/silt og i bunnen var det mer kull. Under kullet lå det et lag med grus, som var lysere enn de omkringliggende massene. Strukturen fremsto som for grunn til å være et stolpehull, men kan ha vært en konstruksjonsdetalj i forbindelse med inngangen som lå rett ved siden av.

Sammensetningen av gulvet (lag 2/ id 3039) var noe forskjellig i de to rommene i Hus 11. I det største rommet var det nesten ikke stein, mens det var en god del stein i lag 2 i det sørlige rommet. Et område foran telefonstolpen og østover mot inngangen skilte seg spesielt ut. Her kom det frem en steinkonsentrasjon litt over

Figur 50 Hus 11 etter graving av lag 2, med steinpakning som kom frem i husets sørlige del (foran strømstolpen). Mulig inngang der stikkstanga ligger, snittet mulig stolpehull til venstre for stikkstanga. Sett mot V. 29.09.2016.

halvveis ned i laget, som ble gravd frem uten at dens funksjon åpenbarte seg (Figur 50).

Steinpakningen var rektangulær og ca 0,7 x 1 m men har trolig vært lengre vestover. I den østlige enden gikk den over i et område med mørkere tettpakkede grusmasser spettet med kull, der det også ble funnet noen beinfragmenter. Dette tolkes som restene etter et mulig møddingsområde som lå mellom inngangen, steinpakningen og brinken ned til det nordlige rommet i huset. I dette området lå også et stort beinfragment som trolig stammer fra hval (Ts15424.412). Beinnet ble funnet i de øvre massene, og ble samlet inn under opprensing.

Funn

Totalt 1369 enkeltfunn er katalogisert fra Hus 11 (Tabell 7). Materialet består av 1343 avslag, 14 formelle redskaper, 7 kjerner og 5 beinfragmenter.

Råstoff

Det dominerende råstoffet er kvarts, som utgjør 89 % av alle funn. Kvartsitt utgjør nesten 6 %, deretter følger skifer med 4 %. Det er også registrert 3 funn av bergart og ett av flint. Det er klar overvekt av små avslag under 2 cm (82,9 %). Avslag mellom 2 og 5 cm i størrelse utgjør 16,5 % av materialet og avslag på over 5 cm kun 0,6 %. Kvarts og skifer viser denne trenden mens

kvartsittavslagene er tilnærmet likt representert i de to minste kategoriene. Det ene flintavslaget er 0-2 cm stort.

Gjenstander av stein

Totalt er det katalogisert 14 formelle redskaper og 7 kjerner i tillegg til avslagene. 9 av artefaktene er av kvarts. Seks er av kvartsitt og tre hver er av bergart og skifer. I Tabell 8 vises hele materialet fordelt på gjenstandstyper, råstoff og funnkontekster.

De 7 kjernevariantene er veldig variert både i størrelse og råstoff. Tre er klassifiserte som råstoffblokker og ett som et kjernefragment. Av de tre typologiske kjernene er to uregelmessige og en sylindrerformet. Sistnevnte er i grovkornet kvarts og er ikke en flekkekerne. Den ene av de uregelmessige kjernene er en ensidig kvartskjerne, der den motstående naturlige siden er naturlig vannrullet. Den andre er laget på fin mørk kvartsitt og har én plattform, men er ellers knuteformet (Figur 51). To av råstoffblokkene er i finkornet kvartsitt, den siste i kvarts. Også kjernefragmentet er av fin kvartsitt.

Det ble samlet inn tre fragmenter av skiferartefakter; to emner og et fragment av slipt gjenstand.

Ts15424.324 er et emne er i rød skifer som er slipt på alle sider (Figur 52). Det har to parallelle langsgående sider som smalner

Tabell 7 Funn sammensetning fra Hus 11 (Ts15424)

	BEIN	BERGART	FLINT	KVARTS	KVARTSITT	SKIFER	TOTALSUM
AVSLAG			1	1214	74	54	1343
AVSLAG, RETUSJERT				2			2
BEIN	5						5
EMNE						1	1
EMNE, SPISS						1	1
FRAGMENT						1	1
KJERNE				2	1		3
KJERNEFRAGMENT					1		1
KNAKKESTEIN		1					1
RÅSTOFFBLOKK				1	2		3
SPISS				3	2		5
STIKKEL				1			1
FISKESØKKE		2					2
TOTALSUM	4	3	1	1223	80	57	1369

av i den ene enden. Den ene langsiden har tverrgående slipespor. På motstående langside smalner stykket mot den ene enden og har en langsgående slipt fasett langs kanten. Den enden som ikke smalner av, er knekt.

Ts15424.376 er også et slipt fragment. Dette er et lite stykke i brun skifer som er knekt i begge ender og er slipt på over og undersiden, samt rundt en kant som er slipt til en rund egg. Det er uklart hva slags redskap dette kan ha vært en del av.

Ts15424.380 er et mulig emne til en spiss i

rød og grønn-båndet skifer (Figur 53). Emnet er kanthugget, men ikke slipt. Det har form og størrelse som kan indikere at det er et forarbeide til en spydspiss. Skiferen er noe forvitret og emnet kan ha knekt i en ende.

Materialet inneholdt to fiskesøkker og en knakkestein i bergart. Begge fiskesøkkene er forvitrede. Det ene er i en lys bergart med en hugd fure som går rundt hele steinen (Figur 54). Det andre har hugde furer i hver ende og er laget i en glimmerblandet bergart (Figur 55).

Knakkesteinen er en noe forvitret knyttnevestor

Tabell 8 Funnsammensetning fra Hus 11, fordelt på funnkontekster

	GULV - LAG 1	GULV - LAG 2	VEGGVOLL	OVERFLATE	TOTALSUM
AVSLAG	693	592	44	14	1343
<i>flint</i>		1			1
<i>kvarts</i>	626	545	32	11	1214
<i>kvartsitt</i>	29	38	4	3	74
<i>skifer</i>	38	8	8		54
AVSLAG, RETUSJERT		2			2
<i>kvarts</i>		2			2
BEIN	2	3			5
<i>bein</i>	2	3			5
EMNE		1			1
<i>skifer</i>		1			1
EMNE, SPISS			1		1
<i>skifer</i>			1		1
FRAGMENT			1		1
<i>skifer</i>			1		1
KJERNE	1	2			3
<i>kvarts</i>		2			2
<i>kvartsitt</i>	1				1
KJERNEFRAGMENT		1			1
<i>kvartsitt</i>		1			1
KNAKKESTEIN				1	1
<i>bergart</i>				1	1
RÅSTOFFBLOKK		3			3
<i>kvarts</i>		1			1
<i>kvartsitt</i>		2			2
SPISS	5				5
<i>kvarts</i>	3				3
<i>kvartsitt</i>	2				2
STIKKEL	1				1
<i>kvarts</i>	1				1
FISKESØKKE		2			2
<i>bergart</i>		2			2
TOTALSUM	700	603	46	15	1369

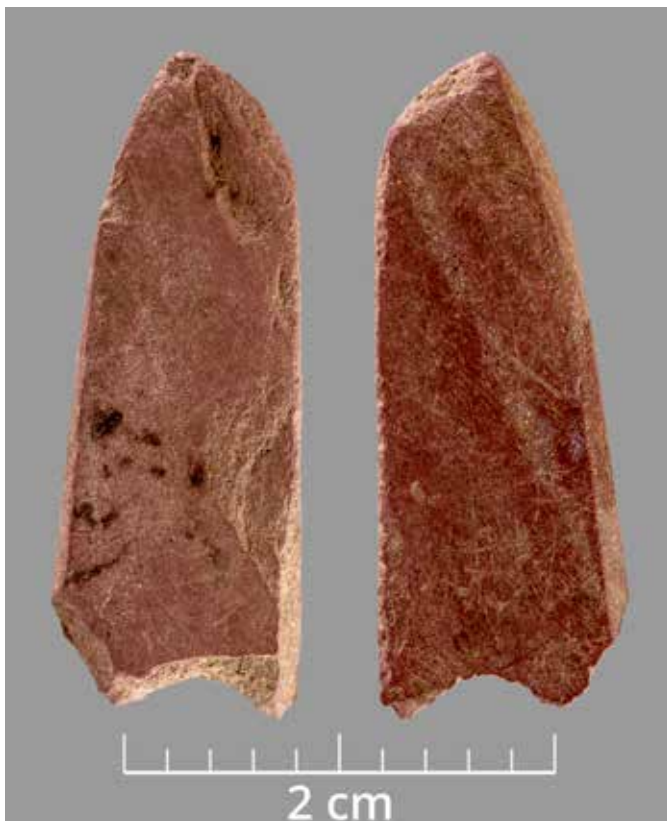
Figur 51 Ts15424.178. Uregelmessig kjerne i kvartsitt. EK

oval stein som har knakkespor på minst en side. Den har trolig vært brukt på flere sider men dette er vanskelig å bekrefte på grunn av forvitringen.

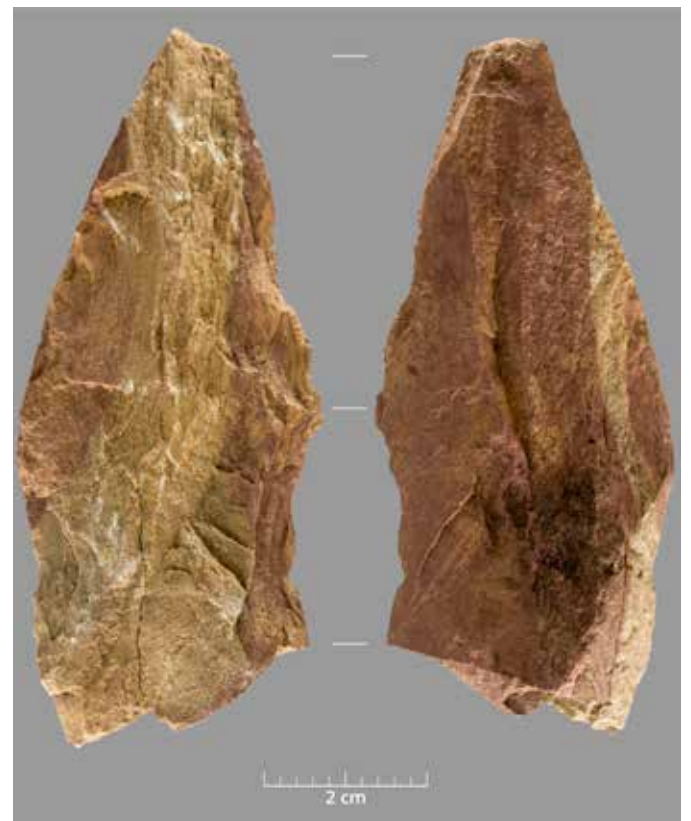
De fem katalogiserte spissene er av kvarts og

kvartsitt, og består av fragmenter. Ts15424.180 er en konveks basis av en flateretusjert spiss (Figur 56). Den har fin retusj langs en side og er katalogisert som en slått spiss uten tange.

De andre katalogiserte spissene er en halv

Figur 52 Ts15424.324. Emne i skifer. EK

Figur 53 Ts15424.380. Emne i skifer, mulig til spiss. EK

Figur 54 Ts15424.272. Fiskesøkke. EK

mulig spiss (Ts15424.49, Figur 57), en knekt usikker spiss i to deler (tange- og midtfragment) (Ts15424.69, Figur 58) og et usikkert tangefragment (Ts15424.173, Figur 59).

De to tangefragmentene er like i form, men framstår ikke som bearbejdet. Midtfragmentet har bare retusj langs en kant. Dette gjør disse objektene vanskelig bestemmeelige.

Det mulige odd-fragmentet har en mulig skrå egg, men ettersom kvartsen er grovkornet er det vanskelig å se om den er bearbejdet.

Felles for alle de fire spissene er at de har et

Figur 55 Ts15424.197. Fiskesøkke. EK

Figur 56 Ts15424.180. Basis av flateretusjert spiss av kvarts. EK

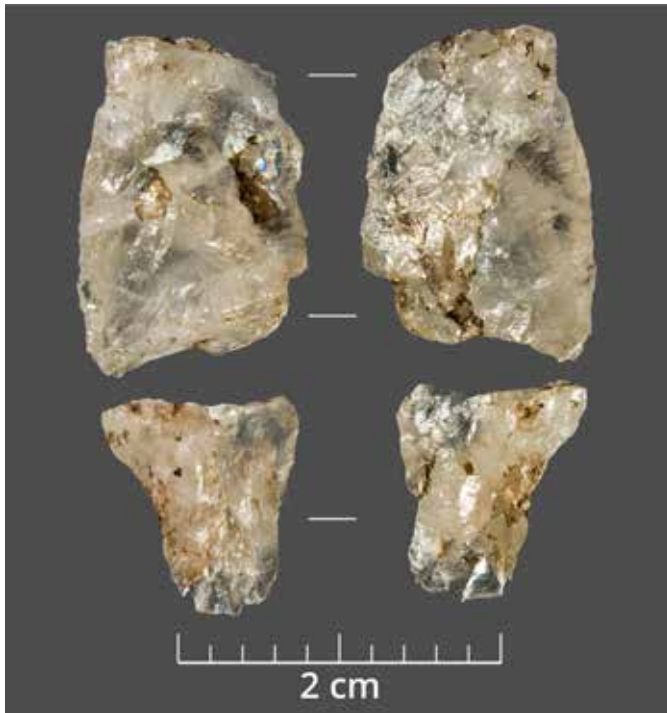
spissovalt tverrsnitt som kan assosieres med flatehuggede spisser. Det er likevel ingen av spissfragmentene som med sikkerhet kan defineres som å være utarbejdet gjennom flatehuggingsteknikk/flateretusjering.

De to retusjerte avslagene er begge i kvarts (Ts 15424.201 og 226). Det ene er et lite knekt fragment med fin, lett konveks retusj langs en side, dette kan ha vært en del av et større redskap. Det andre har rett retusj lang en side med uklar funksjon.

Figur 57 Ts15424.49. Mulig fragment av spiss av kvarts. EK

Figur 58 Ts15424.69. Mulig spiss av kvarts i to deler. EK

Beinmaterialet

Totalt ble det funnet fem fragmenter av ubrente bein i Hus 11. Med ett unntak ble beina funnet i eller like i nærheten av inngangen i sørøstlige del av tufta. Ingen av beina kunne sikkert la seg identifisere, utover at de tilhører pattedyr.

Ts15424.412 er trolig en del av ryggvirvel fra en art hval, men kunne ikke nærmere identifiseres.

Figur 59 Ts15424.173. Mulig basisfragment av spiss i kvarts. EK

Fragmentet lå i et noe omrotet område like sør for inngangspartiet. Det oppviser ingen tegn til slakting eller partering. Det har en noe oppsprukket overflate, som kan indikere at beinet har ligget eksponert over lengre tid.

Funnspredning

Vertikal funnspredning

Funn fra strukturen ble relatert til 4 ulike lag og kontekster (Figur 60): gulvet som to lag, (lag 1 og lag 2), veggvollene, og overflaten etter avtorving. Funn fra ildstedet er her inkludert i lag 2, som ildstedet lå i.

Funnmengden i gulvet er ganske likt fordelt mellom lag 1 (51 %) og lag 2 (44 %). Et mindre antall er samlet fra veggvollene og overflaten. Kvarts dominerer alle kontekster. Kvartsitt opptrer i samme andel i lag 1 og lag 2. Det ene flintavslaget kommer fra gulvlag 2. Bergarten opptrer med ett funn i lag 1 og to i lag 2. Det er høyere andel skifer i lag 1 enn i lag 2.

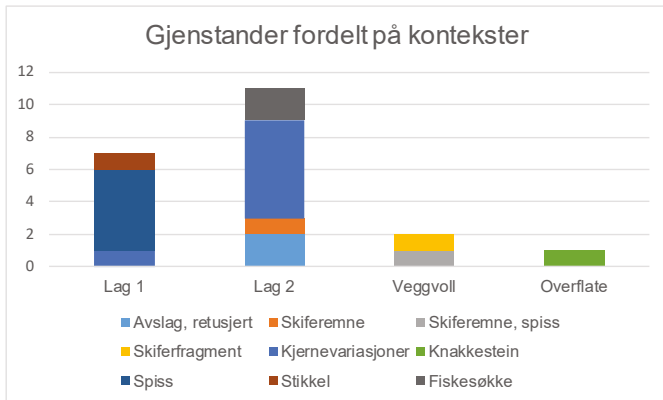
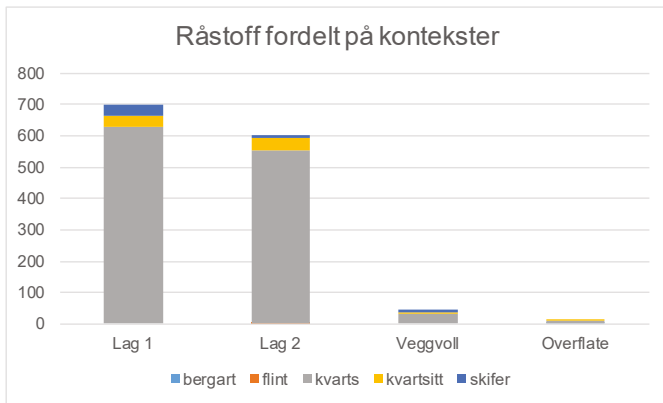
Det er flest redskaper fra lag 2, men to av de tre skiferobjektene er funnet i veggvollene. Disse to er også de eneste gjenstandene som ble funnet i veggvollene. En stor andel av kjernene ble funnet i lag 2, mens spissmaterialet lå i lag 1. Det er en viss tendens til at de store artefaktene lå i det nedre laget og de mindre i de øvre.

Alle de tre sjakter som strakk seg ut fra gulvflata var funnførende. I sjakt 2336 som lå øst og nedenfor huset var det 16 funn, i sjakt 2340 som lå vest og ovenfor huset var det 13 funn, mens det i sjakt 2346 nord for huset var 17 funn. Totalt 46 enkeltfunn ble samlet fra sjaktene.

To av de tre skiferemnene fra Hus 11 ble funnet i den østlige veggvullen. Denne vullen oppviste ingen avslag i skifer, men i sjakt id 2340 ble det funnet 7 skiferavslag i området ned mot gulvet. Også i den siste sjakta, id 2346, var det ett skiferavslag fra det første laget som ble gravd. Dette stemmer godt med resultatet fra gulvet, der størsteparten av skiferen er funnet i lag 1.

I sjakt 2336 lå det ingen funn dypere enn 10 cm, i de to andre er det ett og annet funn 10-15 cm ned i vullen. Dette stemmer godt overens med de påførte massene som vises i profilene er mellom

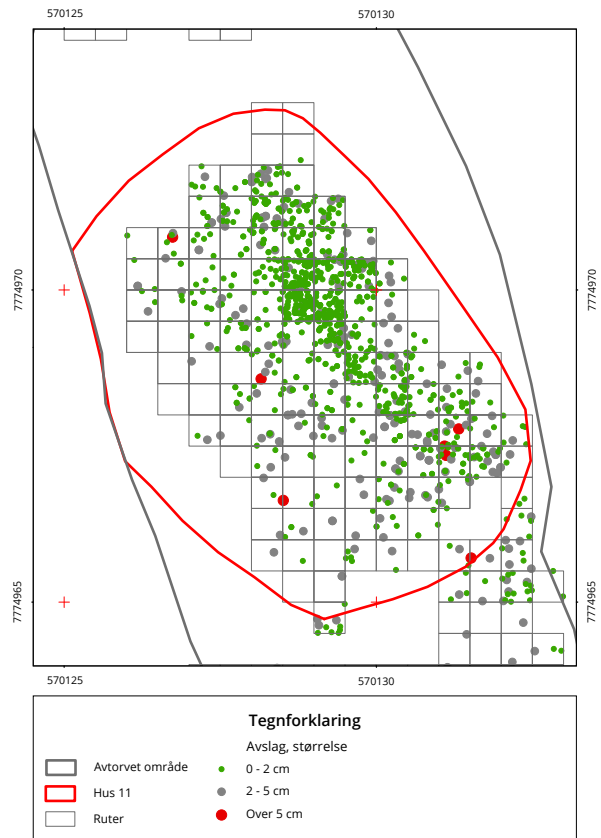

Figur 60 Råstoff og gjenstander i Hus 11, fordelt på lag og kontekster

10-15 cm tykke. Under dette er undergrunnen steril. I tilfellet med sjakt 2340 der det ikke er noen påførte masser, og undergrunnen er tolket som steril sandgrus, er det likevel noen funn. Den mest funnrrike ruten er den som lå på toppen av vegg-skråningen og alle funn er fra det første laget. Funnene fra denne ruta kan ha kommet fra overflaten utenfor tufta. Funnene herifra skiller seg imidlertid ikke på noen måte fra det øvrige materialet i huset, og bør regnes som tilhørende her. Funnet fra lag 3 er fra rute 4 som delvis ligger i gulvflaten, og dette funnet kan regnes som en del av lag 2 i gulvet.

Horisontal funnspredding

Området langs den østlige siden av ildstedet, der det også lå flest funn, utmerker seg med mange små avslag (under 2 cm) (Figur 61). De større avslagene (2-5 cm) ligger spredt over hele gulvflaten, mens det er få avslag som er større enn 5 cm. Dette indikerer at området øst for ildstedet kan ha vært benyttet til finarbeid av

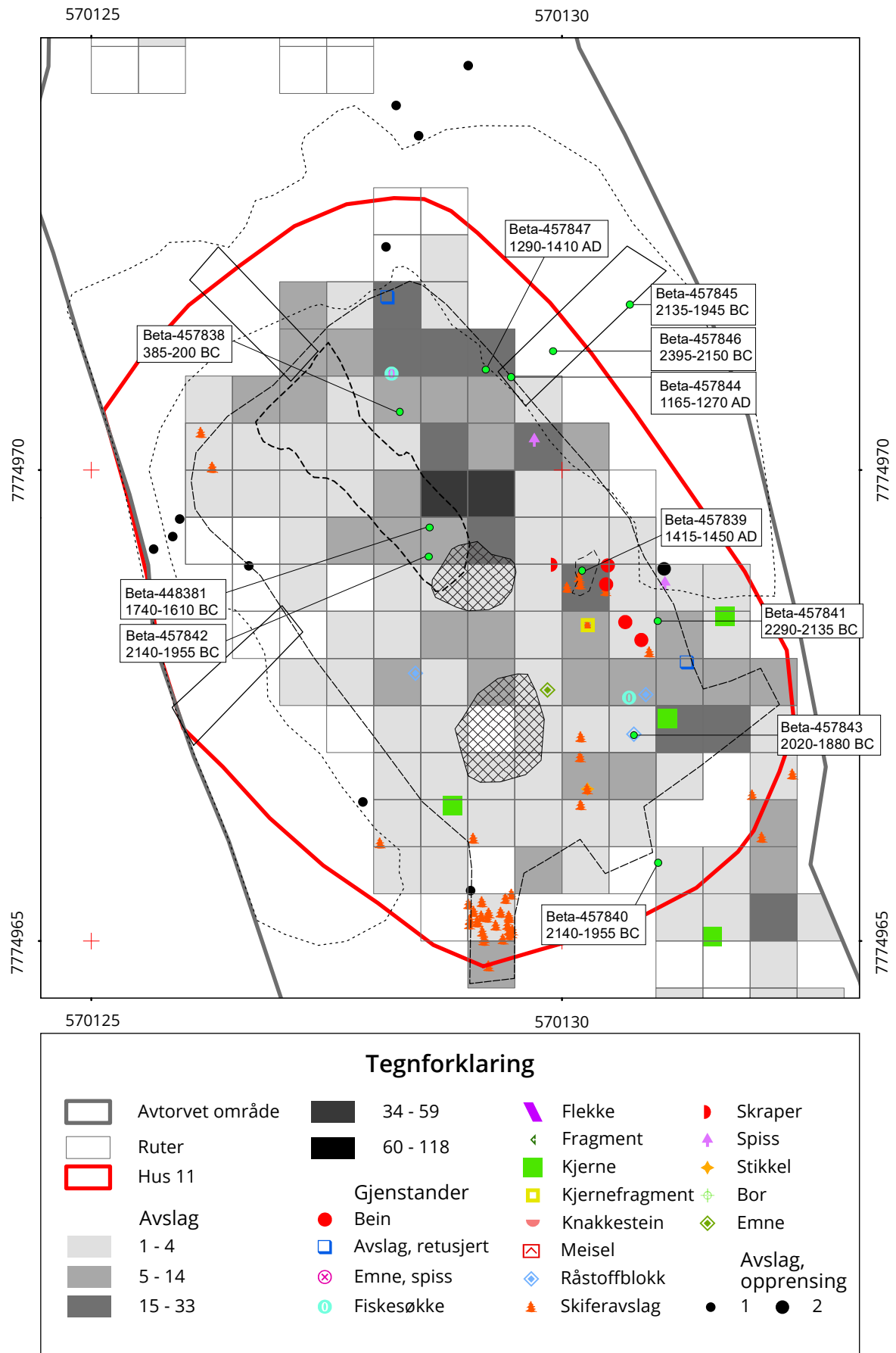
Figur 61 Distribusjon avslagsstørrelse i Hus 11. EK

gjenstander.

I den vestlige delen av gulvet var det lite funn og her var det en likere andel med store og små avslag, det samme gjelder i selve ildstedet. Brinken viser samme tendens, med mest funn i den østlige delen, men her er det ingen konsentrasjon av de minste avslagene.

Spredningskartet (Figur 62) viser at det er en tydelig ansamling av mindre avslag på den østlige siden av ildstedet, omtrent midt i det nordlige rommet. Generelt er det en hovedvekt av artefakter i den østlige delen av huset. Gjenstandsfunnene viser en annen spredning inne i huset, med en klar overvekt i den sørøstlige delen av huset og ved den antatte inngangen. I den nordlige delen lå det kun et par spredte gjenstander.

Halvparten av alle skiferavslagene i huset kommer fra to kvadranter som ble gravd i luftesjakta sør i huset. De øvrige, med unntak av ett funn i den nordlige delen, ligger i den sørøstlige delen og på brinken.

Figur 62 Funndistribusjon og dateringer i Hus 11. EK

I og utenfor den sørlige inngangen var det en god del funn, det var det også i selve inngangsområdet mot sørøst. På grunn av vegskjæringa var det ikke mulig å undersøke området utenfor denne inngangen.

De to fiskesøkkene er funnet i hver sin del av huset i lag 2, det ene lå i det nordlige hjørnet, det andre i det steinrike området ved inngangen.

Trekullprøver og dateringer

Det ble tatt totalt 27 prøver med kull fra Hus 11, av disse ble 15 datert (Tabell 9). Resultatene indikerer bruk og opphold i perioden 2400-1945 f.Kr.

Tre av prøvene ble datert til middelalder, og skiller seg klart ut i dette materialet. Prøvene Beta-457844 og Beta-457847 består av bark og lyng. De er tatt fra det sorte laget som lå over hele gulvet, lag 0 (id. 894) og fra toppen av lag 1. Beta-457839 ble tatt fra en kraftig trekullkonsentrasjon som framkom i lag 1 under opprensing. Her ble også det mulige hvalbeinet funnet. Dette kan indikere at lag 0 er avsatt lenge etter bosetningsfasen i huset, og heller skal knyttes til en senere bruk av forsøkningsen.

En datering (Beta-457838) viser til tidsrommet 385 – 200 f. Kr. Den er tatt ut i lag 1, fra en liten kullkonsentrasjon ikke langt fra ildstedet. Det er uklart hva som kan forklare denne dateringen.

Det er tatt to dateringer fra selve ildstedet, den ene viser en litt yngre datering enn de øvrige dateringene fra gulvet. Beta-448381 ble ekspressdatert, og er derfor ikke treartsbestemt. Den ble datert til 1740-1610 f. Kr. Den andre dateringen fra ildstedet (Beta-457842) er gjort på bartre og gav 2140-1955 f. Kr. De resterende seks dateringene ligger alle i tidsrommet 2395 – 1945 f. Kr., noe som ser ut til å passe godt med den eldste dateringen fra ildstedet.

Oppsummering og tolkning

Hus 11 var et rektangulært hus på 7x9 m. Gulvet var gravd ned i en strandterrasse som skråner nedover mot øst, mot en liten bukt. I bakkant mot SV utgjør veggen naturlig strandgrus, mens mot nordøst og delvis mot nordvest er massene fra gulvet lagt opp for å danne veggvoller. Mot sør og sørøst er nedgravningen mindre markert og gulvet her ligger omtrent 30 cm høyere enn i den nordlige delen. Huset ser slik ut til å være delt i to ulike rom.

I den sørlige delen lå det to innganger, en luftesjakt og et mulig møddingsområde. I den nordlige delen lå det et tredelt og steinsatt rektangulært ildsted. Basert på en lite komplisert lagsammensetning, begrenset gjenstandsmateriale, det relativt enkle og grunne ildstedet, samt dateringene kan det antas at huset var i bruk gjennom én eller noen få perioder i løpet av tidsrommet 2400 – 1950 f. Kr.

Hovedvekten av materialet fra Hus 11 er slått i harde bergarter. Det er et par innslag av slipt skifer og skiferfragmenter. Bruken av skifer og slipeteknikk viser til en datering i yngre steinalder, mens den store andelen harde bergarter antyder en datering til tidlig metalltid. Det er likevel ingen tydelig bruk av flateretusjeringsteknikk. Det er et magert materiale å basere en kronologi på, men kan likevel passe med at overgangen mellom yngre steinalder og tidlig metalltid rundt 2000 f.Kr. skal karakteriseres av en nedgang i bruk av skifer og en økning i bruk av uke av harde bergarter (jf. f.eks. Olsen, 1994, Hesjedal et. al., 1996, Ramstad, 2009b).

Råstoffmaterialet fra Hus 11 er av generelt god kvalitet, både kvarts, kvartsitt og det ene flintavslaget er av finkornet type godt egnet til redskapsproduksjon. Et par av kvartskjernene er delvis ubearbeidede råstoffknoller der den ene siden er ubearbeidet og vannrullet. Dette vitner om at noe av materialet ble hentet i strandsonen.

Skiferredskapene er få og fragmentariske, men har en nokså klassisk plassering for yngre steinalderhus – i hjørner og ved overgangen mellom gulv og vegg. I Hus 11 kommer de to skiferremnene fra den østlige veggvollen, mens i gulvet lå det kun fragmenter.

Ut fra den romlige avgrensningen av lag 0, representert med et mørkt fett og humusholdig lag, ble det i utgangspunktet tolket som å være et kulturlag avsatt i forbindelse med husets bosetning. Dateringene av laget viser at det trolig er avsatt etter at huset ble fraflyttet. Det inneholdt heller ingen gjenstander. Laget kan ha blitt dannet ved en senere bruk av denne forsøknings, eller ved at organisk materiale er naturlig akkumulert her.

Lag 1 besto av et fint grått sandlag som kan ha kommet til og dekket gulvet i strukturen før det ble overgrodd. Dette laget lå også over ildstedet. Fordelingen av funn viser at nesten 60 % kom fra det kun 1-3 cm tykke lag 1, mens 40% kom fra lag 2 som ble gravd i 10 cm tykkelse. Hovedvekten av funn fra lag 1 lå imidlertid i bunnen av laget, mens funnene fra lag 2 lå i toppen av dette. Det var ingen relevant forskjell på materialet fra de to lagene. Funnmaterialet tilhører derfor trolig den samme bruksfasen.

Tabell 9 Daterte prøver fra Hus 11

MUSEUMSNR.	BETA NR.	INTRASIS ID.	BESKRIVELSE	KONTEKST(ER)	TREART	LAG	KALIBRERT F. KR. (2 SIGMA)	UKALIBRERT BP
TS 15424.2	457838	2455	Prøven er tatt fra en liten kullkonsentrasjon i gulvet i huset, ca 50 cm fra ildstedet.	Hus 11 (674), gulvlag (2083).	Løvtre/Bjørk	1	385-200 BC	2230 ±30 BP
TS 15424.4	457839	2877	Prøven er tatt fra en kullkonsentrasjon i den sørlige delen av det laveste gulvnivået.	Hus 11 (674), kullkonsentrasjon (2878), gulv (2083).	Bjørk	1	1415-1450 AD	470 ±30 BP
TS 15424.5	457840	2929	Prøven er tatt fra området rett sør for Hus 11, ved en mulig inngang. Det ble funnet spredt kull omtrent 1 cm ned i laget.	Hus 11 (674)	Bartre	1	2140-1955 BC	3670 ±30 BP
TS 15424.7	457841	3173	Prøven er tatt fra gulvet i inngangsområdet, ved en steinsetting som kom frem midt i lag 2.	Hus 11 (674), gulv (3039).	Bartre	2	2290-2135 BC	3780 ±30 BP
TS 15424.8	457842	3038	Prøven er tatt fra den sørlige delen av ildstedet, der det var en konsentrert kullflekk med en diameter på ca 10 cm og dybde på 2-3 cm.	Hus 11 (674), ildsted (1354) sørlige del (2930), gulv (3039).	Bartre	2	2140-1955 BC	3670 ±30 BP
TS 15424.9	457843	3157	Prøven er tatt fra den sørlige delen av gulvet, i en steinsetting som kom frem i lag 2.	Hus 11 (674), gulv (3039).	Bartre	2	2020-1880 BC	3580 ±30 BP
TS 15424.10	457844	2374	Prøven er tatt i sjakta i østre veggvoll, fra overgangen mellom vegg og gulv.	Hus 11 (674), rute 4 i sjakt 2336, veggvoll (2144).	Bark	0	1165-1270 AD	810 ±30 BP
TS 15424.11	457845	2395	Prøven er tatt 13 cm ned i veggvullen i en liten kullkonsentrasjon som kom frem i plan.	Hus 11 (674), rute 1 i sjakt 2336, veggvoll (2144).	Bjørk	3	2135-1945 BC	3660 ±30 BP
TS 15424.12	457846	2375	Prøven er tatt i plan i sjakta i den østre veggvullen.	Hus 11 (674), rute 3 i sjakt 2336, veggvoll (2144).	Løvtre/bjørk	2	2395 BC - 2150 BC	3820 ±30 BP
TS 15424.14	457847	2486	Prøven er tatt fra en stor kullkonsentrasjon i toppen av gulvet. Prøven består av lyng, 0,02 g er tatt ut til datering.	Hus 11 (674), gulv (2083).	Lyng	1	1290-1410 AD	610 ±30 BP
TS 15424.26	448381	3144	Prøven er tatt sentralt i ildsted.	Hus 11 (674), ildsted (1354), profil (3145) midtre del av ildsted (2942).		2	1740-1610 BC	3370 ±30 BP

Mye av funna fra lag 1 var små avslag. Denne situasjonen reflekterer tilstanden ved fraflytting, hvor større biter og gjenstander kan ha blitt ryddet bort eller tråkket ned i gulvet mens de små avslagene lå igjen på toppen.

Forsenkningen som utgjør gulvet ble gravd ned i naturlig undergrunn, og ryddet for store steiner. Lag 2 består av grå og brun sand og grus og lå tydelig oppå den naturlige undergrunnen, som bestod av mørk og rødlig grov grus. Lag 2 lå også oppå de nedre delene av indre veggvollene. Dette kan indikere at lag 2 er påført sand og fin grus, med formål å planere gulvet. Det er ingen tegn til at veggene i huset har kollapset inn over gulvet.

I lag 2 var det en klar forskjell på undergrunnen i de to rommene huset er delt inn i.

Det største og nordlige rommet hadde et kompakt og ryddet gulv, med en klar oppdeling der det var funn av mye smått avslagsmateriale i den østlige delen, mens den vestlige var tilnærmet funntom. Det kan tenkes at den vestlige siden av ildstedet ble brukt til soving eller spising, mens den østlige var mer forbeholdt tilvirking og bearbeiding av steinredskaper.

I det mindre rommet mot sør var undergrunnen løsere og inneholdt flere større steiner. Dette var helt fraværende i den nordlige delen. Kun inngangsområdene var tydelig nedtråkket. Gulvet var i tillegg mindre nedgravd og det var bare veggvoller i bakkant. I den østlige delen av dette rommet var det spesielt mye stein i lag 2 og en stor andel av gjenstandene i huset kommer herfra. Det ble funnet ett beinfragment og kull i dette området, men ellers ingenting som vitnet om at dette skulle vært avfallsområde for organisk materiale, det ser heller ut til å være rester etter ildstedssteiner og brukte gjenstander iblandet gulvmasser.

En mulig tolkning er at dette avfallsområdet var adskilt fra det nordlige rommet med en vegg, og at den er en del av et «inngangsparti» som har vært delvis åpent med de to inngangene og «luftesjakta». Denne luftesjakta hadde også en litt underlig plassering, med tanke på at de to inngangene ville ha gitt utlufting i denne delen av huset.

Ildstedet i Hus 11 var tredelt og de tre delene så ut til å ha hatt ulik funksjon. Den nordligste delen besto av større steiner som var skjørbrante med en noe ustrukturert plassering. Denne delen ligger også helt inntil den nordlige vegg i huset. Det ser ut til at formen og kantsettingen i denne delen har vært fleksibel. Den midtre delen var tydelig kantsatt og noe nedgravd besto av tettpakket med skjørbrante steiner i relativt lik størrelse. Den sørligste delen var omrotet, men så ut til å ha vært kantsatt og en god del mindre enn de øvrige delene. Den midtre delen tolkes som en varmeovn eller varmemagasin med oppvarmede steiner. Disse steinene ville ha blitt varmet opp i enten den nordlige eller den sørlige delen av ildstedet.

I tilknytning til den midtre delen av ildstedet lå det en større ansamling med små avslag i den østlige delen av gulvet, dette tolkes som at det her har blitt finbearbeidet redskaper.

Figur 63 Ildstedet i Hus 11 er i ferd med å bli snittet. I bakgrunnen er sjakt 2346 gjennom nordlig veggvoll ferdig gravd. På bildet Signe G. Terkelsen. Sett mot NV. 27.09.2016

Ingen av disse små avslagene kan sikkert tilskrives flatehuggingsteknikk, men både dette og de slåtte spissene kan assosieres med denne teknologien. Spissene har en form og et tverrsnitt som kan knyttes til denne tradisjonen men er ikke regelmessige nok slått til å kunne fastslå dette.

Det er vanskelig å si noe sikkert om husets konstruksjon da vi ikke fant rester etter verken sikre stolpehull eller skoning. Det mulige stolpehullet som ble undersøkt ved siden av inngangen er for grunt til å ha hatt en bærende funksjon. De eventuelt oppbygde delene av veggene har ikke kollapset inn over gulvet, men kan se ut til å ha kollapset utover mot øst og nord. Sjaktene som gikk ut fra gulvet avslørte ikke noe videre om hvordan resten av veggen kan ha vært bygget opp.

OMRÅDET ØST FOR HUS 7

Bare en liten flik av den østlige veggvollen i Hus 7, i form av en liten haug i terrenget, ble berørt av undersøkelsene (Figur 20, Figur 64). På overflaten hadde denne lille haugen store likheter med anlegg 661 og den ble undersøkt som om det var en del av den østlige veggvollen. Imidlertid var denne haugen flatere på toppen og lavere, men den lå også litt lengre fra huset.

Hus 7 ble gravd ut i 1957 (Simonsen 1961). Utgravningsområdet strakk seg ikke til vårt planområde. Mot øst og i forkant av Hus 7 hadde Simonsen registrert en tuft (Hus 24) som nå ble undersøkt i 1978 (Renouf, 1989, "Område 5", se også Figur 5). Det lot seg ikke gjøre å sikkert identifisere avgrensingen for disse undersøkelsene, men vi støtte på omrotede masser i den nordlige enden av sjakta vår som trolig kan tilskrives dette.

Helt til høyre på Figur 64 sees en grå flekk i lyngen. Dette kan være rester etter jordmasser som ble lagt opp under utgravningene i 1957 (jf. Simonsen 1961, foto sider 128-129).

Den lille haugen nedenfor Hus 7 var godt synlig i snittet av den vestlige avgrensingen av utgravningsområdet. Området inntil profilen ble

undersøkt med en sjakt og et par utvidede ruter. Denne sjakta strakk seg også nordover og snittet et mulig aktivitetsområde der det lå et par funn i overflaten (Figur 65).

Det ble gravd ett 10 cm mekanisk lag, totalt 11,5 m². Funnene er katalogisert under Ts15423.

Stratigrafiske forhold

Området foran Hus 7 var preget av løs strandgrus lik resten av feltet. Det var mer tettpakke masse i de øverste par cm i laget over haugen, men ikke i området rundt. Massene besto av grus med steiner på inntil 5 cm og det lå spredte steiner på over 10 cm i laget. Det som var av funn lå i helt i toppen av det mekaniske laget. Foran Hus 7 var det ingen lagskiller i plan og det var ingen daterbare trekullforekomster. I den nordlige enden av sjakta kom det frem et kullholdig lag. Sjakta ble her utvidet, men da det ble funnet blant annet bein og papir nederst i laget (10 cm), ble det antatt at dette var omrotede masser i et område som hadde blitt undersøkt i 1978. Det ble tatt et par prøver fra det kullholdige laget.

Haugens omkrets avgrenses av et lag med lys sandblandet grus, tolket som utfelling.

Figur 64 Hus 7 sees som en forsenkning bevoskt med ris. Grensa for undersøkelsesområdet snitter så vidt østlige deler av veggvollen på tufta. Haugen sees ved snittet, til høyre i bildet. Sett mot V. 20.09.2016

Utenfor er strandmassene homogene, løse og mørkere i fargen. På toppen av haugen manglet utfellingslaget. Selve haugen besto av strandgrus som fremsto som usortert, spettet i fargen og omrotet.

Funn

Det ble katalogisert totalt 92 enkeltfunn fra området foran Hus 7. Det ble bare funnet noen avslag og en råstoffblokk fra området rett foran tufta. Resten av funna kommer fra den nordlige delen av det utgravde området (Figur 66). Dette området er imidlertid trolig forstyrret av tidligere undersøkelser.

Funnmaterialet består av 89 avslag, en råknoll, en flekke og ett bein (Tabell 10).

Beinet, Ts15423.46, er identifisert som distal del av framre leggbein, sannsynligvis fra voksen elg. Beinet ser ut til å ha blitt splittet for å få ut margen. Det ble funnet i den nordlige og trolig forstyrrede delen av det utgravde området ved Hus 7, ca 4 meter nord for haugen.

Tabell 10 Funn sammensetning fra området foran Hus 7 (Ts15423)

	BEIN	KVARTS	KVART-SITT	SKIFER	TOTAL-SUM
AVSLAG		84	1	4	89
BEIN	1				1
FLEKKE		1			1
RÅKNOLL		1			1
TOTAL-SUM	1	86	1	4	92

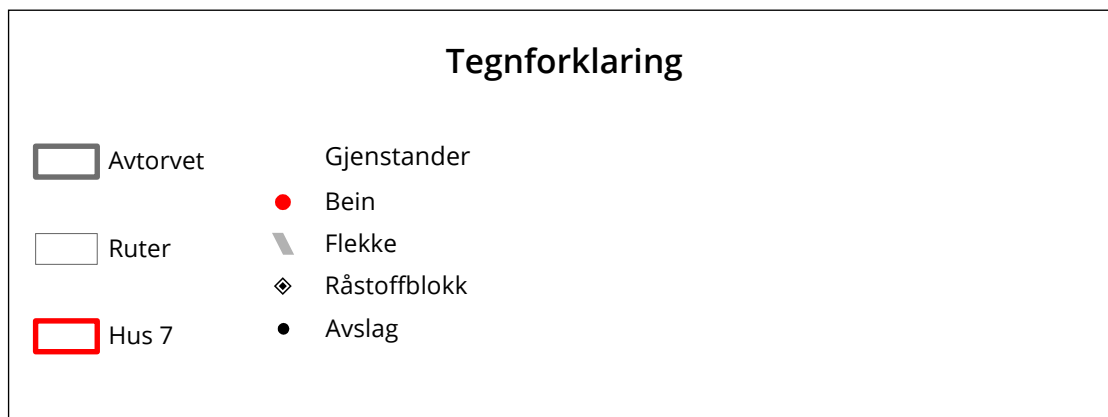
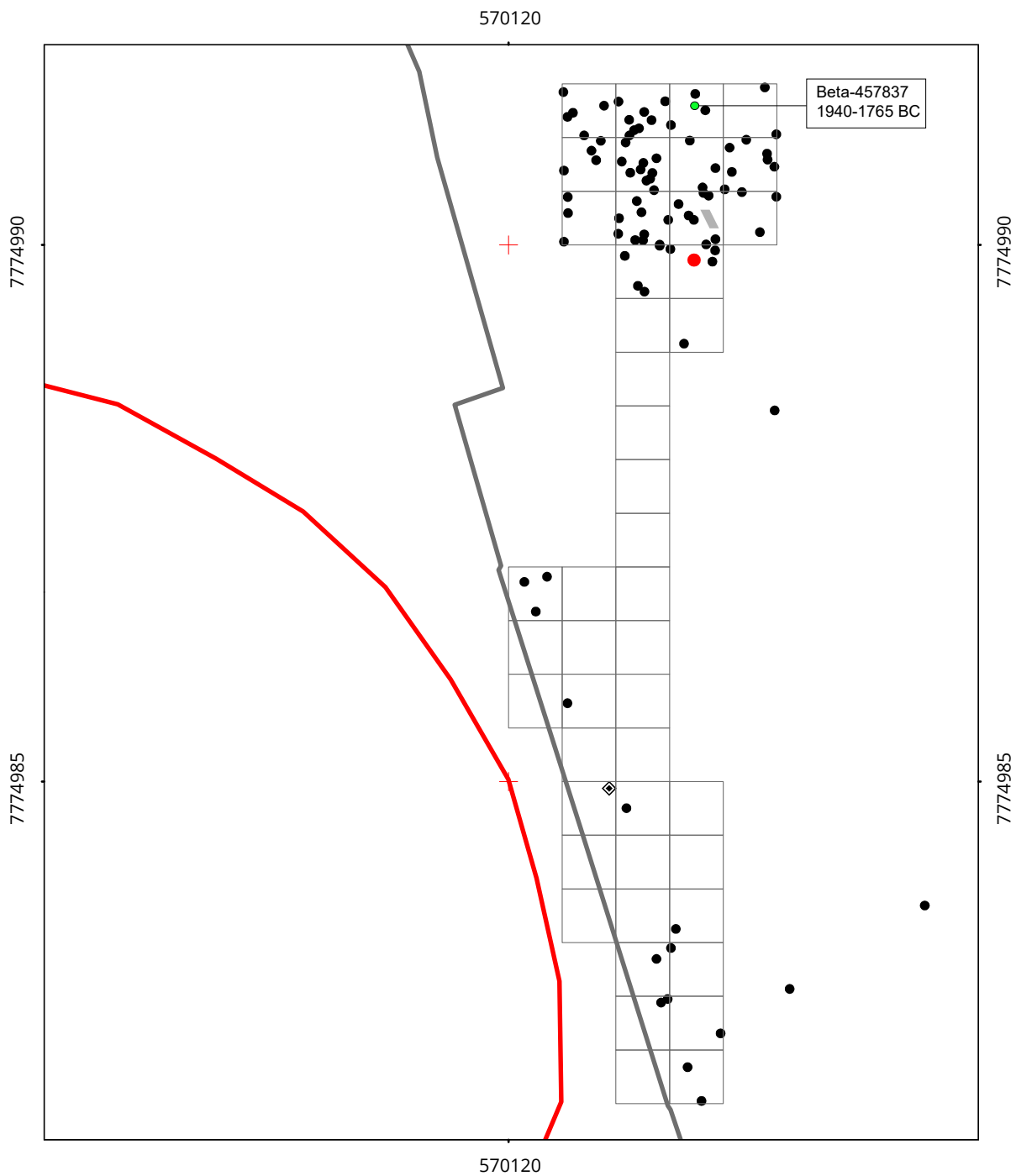
4 av avslagene ble funnet på overflaten, resten kom fra lag 1. Det mest brukte råstoffet er kvarts, og kun fire avslag er i skifer og ett i kvartsitt. 79 % av avslagene måler under 2 cm, 19 % er mellom 2 og 5 cm, mens kun 2 avslag er over 5 cm. De to store avslagene er begge i kvarts.

Flekken av kvarts har ingen plattform og er knekt i distal ende (Ts15423.23, Figur 67). Den har parallelle sider med en langsgående rygg, og er noe asymmetrisk.

Råknollen er en kjerne som er forsøkt slått fra ulike sider, og kvartsmaterialet fremstår som fint (Ts15423.17, Figur 68).

Figur 65 Utgravd område øst for Hus 7. inntil profilen vises den snittede haugen som en mørk halvsirkel med et lysere lag rundt. Mot nord ligger det omrotede området med kullrester. Tatt med fotostang, sett mot Ø. 20.09.2016

Figur 66 Funndistribusjon i området øst for Hus 7. EK

Trekullprøver og dateringer

Det ble tatt ut tre kullprøver fra området foran Hus 7. Alle prøvene er fra det samme området med kull nord i sjakta. Fra prøve Ts15423.1/ID 2078 ble det datert bjørk til 3350 ± 30 BP / 1940-1765 kal f.Kr. (Beta-457837).

Oppsummering og tolkning

Den lave haugen foran Hus 7 tolkes i samme henseende som anlegg 661, nemlig som rester etter masser som er gravd ut fra gulvet da Hus 7 ble til. Dateringen passer godt med de yngste dateringene på Hus 9 og 11, og kan trolig knyttes til aktivitet i forbindelse med Hus 7.

Området som dateringsprøven er tatt fra framstår som omrotet, og det er vanskelig å si eksakt hva den daterer. Forstyrrelsen av området kan ha skjedd under utgravingen på 70-tallet. Det moderne avfallet inkluderte godteripapir som trolig ikke er eldre enn det. Vi klarte ikke å se noen klar avgrensning til det området som tidligere var undersøkt.

Det er lite daterbart i funnmaterialet, men skiferavslagene passer inn i det daterte tidsrommet. Flekken derimot vitner om en teknologi som hører til i eldre deler av steinaldrene, selv om det må påkes at forekomst av enkeltvisetrisk definerbare flekker ikke underbygger at en konsekvent flekketeknologi har vært i bruk.

Flesteparten av funnene fra dette området kommer fra den nordlige delen av sjakta, men også funnsammensetningen virker omrotet. I tillegg til at det dukket opp moderne avfall, så ser dyreknokkelen også ut til å være av nyere dato. Vi må derfor konkludere med at det er vedheftet problemer å anvende dette funnmaterialet i videre analyser.

Figur 67 Ts15423.23. Flekkefragment av kvarts. EK

Figur 68 Ts15423.17. Råstoffknoll av kvarts. EK

KNAKKEPLASS

Omtrent midt på det åpnete feltet kom det etter avtorving frem en liten knakkeplass. Den lå rett på en strandterrasse som i dette området gjorde en liten bue vestover i terrenget (Figur 19, Figur 69). Denne strandterrassen ligger et par meter lavere enn tuftene på lokaliteten.

Området ble identifisert ut fra observasjoner av avslag på den avtorvete overflaten. Avslagene lå i et område på 3 x 3 m i tilknytning til to store flate steinblokker, som begge framstod som godt egnet til å sitte på. Det ble åpnet hvor funnene var mest konsentrerte, og området ble deretter utvidet etter funnmengden. På denne måten fikk vi både avgrenset og samlet inn alle funn i konsentrasjonen. Dette resulterte i et utgravd område som lå mellom de to steinene og var på 7,25 m². Funna er katalogiserte under Ts15420.

Stratigrafiske forhold

Knakkeplassen ble gravd ut i ett mekanisk lag på 10 cm. Funnene lå hovedsakelig i de første 5 cm

Figur 70 Knakkeplassen etter endt utgravning. Tatt med fotostang, sett mot Ø. 27.09.2016

av dette laget. Massene besto av løs strandgrus med mye steiner på opptil 5 cm i størrelse og lite sand i mellom. Dette gjorde massene veldig ustabile. Det var ingen stratigrafiske skiller i laget og ingen spor etter bruk av ild som knunne knyttes til funnene.

Figur 69 Knakkeplassen før gravning. Gule pinner markerer funn. Til høyre i bildet går strandterrassen i en bue vest- og nordover. Sett mot V. 06.09.2016

Tabell 11 Funn sammensetning fra knakkeplassen (Ts15420)

	BERGART	KVARTS	KVARTSITT	SKIFER	TOTALSUM
AVSLAG		62	42		104
AVSLAG, RETUSJERT			1		1
FRAGMENT				1	1
KJERNE			2		2
KNAKKESTEIN	1				1
TOTALSUM	1	62	45	1	109

Funn

Det ble katalogisert totalt 108 enkeltfunn fra knakkeplassen (Tabell 11). Her er det også inkludert ett funn av ett skiferfragment fra området mellom knakkeplassen og Hus 7.

Funnmaterialet består hovedsakelig av avslag. Disse fordeler seg med omtrent 60% kvarts og 40% kvartsitt. Litt over halvparten av avslagene er under 2 cm store, mens bare 8 kvartsavslag er over 5 cm. Fordelingen på de små avslagene er relativt lik for de to råstoffene. En god del av avslagene i kvartsitt er enten av en fin mørk grågrønn type, eller en lys grå variant (Figur 71).

Ts15420.18 er et avslag i kvartsitt med konveks kantretusj langs nesten hele den ene langsiden (Figur 72). Den har trolig fungert som en skraper og er laget i finkornet mørk grå kvartsitt. De to kjernene er begge av kvartsitt og er helt reduserte. Ts15420.9 er av samme råstoff som det retusjerte avslaget. Den er uregelmessig, ensidig, har preparering langs en kant og er slått i flere retninger. Ts15420.15 er en plattformkjenre av lys grå fin kvartsitt

Ts15420.16 er en knakkestein som på grunn av størrelse kanskje heller burde defineres som en hammerstein. Den har knusespor i begge ender, men er stor, tung og avlang, og vil ha egnet seg dårlig til finarbeid.

Ts15420.35 er et lite fragment av skifer som ble funnet mellom de utgravde områdene på midtre del av feltet, mellom Hus 11 og knakkeplassen. Det har hugde kanter og er knekt eller spaltet på minst to steder (Figur 73). Overflaten er glatt og framstår som slipt. På begge sider er det risset inn linjer, som kan ha inngått i en form for dekor.

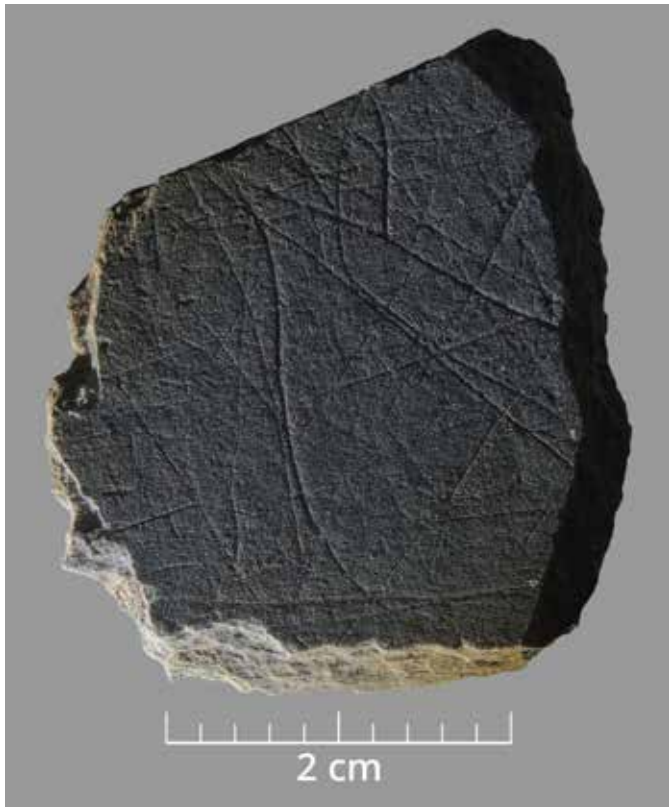

Figur 71 Ts15420.6. Avslag av kvarts og kvartsitt (to grønnlige til høyre) fra knakkeplassen. EK

Figur 72 Ts15420.18. Avslag av kvartsitt med konveks kantretusj langs venstre sidekant. EK

Figur 73 Ts15420.35. Fragment av slipt skifer med innrisset strekdekor. EK

svært hyppig i boligstrukturene. Dette kan ha vært en knakkeplass som skal relateres til de omkringliggende husene.

En god del av avlagsmaterialet i kvartsitt ser ut til å være av samme råstofftype som de to kjernene. Uten en sammenføyning er det ikke mulig å si sikkert at de kommer fra disse kjernene, men muligheten er der.

Knakkeklassen tolkes som en enkelt knakkeepisode, kanskje to personer har sittet på hver sin stein i fjæra og laget redskaper.

Trekullprøver og dateringer

Det ble tatt ut to kullprøver fra dette området. Den ene prøven besto av lyng og kullstøv og egnet seg ikke for datering. Ts15420.1/id. 1353 besto av bjørk og ble datert til 20 f.Kr. - 125 e.Kr. (1950±30 BP, Beta-457836). Prøven var kontaminert av mikroskopiske røtter, og ble tatt fra en trekull-linse ca 2 cm ned i lag 1. Den daterer trolig ikke aktiviteten som er tilknyttet den littiske redskapsproduksjonen.

Oppsummering og tolkning

Det er ingen gjenstander i materialet som kan typebestemmes nærmere. Dateringen er noe usikker da konteksten er uklar.

Knakkeklassen ligger noe lavere plassert enn de fleste av husene på lokaliteten, og hvis den er samtidig med disse kan den ha vært plassert helt i fjæresonen.

Det er ingen skifer fra denne plassen som kan koble materialet til de andre utgravde husene, men til gjengjeld opptrer kvart og kvartsitt av samme type som på knakkeklassen også

GAMMETUFTER

På den nordlige delen av feltet lå det to gammetudter. Den nordligste og største tufta var registrert som nyere tids ikke automatisk fredet kulturminne. Tuftene var ikke omfattet av prosjektplan og budsjett.

Begge tufter ligger i et flatt område mellom strandvoller, som er bevakst med gress og lave bjørkekratt. Området forøvrig er bevakst med krøklinglyng. Vegetasjonsskillet indikerer trolig gammel beite- og/eller slåttemark rundt tuftene.

Tuftene og området rundt ble maskinelt avtorvet. Det ble også tatt 10 prøvestikk nord for den nordligste tufta. Det ble i disse funnet noe kull og ubrent bein.

Lengst i nord lå den største gammetufta. Den var godt synlig i terrenget, med gressbevakste inntil 60 cm høye og 1,5 meter brede veggvoller (Figur 74). Den var rektangulær med ytre mål 10,5 x 7 meter, og var orientert med langsiden mot havet. Veggvollene, som var bygget opp av torv, hadde en åpning i kortveggen mot sør. Inne i tufta lå det rester av en jernovn, jernfragmenter og ubrent

bein (Figur 75).

27 meter mot sør lå en mindre gammetuft, som ble snittet av den vestlige plangrensen. Også den var godt synlig i terrenget med rundt 40 cm høye gressbevakste voller. Tufta var oval, med ytre mål 4x4,3 meter.

Den østlige halvdelen ble avtorvet og rensert opp (Figur 76). Den østlige veggen var oppbygd av store steiner, og i mindre grad av torv. I og like ved tufta ble det funnet porselen, keramikk og ubrent bein.

I området mellom de to tuftene ble det observert en god del keramikk, metallfragmenter og ubrent bein. I ett særlig funnrikt område, ca 5 m sør for den store tufta, ble det observert fiskebein, flere ulike dyreknokler og skjell.

Beinmaterialet har en klar overvekt av knokler fra pattedyr (primært sau), deriblant skulderblad, hoftebein, lårbein osv. Det er generelt mye leggbein og ribbein, herunder et par ribbein med skjæremarker.

Materialet er innlemmet i Tromsø Museums

Figur 74 Den store gammetufta før avtorving. Strøpstolpen er plassert i sørøstre veggvoll. Sett mot SØ. 30.08.2016

Figur 75 Den store gammetufta etter avtorving. I midten sees rester etter en jernovn. Sett mot S. 29.09.2016

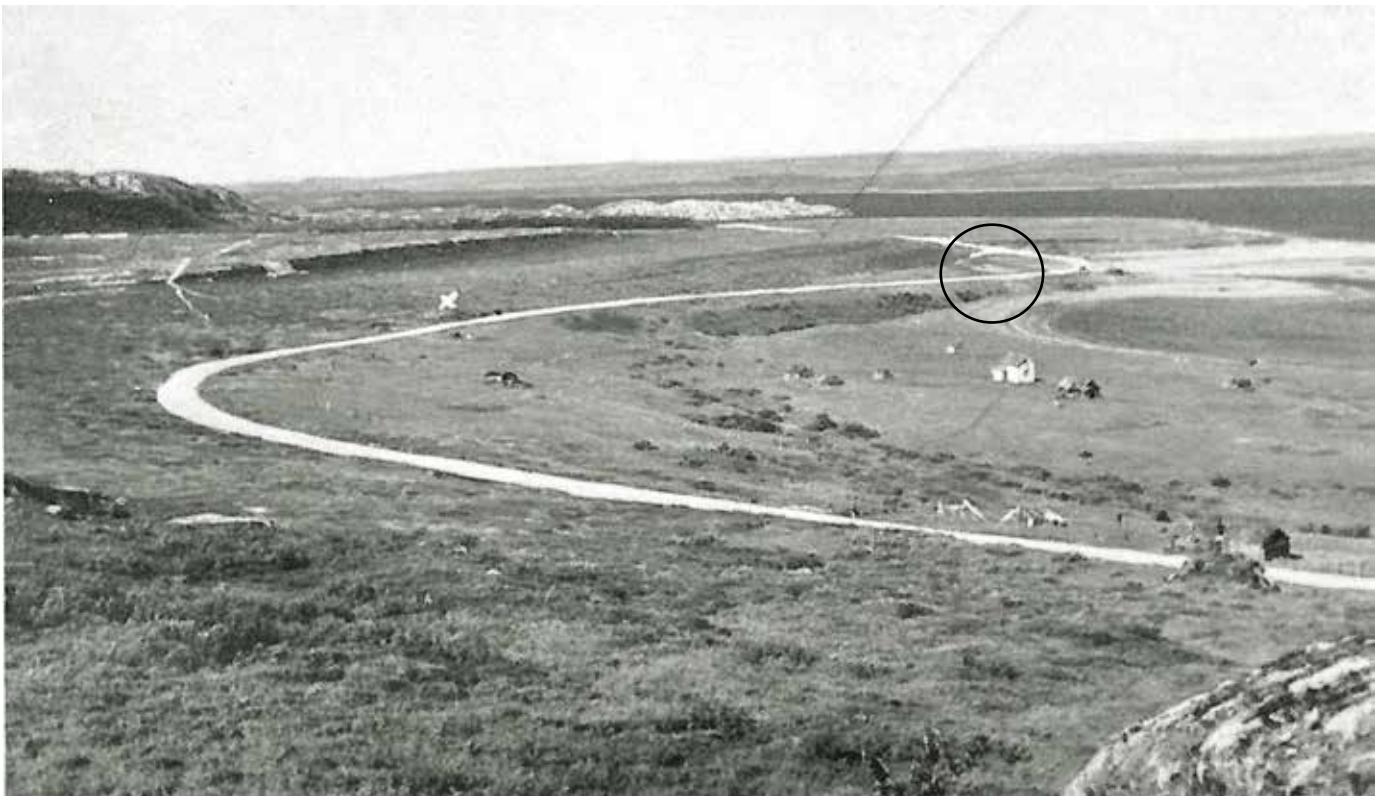
Figur 76 Den lille gammetufta etter avtorving. Sett mot S. 06.09.2016

samlinger som Ts15712, men er ikke videre analysert.

Den nordlige gammetufta er helt klart rester etter et bolighus. Den minste tufta kan ha vært et uthus eller lite fjøs. Ansamlingen med bein i mellom de to tolkes som en avfallsplass og det ser ut til at hele området har vært benyttet i sammenheng med bosettingen her.

Lokale informanter kunne fortelle at det hadde vært sjøsamisk bosetting i området mellom ca 1870 og ca 1920. Det største huset er imidlertid synlig på foto tatt av Nummedal i 1938 (Nummedal 1938, Figur 77). På sitt oversiktskart over Gressbakken og Nyelv fra 1957 markerte Simonsen at huset hadde blitt brent i 1944 (Simonsen 1961).

Figur 77 Nyelv i 1938. Det største huset/gammen er så vidt synlig på en gressbevokst slette rett ovenfor veien, før svingen til høyre i bildet. Krysset markerer utgravningssted for Nummedals "prøvegravning" i 1938, som Simonsen seinere benevnte "Hus 1". Foto fra Nummedal 1938:pl. XXXIII

og inn i 2000-tallet.

PROSJEKTETS MÅLSETTING

Nyelv Nedre Vest er omtrent 25 600 m² stor, med mer enn 50 registrerte enkeltminner bestående av 39 tufter, 10 groper, en haug med uviss funksjon mm. I den nordlige delen, vest for E6, ligger det flere tufter på rekker. Grensen for tiltaket lå rett øst for disse. Innenfor undersøkelsesområdet var det registrert én tuft som skulle undersøkes i sin helhet. I tillegg skulle deler av veggvoll og gulv i en annen tuft også undersøkes.

Undersøkelsesområdet omfattet et område som vil ha ligget mellom strandsonen og boligene når de var i bruk. Det ble antatt at dette området var sentralt for utøvelse av ulike typer boplassrelaterte aktiviteter, spesielt i forbindelse med utnyttning og prekevering av marine ressurser, vedlikehold og produksjon av utstyr, redskaper og båter, samt for håndtering av avfall. Prosjektet tok derfor utgangspunkt i at en undersøkelse av dette antatte aktivitetsområdet kunne gi et bredere og mer representativt bilde av variasjonen av aktiviteter som har foregått på boplassen. Målsettingen var formulert som å "framskaffe data som kan belyse romlig og kronologisk variasjon i boplassrelaterte aktiviteter".

Undersøkelsen viste imidlertid at det var svært få spor etter slike aktiviteter på det angjeldende området. Prosjektet skiftet derfor fokus til hustuftene. Det ble prioritert å framskaffe best mulige data fra disse strukturene, og fra områder som lå i umiddelbar tilknytning til hustuftene som ligger utenfor undersøkelsesområdet. Sammenholdt med det relativt store eksisterende datamaterialet fra denne lokaliteten, ble det forventet at nye data og resultater ville ha et godt potensiale til å nærmere belyse romlig og kronologisk variasjon i bruken av dette området.

FUNNINNVENTARET

Det samlede materialet fra undersøkelsene i 2016 omfatter i alt 2299 gjenstander (Tabell 12). I dette er inkludert 61 brente og ubrente

7. SAMMENSTILLING OG DISKUSJON

INNLEDNING

Prosjektet ble iverksatt som konsekvens av vedtatt reguleringsplan for bygging av ny bru over Nyelv og utbedring av tilstøtende deler av E6. Gjennom reguleringsplanen var det dispensert fra kulturminneloven for deler av to lokaliteter som må regnes som klassiske innenfor Finnmarks-arkeologien: Nyelv Nedre Vest og Gressbakken Nedre Øst.

På Gressbakken Nedre Øst kom det planlagte tiltaket bare i konflikt med de nordligste delene av sikringssonen til lokaliteten. Det berørte området lå rett ved eksisterende vegskjæring, hvor mye av opprinnelig terreng allerede var fjernet i forbindelse med tidligere vegbygging. Det ble foretatt en mindre undersøkelse her, uten at det framkom funn eller andre indikasjoner på fortidig aktivitet.

Prosjektet, og den foreliggende rapporten, har derfor fokusert på undersøkelsen av Nyelv Nedre Vest. Her berørte planområdet et inntil 10 meter bredt og 160 meter langt område langs E6 i den nordlige delen av lokaliteten. Det lå umiddelbart øst for en ansamling med tufter. Undersøkelsesområdet omfattet én registert tuft i sin helhet, deler av vegg og gulv i en annen, samt kom i berøring med en tredje.

Nyelv Nedre Vest har en lang arkeologisk forskningshistorie, og materiale herfra har vært viktig for utformingen av Finnmarks forhistorie. Arkeologiske undersøkelser har blitt gjennomførte i en rekke omganger: i 1936-39, 1957-58, 1978 og nå altså sist i 2016. Resultatene og tolkningene fra disse ulike utgravningene må sees i lys av de oppfatninger, problemstillinger og metoder som til enhver tid var og er gjeldende. Nyelv Nedre Vest gir slik et godt bilde av hvordan den nordnorske arkeologien har utviklet seg gjennom 1900-tallet

Tabell 12 Funnsammensetning fra alle områder undersøkt i 2016

GJENSTAND	Hus 11	Hus 7	Hus 8	Hus 9	KNAKKEPLASS	TOTALSUM
AVSLAG	1342	89	193	460	104	2188
AVSLAG, RETUSJERT	2				1	3
BEIN	5	1	2	53		61
BOR				1		1
EMNE	1		2			3
EMNE, SPISS	1					1
FLEKKE		1				1
FRAGMENT	2			1	1	4
KJERNE	3		3	4	2	12
KJERNEFRAGMENT	1					1
KNAKKESTEIN	1		1	1	1	4
MEISEL				1		1
RÅKNOLL		1	1			2
RÅSTOFFBLOKK	3			1		4
SKRAPER	1		1			2
SPISS	4					4
STIKKEL	1			1		2
TYNGDE	2		1	2		5
TOTALSUM	1369	92	204	525	109	2299

bein. Ingen av beinene tolkes som redskaper, men stammer trolig utelukkende fra slakte- og matavfall. Det er med andre ord bare påvist redskaper av stein fra disse undersøkelsene.

Kvarts dominerer som råstoff i alle utgravde kontekster, og utgjør 76 % av det samlede materialet (1757 enkeltgjenstander) (Tabell 13). Det er ikke skilt mellom ulike kvaliteter i klassifiseringen, men dette er i all hovedsak kvarts av grov til medium kvalitet, med innslag av finere varianter (melkekvarter). Av de 1757 kvartsartefaktene, er hele 1735 klassifiserte som avslag. 75% av avslagene er under 2 cm

store, noe som vitner om intensiv reduksjon. Den høye reduksjonsgraden er mest påfallende i Hus 11 og i området som ligger i tilknytning til Hus 7. Dette kan trolig knyttes til teknikker for flateretusjering. Det er imidlertid bare påvist mulige flateretusjerte gjenstander i Hus 11. Det dreier seg om et par fragmenter av spisser, herunder en del av en spiss med konveks basis.

Utover antydningen til flateretusjering, er det lite i kvartsmaterialet som skiller de ulike kontekstene. Et lite antall kjerner og/eller råknoller/råstoffblokker ble funnet i alle kontekster. Det ble bare funnet fire eksemplarer

Tabell 13 Råstoff-fordeling fra alle områder undersøkt i 2016

RÅSTOFF	HUS 11	HUS 7	HUS 8	HUS 9	KNAKKEPLASS	TOTALSUM
BEIN	5	1	1	53		60
BERGART	3		2	3	1	9
FLINT	1					1
HORN			1			1
KVARTS	1223	86	179	207	62	1757
KVARTSITT	80	1	7	10	45	143
SKIFER	57	4	14	252	1	328
TOTALSUM	1369	92	204	525	109	2299

av bor, stikkel og skraper. Også disse opptrådte i ulike kontekster, slik det er vanskelig å knytte dem opp mot spesifikke romlige soner på lokaliteten.

Kvartsitt utgjør omtrent 6% av det samlede råstoffet (143 enkeltgjenstander). Det er mest markert tilstede på knakkeplassen hvor det utgjør ca. 40%. Det dreier seg om to varianter som begge er av finkornet-medium grov kvalitet, en er grå og den andre grågrønn av farge. De ubearbeidete kvartsittavslagene er generelt større enn kvartsavslagene; det er en jevn fordeling av størrelsene 0-2 og 2-5 cm. Ettersom det ikke er store forskjeller på kvaliteten av de to råstoffene, kan dette indikere at ulike reduksjonsteknikker ble tatt i bruk for henholdsvis kvarts og kvartsitt. Funn av to fragmenter av flateretusjerte spisser i kvartsitt viser imidlertid at slik teknikk ikke bare ble anvendt på kvarts. Utover et fåtall kjernefragmenter, kjerner og råstoffblokk, er det ikke funnet sikre redskaper i kvartsitt på denne delen av lokaliteten.

Skifer utgjør 14% (328 enkeltgjenstander) av det samlede råstoffet. Det er i hovedsak samlet inn fra Hus 11 og Hus 9, og var nærmest fraværende på knakkeplassen og på området nedenfor Hus 7. Bare ni gjenstander er klassifiserte som noe annet enn avslag. Det dreier seg om tre ubestemmelige emner eller forarbeider som er kanthugde, og delvis slipte, et kanthugd og slipt forarbeide til spiss, et fragment av slipt redskap, et lite slipt fragment med utydelig strekdecor, samt en miniatyrmeisel. Fire av de ni gjenstandene er assosiert med Hus 11, to med Hus 9, mens de siste tre har uklare kontekster.

Inventaret fra 2016-undersøkelsene samsvarer i stor grad med funnene som framkom etter de tidligere undersøkelsene av tufter i denne delen av lokaliteten: Hus 5, 6 og 7 i 1957, og Hus 14, 15, 16 og 18 i 1978. Mest iøynefallende er den generelt lave funntettheten og det dominerende innslaget av kvarts som råstoff.

Fra Hus 5, 6 og 6 framkom bare til sammen 841 steingjenstander og 3 beingjenstander. Utgravningen var avgrenset til selve tuftene; hadde man også undersøkt tilstøtende områder ville trolig funnmengden vært noe

større. Råstoffet er også her dominert av «halvklar kvartsitt», men en gjennomgang av funnene viser at dette tilsvarer råstoffet som i 2016-undersøkelsene er katalogisert som kvarts. 12 gjenstander er klassifiserte som kvartsitt, og 21 som skifer. Skifergjenstandene omfatter to spyd, to piler og to meisler (Figur 8). 21 gjenstander av kvarts ble identifiserte som skrapere, kjerner, og flekker, dessuten en tvilsom mikrolitt. Det ble dessuten funnet et fiskesøkke.

Et fiskesøkke ble også funnet inne i Hus 14, dessuten avslag av kvarts og skifer. Utenfor huset ble det funnet to skiferspisser, to kvartskjerner og fragment av en skiferspiss (se Figur 11). I Hus 16 ble det ikke funnet noen redskaper, og bare noen få avslag. Det ble samlet inn en liten mengde bein og skjell. I Hus 18 lå det to fiskesøkker i gulvnivået, sammen med spredte avslag av kvarts som hadde en noe større konsentrasjon rundt ildstedet. I Hus 15 ble det bare funnet noen få kvartsavslag i gulvet.

Samlet sett er det svært få diagnostiske trekk i funninventaret fra den nordlige delen av Nyelv Nedre Vest. Få definerende gjenstandstyper ser også ut til å være et generelt trekk ved den siste fasen av yngre steinalder (Olsen, 1994:56). Et dominerende innslag av kvarts i siste del av yngre steinalder og begynnelsen av tidlig metalltid er imidlertid påvist i flere områder av Finnmark, blant annet på Slettnes og Melkøya. Det store innslaget av små avslag i harde steintyper kan ha sammenheng med flateretusjeringsteknikken, som assosieres med siste del av steinbrukende tid, ca. 2000-500 f.Kr. Flateretusjerte spisser forekommer imidlertid svært sjeldent i tufter av Gressbakkentype i Varanger, og fra Nyelv er det bare noen få tvilsomme spissfragmenter fra Hus 11 som kan peke mot denne teknikken. Det mer begrensede skifermaterialet består både av slipte spisser, fragmenter av slike, miniatyrmeisel og meisel, og kanthuggete emner. De få hele spissene er relativt brede, med brede og korte tanger, og avrundete agnorer. Et fragment oppviser likhet med Sunderøytypen, som er regnet som ett av ledeartefaktene for første del av tidlig metalltid (ca. 2000-1000 f.Kr.).

Lokaliteten har gitt navn til en type slipte skiferspisser: «Nyelv-spissen». Disse er definert

som slanke og elegante spisser med rombisk tverrsnitt, gjerne litt avsmalnende mot basis, som er rett eller avrundet med et triangulært tverrsnitt. Etter utgravinger på Slettnes på 90-tallet ble typen utvidet til å omfatte også lange og slanke piler med tange og spisse mothaker (Hesjedal et al., 1996:39, Sommerseth, 1999). Typen, som også har vært kalt «Pyhensiiltaspiss» etter funnsteder i Finland, har vært brukt som definisjonskriterium for periode 2 av yngre steinalder (3700-3000 f.Kr.), men nyere undersøkelser har vist at bruksfasen må utvides til det femte årtusen f.Kr. (Schanche, 1988:143, Hesjedal et al., 1996, Andreassen, 1985, Sommerseth, 1999, Niemi og Oppvang, 2015). Typen ble først skilt ut på bakgrunn av funn som framkom under arbeid med vegen i Nyelv (Gjessing, 1942:168). (Olsen, 1994, Helskog, 1980). Spiss-typen har imidlertid ikke blitt påvist i noen av de utgravde kontekstene på Nyelv Nedre Vest (Simonsen, 1961, Renouf, 1989), heller ikke i de områdene som ble undersøkte i 2016.

DATERING OG HUSTUFTENES KRONOLOGI

2016-undersøkelsene viser at Hus 9 og 11, og området nedenfor Hus 7 og 8, var i bruk i perioden mellom 2500-og 1500 f.Kr (Figur 78). Fem daterte prøver fra knakkeplassen og Hus 11 viser dessuten til at området også var i bruk i seinere perioder: trekull fra knakkeplassen er datert til rundt år 0. Fra gulv og veggvoller i Hus 11 er datert trekull til århundrene like før år 0 og fra middelalder.

Fra Hus 11 viser sju prøver til aktivitet i perioden mellom 2400 og 1600 f.Kr. Dette innebærer altså en potensiell bruksperiode på over 600 år, fra siste del av yngre steinalder og første del av tidlig metalltid. De fem dateringene fra Hus 9 har likeledes et stort spenn mellom ca. 2450 og 1500 f.Kr. Selv om disse lange intervallene nok til dels kan skyldes plataer og/eller krappe kurver i kalibreringskurven, er nok en mer sannsynlig forklaring at husene enten har hatt svært lange bruksperioder, eller har vært anvendt gjentatte ganger i løpet av 5-600 år. Hus 11, som ble undersøkt i sin helhet, oppviste imidlertid få arkeologisk gjenkjennbare spor etter gjentatte besøk. Den framstod heller som

relativt lite intensivt benyttet. De funnførende lagene var tynne og tuftas indre oppviste en svært begrenset funnmengde. Det lot seg heller ikke gjøre å identifisere flere byggefaser. Muligens reflekterer dateringene heller at området har vært i bruk både før og etter selve tuftas brukstid.

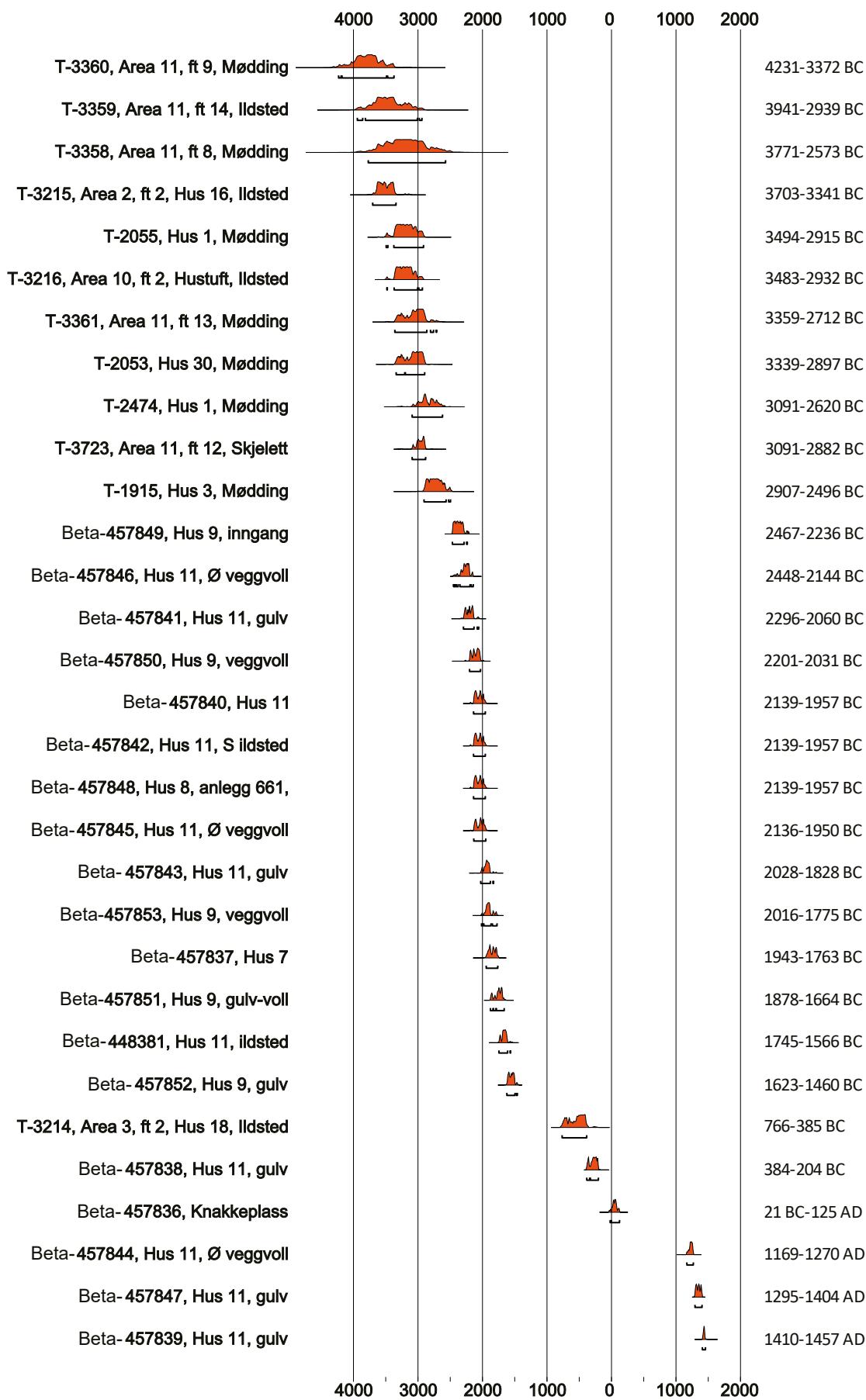
Ved å kombinere de dateringsresultatene som faller innenfor perioden 2400-1500 f.kr. er det mulig å snevre inn den sannsynlige bruksperioden. Kombinasjonen peker mot at Hus 11 mest trolig hadde sin hovedbruksfase mellom 2100 og 1950 f.Kr., mens bruken av Hus 9 trolig skal innsnevres til perioden mellom 2000 og 1800 f.Kr. (Figur 79). Områdene nedenfor Hus 7 plasseres innenfor det samme tidsintervallet, mens området nedenfor Hus 8/anlegg 661 dateres til 2100-1950 f.Kr. Det foreligger imidlertid bare en datering fra hvert av de to sistnevnte områdene.

Ut fra karbondateringene vil vi her foreslå at hovedaktiviteten, som skal relateres til bruken av hustuffer i denne delen av Nyelv Nedre Vest, konsentrerte seg til tidsrommet 2200-1800 f.Kr.

Det foreligger flere dateringer fra undersøkelsene som tidligere er gjennomførte på Nyelv Vest (Tabell 1, Figur 78). På bakgrunn av disse er det i flere publikasjoner foreslått at lokaliteten skal dateres til rundt 3000 f.Kr, og at den representerer en overgangsfase mellom Gropbakkeengen og Gressbakken (Renouf, 1989, Helskog, 1980) eller Fase II og Fase III av yngre steinalder (Olsen, 1994).

Kontekstene som er daterte til dette tidsrommet ligger alle i indre del av Nyelv-bukta, ca 18-20 moh⁶. Gjennom undersøkelsene på 30,- 50 og 70-tallet er det blitt påvist møddinger og assosiert materiale på et omtrent 100 meter langt område i den sørøstre delen av Nyelv Nedre Vest, som strekker seg fra Hus 4 i nordvest til og med Area 11 i sørøst (se oversiktskart Figur 5, side 7). C14-dateringene viser at

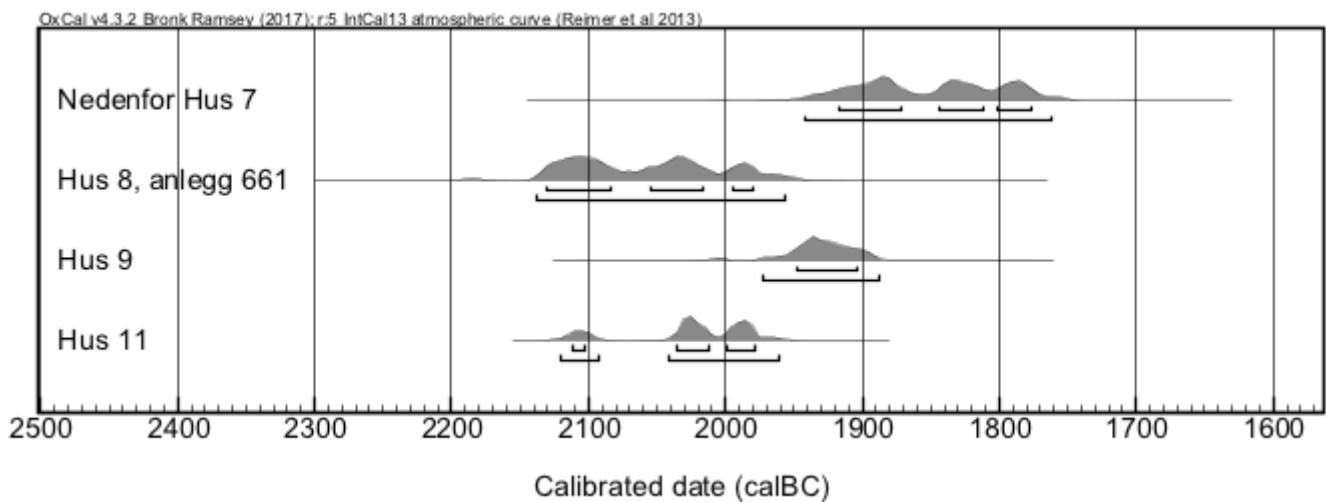
6 Spredt trekull rundt ildstedet i Hus 16 en tidlig datering: 4730±90 BP, 3703-3341 f.Kr (Renouf 1978:71). Tufta lå på samme strandvoll som Hus 11, ca. 15 moh. I følge flere strandlinjekurver lå dette høydenivået fortsatt under vann på dette tidspunktet (Fletcher et al., 1993, Møller og Holmeslet, 1998, Donner et.al. 1977 i Helskog, 1978).

OxCal v4.3.2 Bronk Ramsey (2017); r:5 IntCal13 atmospheric curve (Reimer et al 2013) Kalibrerte dateringer 2σ

Figur 78 Multiplott over tidligere dateringer, sammenstilt med dateringer etter 2016-undersøkelsene. ARN

Figur 79 Kombinasjon av ¹⁴C-dateringer fra de ulike områdene etter 2016-undersøkelsen

møddingene ble deponerte i tidsrommet 3500-2500 f.Kr. I møddingene er ble det anlagt hustufter, frittliggende ildsteder, og minst en skjelettgrav. Imidlertid er det ingen av hustuftene assosiert med møddingene som kan karakteriseres som «Nyelv-tufter».

Den såkalte «Nyelv-tufta» har blitt stående som karakteristiske hustyper for første halvdel av Fase III (3200-2500 f.Kr) (Olsen, 1994:71, Schanche, 1994:73-77, Helskog, 1984, se også Johansen, 1998:11ff). Disse har tradisjonelt vært oppfattet som en overgangsform mellom runde og små «Karlebotnhus», og store og nedgravde «Gressbakkentufter». De defineres som rektangulære tufter, med et indre mål på ca 5 x 4 m, dvs et areal på rundt 20-25m². De har et svakt nedgravd gulv hvor bakre vegg gjerne er nedgravd i skrånende terreng, mens fremre voll gjerne er noe oppbygd. De er dessuten karakteriserte ved to- eller tredelte avlange ildstedsanlegg som er plassert langs tuftas lengdeakse.

Simonsen selv klassifiserer hustuftene på Nyelv som «overvejende Karlebotn»-type: «Det gælder helt Hus 1, 2, 3, 4, 5 og ældre stadium av Hus 6» (Simonsen, 1961:437). Han sier videre at «det ombyggede hus 6 og hus 7 var nærmere Gressbakkentypen, nemlig med dobbelte ildsteder og mere langstrakt, men uten de kraftige volde og uden den karakteristiske udgang mod havet» (ibid, 437). Han anser det store flertallet av ikke-utgravde tufter for å være typiske Karlebotn-hus. Han får

imidlertid problemer med å datere husene. De laveste tuftene ligger på samme høyde som Gressbakken-tuftene, og skulle således neppe være eldre enn disse. Han mener likevel at inventaret peker mot at Nyelvtuftene er eldre, slik at «vi står i en af de ikke sjældne konfliktsituasjoner mellem arkæologisk og geologisk datering» (ibid). Ettersom det ble funnet svært få diagnostiske gjenstander i hus 5, 6 og 7 (se ovenfor), er det grunn til å anta at Simonsen så til inventaret fra Hus 1, 2 og 3 som utgangspunkt for den typologiske dateringene av tuftene på de lavere nivåene. Inventaret dreier seg i hovedsak om gjenstander av bein og gevir som ble funnet i møddingene ved Hus 1- 4. Det indre av husene framstår som å ha vært svært funnfattige (som riktignok også til dels kan skyldes at gjenstander av stein ikke ble samlet inn av Nummedal). I alle tilfelle er det mye som tyder på at inventaret fra møddingene er inntil 1000 år eldre enn hustuftene i nordlige og lavere del av Nyelv Nedre Vest.

Det foreligger ikke plantegninger, foto eller annen informasjon om tuftene som ble gravd av Nummedal på Nyelv. Av Renoufs utgravde tufter, er det bare hustuftene på Område 3 (Hus 18) og Område 1 (Hus 14) som kan sies å oppfylle kriteriene for «Nyelv-tufta». Det kan derfor herske liten tvil om at «Nyelv-tufta» i stor grad er definert på bakgrunn av Simonsens dokumentasjon av Hus 5, 6 og 7. Olsen (1994:63 og 72) henviser også nettopp til Hus 7 som et typeeksempel (Figur 80). Det foreligger

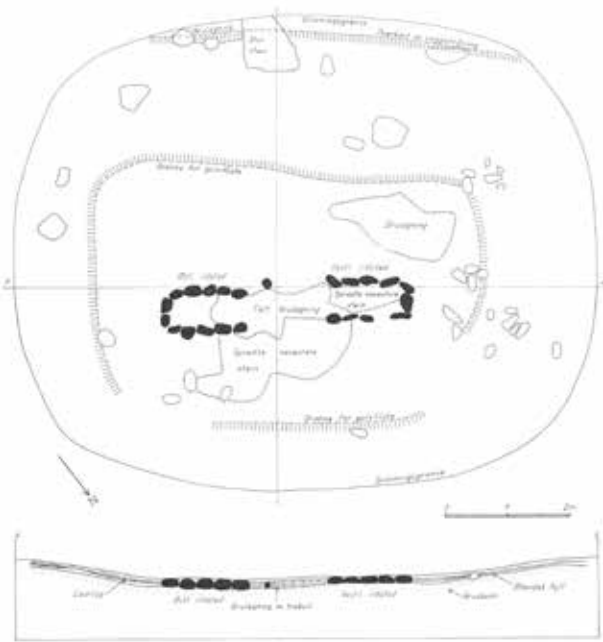

Fig. 175. 1/80.

Figur 80 Prototypen på en "Nyelv-tuft": Hus 7. Simonsen 1961.

imidlertid ikke absolutte dateringer fra noen av disse tuftene.

Bare to hustufter på Nyelv Nedre Vest er daterte til slutten av Fase II og første halvdel av Fase III. Område 2, feature 2 (ildsted i Hus 16) ble datert til 3700-3340 f.Kr., mens Område 10, feature 2 (ildsted i tuft assosiert med mødding) ble datert til 3480-2930 f.Kr (Renouf, 1989:112). Begge tuftene er små (indre mål ca 4 x 5-6 m), ovale, svakt nedgravde, med uregelmessig organiserte små ildsteder. Ingen av disse kan altså defineres som Nyelv-tufter, men har derimot flere likhetstrekk med såkalte «Karlebotn-hus».

De øvrige dateringene fra århundrene rundt 3000 f.Kr. stammer fra frittliggende ildsteder, skjelett og møddinger (Tabell 1). Prøvene fra møddinger stammer fra Hus 1 og 3, samt en prøve fra mødding i Area 4 utgravet av Renouf (Helskog, 1980). Disse ble daterte til hhv 3500-2900, 3090-2620, 2900-2500 og 3340-2900 kal f.Kr. Prøven fra Område 4 ble hentet fra et område av en mødding som var delvis utgravd av Nummedal, og relasjonen til det nærliggende Hus 30 framstår som uklar (Renouf, 1981:74-76). Ettersom det ikke foreligger dokumentasjon fra Nummedals utgravninger er det svært

vanskelig å si noe om hvordan møddingene relaterte seg til Hus 1 og 3, og videre om hvilke typer hustufter det var snakk om. Utenom at husene var rektangulære og rundt 5 x 8 meter store, nevner Nummedal hverken ildsteder eller veggvoller i sine nedtegnelser (Simonsen, 1961:402-413). Det kan heller ikke utelukkes at husene er gravd ned i et eldre mødding-område, slik som var tilfelle på Karlebotnbakken. Der ble ildstedet datert til 1940-1450 f.Kr., mens møddingen ble datert til 3400-2750 f.kr. (Helama og Hood, 2011).

Oppsummert viser foreliggende data at det bør utskilles minst to områder av ulik karakter og alder på lokaliteten Nyelv Nedre Vest. Den indre delen av bukta kjennetegnes av en svært intensiv bruk, som har resultert i deponering av tykke mødding-lag med omfattende materiale bestående av skjell, bein og gjenstander av gevir og bein. Hustufter, ildsteder og graver ble anlagt på og ved møddingene. Bruken ser ut til å mest intensiv i tidsrommet 3900-3000 f.Kr.

Den nordvestlige delen av lokaliteten kjennetegnes av rekkeorganiserte mer eller mindre rektangulære hustufter som er anlagt langs strandterreasser. Prototypene for «Nyelv-tufta», deriblant Hus 6 og 7, ligger i dette området. Tuftene og området rett utenfor husene er svært funnfattige. Det er ingen spor etter skjellmøddinger, og det er svært få funn av organisk materiale. Samsvar i tuftenes utforming, beliggenhet, orientering og inventar antyder at samtlige tufter, inkludert de klassiske «Nyelv-tuftene» Hus 6 og 7, som ligger langs 15-meters koten i nordlige del av Nyelv Nedre Vest skal dateres innenfor det samme tidsrommet. Aktiviteten konsentrerer seg til perioden 2200-1800 f.Kr.

Den kronologiske plasseringen av den såkalte «Nyelv-tufta» til første del av Fase III, eller 3200-2500 f.Kr., må ut fra sammenstilling av nye og eldre data betegnes som i beste fall å være svært usikker. På Nyelv Nedre Vest er det lite som tilsier at denne typen tufter opptrer tidligere enn 2200 f.Kr., tilsvarende de tidligste dateringene fra Hus 11.

En datering av den klassiske «Nyelv-tufta» til tidsrommet 2200-1800 f.Kr. svekker antagelsen

av at den representerer en overgangstype mellom tufter av Karlebotn- og Gressbakken-type, og det er derfor betimelig å stille spørsmål ved legitimiteten til utskillelse av «Nyelv-tufta» som en særegen type-kategori. Sammenfall i tid, likheter i organisering, utforming og lokalisering gjør det nærliggende å foreslå at Simonsen likevel var inne på riktig spor når han påpekte at det er mange likhetstrekk mellom Nyelv-tuftene og tuftene av Gressbakken-type.

HUSTUFTER OG ORGANISERINGEN AV BOPLASSEN

I 2016 var det bare en tuft som ble undersøkt i sin helhet. Hus 11 framstod som en tydelig forsenkning på en østvendt strandvoll, 15 m.oh. Tufta var mest markert nedgravd i bakre del i den skrånende strandterrassen. Fremre voll var rundt 30 cm høy, og var oppbygd av strandmasser som trolig stammer fra den opprinnelige utgravningen av gulvpartiet. Hustufta ser ut til å ha vært inndelt i to rom eller avdelinger. I den nordlige delen et plant gulv som måler 3,6 x 3,4 meter, med et avlangt tredelt ildstedsanlegg plassert langs lengdeaksen. Ildstedsanlegget består av to kantsatte ildsteder, som skilles av en ansamling skjørbrent stein. Gulvet i den sørlige delen av tufta ligger ca. 30 cm høyere, og måler 2 x 3,4 meter. Det er ikke like godt avgrenset som den nordlige delen. Tufta ser ut til å ha hatt en inngang gjennom den sørøstlige delen av veggvollen til den nordlige delen av tufta, som altså har vendt mot havet.

De funnførende massene i tufta var ca 10 cm tykke, og bestod av fin grå sand, som dekket gråbrun grusholdig sand. Det ble ikke påvist ulikheter i sammensetningen av funn eller råstoff i ulike dybder. Det er med andre ord få stratigrafiske indikasjoner på separate bruksfaser i tuftas indre. Aktiviteten ser ut til å ha vært av en karakter som har resultert i svært begrenset kulturlagsakkumulasjon. Funnmengden var relativt lav, og gir få holdepunkter for å si noe om aktivitetene som har foregått i huset. Det mest karakteristiske trekket er ansamling av små avslag i den østlige delen av gulvet, omtrent midt foran ildstedet. Dette kan muligens sees i sammenheng med finbearbeiding av redskaper i nærheten av lys og

varme.

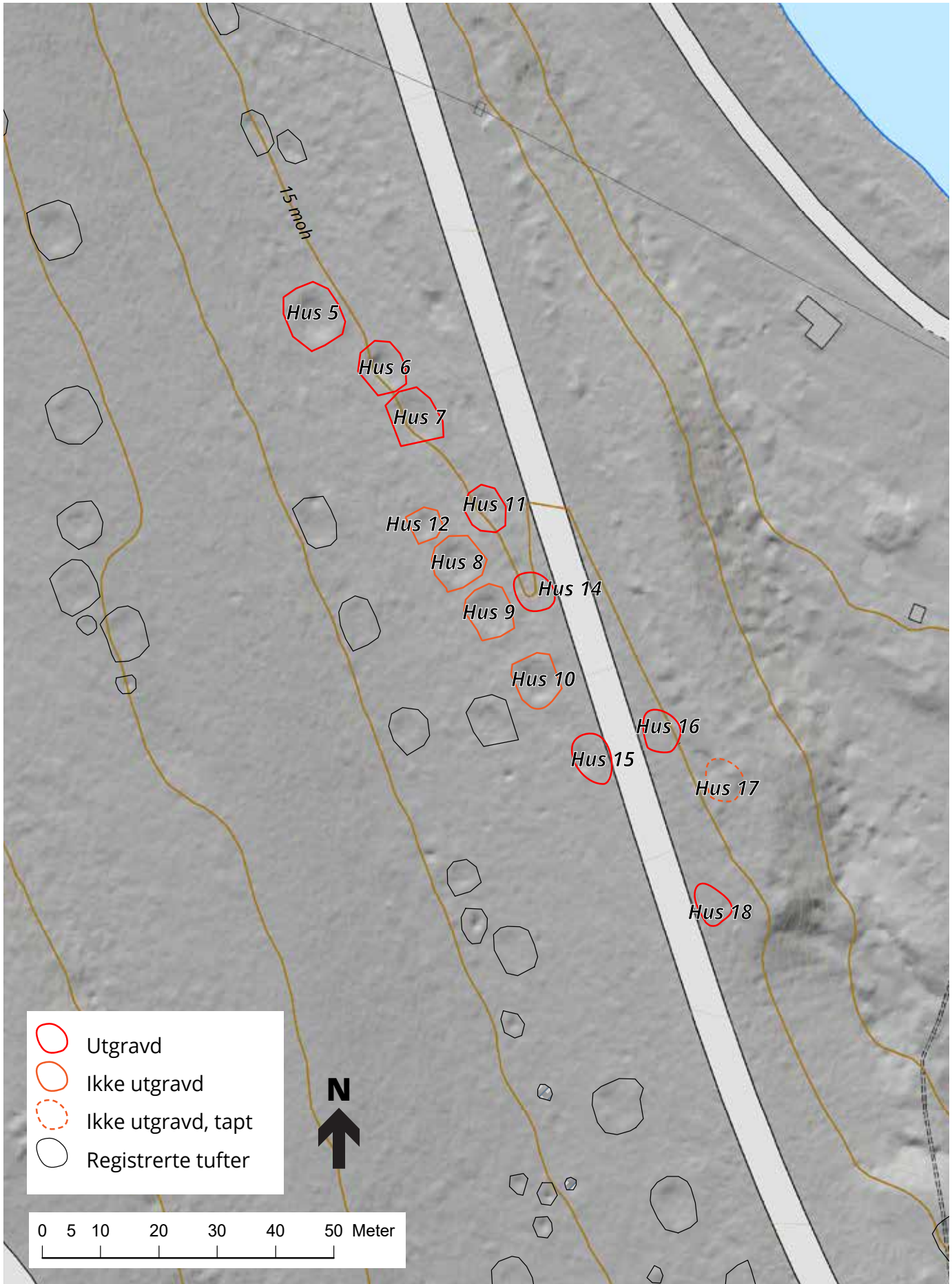
Østlige veggvoll og østlige deler av gulvet i Hus 9, som ligger ca 9 meter sør for Hus 11, ble også undersøkt. Denne tufta ligger bare 2 meter øst for Hus 14, som ble utgravd i 1978. Mot nord ligger Hus 9 «voll-i-voll» med Hus 8, som videre mot nord grenser mot Hus 12.

Hus 9 ser ut til å være anlagt på samme vis som Hus 11: det er nedgravd spesielt i bakkant, med en oppbygd voll på den siden som skråer ned mot havet. Tufta er estimert til å ha et indre mål på ca 4 x 4,5 meter. En mulig inngang ble identifisert over den nordlige delen av veggvollen. Også denne tufta framstod som funnfattig. Imidlertid ble det her påvist noe beinmateriale, som utelukkende ser ut til å være mat-/slakteavfall. Beina er i hovedsak brente, og ble funnet i veggvoll og antatt inngangsparti. Det ble identifisert bein fra fugl, mellomstore og store pattedyr. Varierende grad av brenning samsvarer med uorganiserte brenningsprosesser, som for eksempel avfall som blir kastet i en ildgrop, og indikerer konsum av ulike dyrearter på stedet.

Hus 9 og 11 ser ut til å inngå i en strukturert bosetning i den nordlige delen av Nyelv Nedre Vest, som opprinnelig kan ha bestått av så mange som 15 -20 tufter. Tuftene ligger i to rader, 15-16 moh (Figur 81) . Av disse er 8 helt eller delvis undersøkte: Hus 5, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 16 og 18. Tuftene ser ut til å dele en del likhetstrekk (Figur 80 og Figur 82). De er anlagt langs strandlinjer, med lengderetningen orientert mot havet. De er mer eller mindre rektangulære, med et indre areal på gjennomsnittlig 25 m². De har nedgravde og ryddete gulvflater. Veggvoll er mest markert på framsiden, ettersom tuftene er gravd ned i skrånende strandvoller i bakkant. De fleste har avlange ildstedsanlegg som ligger orientert langs husets lengdeakse. Ildstedsanleggene kan som oftest karakteriseres som enkle steinsatte ildsteder, men de kan også bestå av to separate ildsteder som er adskilte av en ansamling skjørbrent stein. Noen av tuftene har dessuten en steinpakning («brulegning») i gulvpartiet.

Selv om det vanskelig å fastslå samtidig bruk for alle disse tuftene, peker karbondatering, funninventar, beliggenhet og

Figur 81 Tuftene i den nordlige delen av Nyelv Nedre Vest. Bakgrunn: FKB og Lidar-høydedata fra Kartverket. ARN

konstruksjonsdetaljer mot de ulike tuftene i hvert fall har en viss overlapp innenfor tidsrommet 2200-1600 f.Kr.

Tuftene i nordlige del av Nyelv Nedre Vest sammenfaller dermed i tid med «Gressbakken-tuftene», som dateres til 2400-1800 f.Kr. (Figur 83). De er betegnet som de mest markerte tuftene i Finnmarks forhistorie (Olsen, 1994:72). De er kjennetegnet av kraftige vuller med flere meters bredde og over en meters høyde. Gulvarealet er mellom 30 og 60 m² stort. I veggvollene er det ofte kompakte møddinger. Gjennom kortsidene og langsiden mot sjøen er det som oftest anlagt klart markerte innganger. Inngangene kan utvides til runde «anneks», før de leder ut i de fri. Sentralt i tuftene ligger to- og tre-delte ildstedsanlegg langs tuftenes midtlinje i lengderetningen. På gulvet, gjerne inn mot et av hjørnene, ligger det ofte en steinpakning (Schanche, 1994, Johansen, 1998, Olsen, 1994).

Nyelv-tuftene og Gressbakken-tuftene deler noen særegne karakteristika som kan tyde på at det er bygget og organisert etter en felles grunnleggende mal. Det dreier seg først og fremst om den rektangulære grunnformen, og plasseringen i rekker med regelmessig avstand mellom tuftene. Tuftenes langsider er vendt mot mot havet. Tuftene deler også strukturelle elementer som oppbygging av voll i forkant, plassering og utforming av ildstedsanlegg, og anlegning av steinpakning på gulvet. Gressbakken-tuftene framstår imidlertid som større og mer solide enn Nyelv-tuftene. Mødding-akkumulasjoner, kraftige veggvuller og markerte innganger mangler helt i Nyelv-tuftene. I sistnevnte er det dessuten lavere funnmengder, og gjenstander av bein og gevir er nærmest fraværende. Det lille beinmaterialet som er innsamlet har trolig blitt brent som avfall. Dette står i sterk kontrast til det store beinmaterialet fra Gressbakken-lokalitetene, som i all hovedsak er ubrent. Flere bruksfaser er belagt for mange av Gressbakken-tuftene, men er så langt ikke påvist for Nyelv-tuftene.

Til tross for at Nyelv- og Gressbakken-tuftene deler noen strukturelle grunntrekk, viser ulikhetene at det er grunn til å anta at de har hatt ulike funksjoner. Gressbakken-tuftene er antatt å representere helårs-bosetninger, der hvert

hus kan ha rommet en flerfamiliestruktur med 10-12 individer. Samtidig postuleres en sosial og økonomisk differensiering, hvor det blir etablert profesjoner (Simonsen, 1979). Den symmetriske utformingen av Gressbakken-husene, antallet innganger, og de rike møddingene har i denne sammenhengen blitt foreslått som å ha sammenheng med et økt behov for sosial kontroll og økende ritualisering av adferd (Olsen, 1994, Schanche, 1994, Myrvoll, 1992).

Hvilken rolle spiller så de samtidige Nyelv-tuftene, som ikke oppviser slike trekk? De ligger for nært Gressbakken-tuftene både i rom og tid til at de kan ha vært anvendt av ulike grupper med svært ulike samfunnsstrukturer. Det er mer fristende å foreslå at Nyelv-tuftene heller reflekterer andre bruksområder og funksjoner enn Gressbakken-tuftene.

Mye tyder på at tuftene i den nordlige delen av Nyelv Nedre Vest representerer kortere, og trolig mer spesialiserte opphold. Lokaliteten har imidlertid tidligere blitt foreslått å representere helårsbosetting (se side 16ff). Denne modellen var basert på analyser av osteologisk materiale og aktiviteter i og utenfor husene. Osteologisk materiale og utendørs aktiviteter har imidlertid inntil 2016 bare vært dokumentert i de sørlige delene av Nyelv Nedre Vest, hvor bosetningen er datert til 3900-3000 f.Kr. Slutninger om subsistens og bosetningsmønster kan ikke overføres til den nordlige delen av lokaliteten og «Nyelv-tuftene», som kan være mer enn 1000 år yngre.

Med utgangspunkt i at undersøkelsesområdet i 2016 lå i nær relasjon til registrerte boligstrukturer var prosjektets overordnede målsetting å framskaffe data som kunne belyse romlig og kronologisk variasjon i boplassrelaterte aktiviteter.

Undersøkelsesområdet ble antatt å representere et potensielt intensivt anvendt område mellom boliger og daværende strandsone. Sett i lys av tidligere undersøkelser av yngre steinalders bosetninger var det forventet at det ville framkomme flere spor etter boplassrelatert aktivitet, utover boligstrukturene. Ulike typer utendørs ildsteder, avfallsdeponier, møddinger, kokegroper, og ulike produksjonsanlegg har

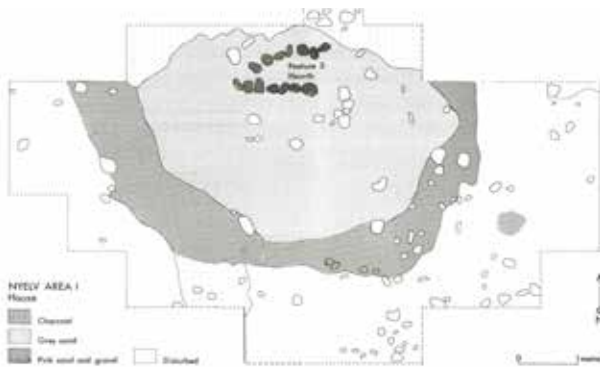
Hus 5

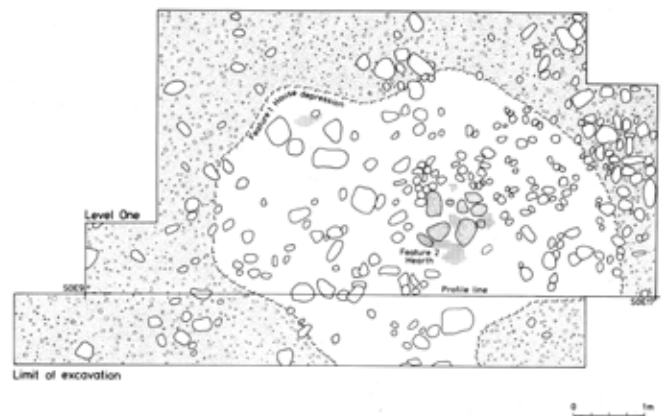
Hus 6

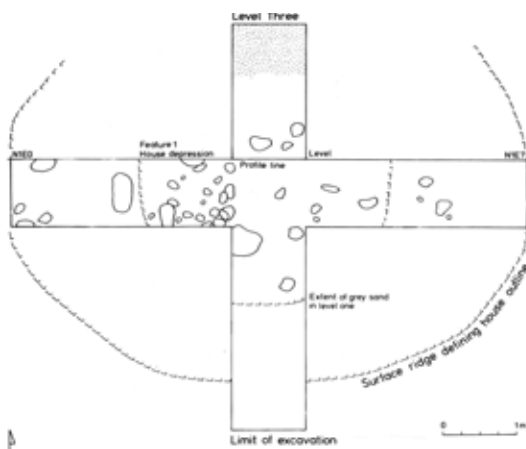
Område 1, Hus 14

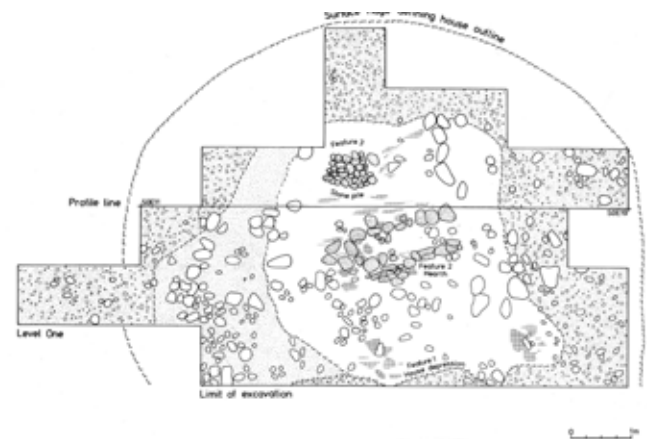
Område 2, Hus 16

Område 7, Hus 15

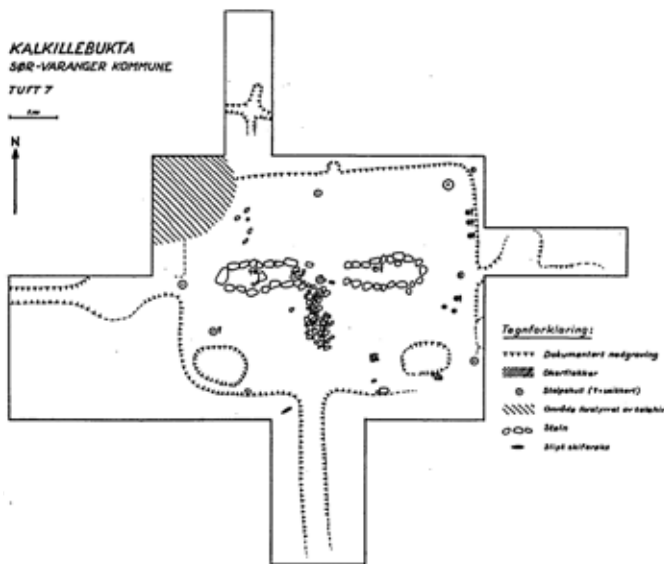

Område 3, Hus 18

Figur 82 Tidligere undersøkte hustufter i den nordlige delen av Nyelv Nedre Vest. Se Figur 5 for plassering av de enkelte tufter. Hus 5 og 6 fra Simonsen 1961, Hus 14-16 og 18 fra Renouf 1989

Figur 83 Gressbakkentuft i Kalkillebukta, Sør-Varanger. Schanche 1994

blitt dokumentert ved å avdekke større arealer på slike boplasser, blant annet på Melkøya og Skjærvika i Hammerfest kommune (Hesjedal et al., 2009, Henriksen et al., 2013). Ofte er det nettopp området mellom boliger og strandsone som framstår som mest intensivt brukt til ulike aktiviteter. Det var her båter ble tatt på land og vedlikeholdt, fisk og sjøpattedyr prekevert og bearbeidet, avfall kastet, og utstyr oppbevart (jf. f.eks. Ramstad, 2009a). Også på Område 11 på Nyelv Nedre Vest, hvor man avdekket et større område rundt synlige antatte tufter, framkom en rekke ulike strukturer, som møddinger, frittliggende ildsteder og dessuten en grav.

Til tross for at undersøkelsesområdet altså ligger i direkte relasjon til hustuftene, viste det seg imidlertid at slik aktivitet bare i svært begrenset grad lot seg dokumentere her. Utover en konsentrasjon med avslag er tolket som en knakkeplass for tilvirking av redskaper, ble det bare påvist et spredt og fåtallig littisk materiale, og ingen sikre strukturer. Vi kunne ikke påvise noen sikre avfallsdeponier, heller ikke av skjørbrønt stein som kunne stamme fra ildstedene i tuftene.

Selv om det trolig har vært en viss aktivitet i dette området, har det altså ikke vært av en slik omfang og karakter at det kan gjenkjennes som tydelige arkeologiske levninger. Det er med andre ord lite i både husene og fra området utenfor husene som tyder på at oppholdene har

vært hverken særlig omfattende eller intensive, noe som står i stor kontrast til Gressbakken-lokalitetene. Et mulig scenario er at Nyelvtuftene ble anvendt i forbindelse med utnyttelse av ressurser i løpet av vår og sommer, slik som sei, sjøfugl, bær, egg, sennegress, urter etc. På denne årstiden vil det ikke være behov for svært solide bolighus eller intensiv varmeproduksjon innendørs. Det er funnet flere fiskesøkker på lokaliteten. Fraværet av fiskebein kan forklares med dårlige bevaringsforhold for små bein, men kan også skyldes at fisken ble prekevert (tørket, røkt, fermentert) før den ble fraktet ut fra lokaliteten. Konsum og prekevering av bær, egg og plantebaserte produkter vil også være vanskelig sporbart i det arkeologiske materialet.

AVSLUTNING

Resultatene fra undersøkelsene i 2016 har vist at det arkeologiske materialet på Nyelv Nedre Vest representerer minst to hovedbruksfaser: en som omfatter den sørlige og indre delen av bukta, og som skal dateres til ca 3900-3000 f.Kr., og en som omfatter tuftegruppene i den nordlige delen, og som skal dateres til ca. 2200-1800 f.Kr.

De to områdene ser ut til å ha svært ulik karakter. Den eldre bruken har resultert i omfattende møddingakkumuleringer, og et stort spekter aktiviteter og strukturer er representerte. Beinmateriale og varierte boplassrelaterte aktiviteter peker mot tilnærmet permanente opphold gjennom store deler av året.

Den yngre delen av lokaliteten ser derimot ut til å være langt mindre intensivt brukt. Det er få spor etter boplassrelaterte aktiviteter i området mellom og nedenfor tuftene. Utenom hustuftene er det få strukturer, og både tufter og området ellers kjennetegnes av begrenset mengde med littisk materiale. Dette er dominert av restprodukter etter bearbeiding av kvarts, men har også et lite innslag av slipt skifer. Det er ikke tegn til møddinger eller andre deponeringer av organisk materiale som skjell, bein etc.

Det undersøkte Hus 11 har store likhetstrekk med mange av de tidligere undersøkte tuftene i området, og kan karakteriseres som en såkalt "Nyelv-tuft". Vi har vist at disse tuftene

overlapper med Gressbakken-tuftene i tid, som de dessuten deler en rekke strukturelle og organisatoriske trekk med. Vi foreslår derfor at de to typene tufter må oppfattes som komplementære boligstrukturer innenfor samme kulturtradisjon i århundrene rundt 2000 f.Kr. De har imidlertid trolig hatt ulike funksjoner; Gressbakken-tuftene ble anvendt som mer varige helhårsboliger for et større antall personer, mens "Nyelv-tuftene" ble anvendt av færre mennesker i forbindelse med kortere og mer spesialiserte opphold.

Utover å nyansere forståelsen av Nyelv Nedre Vest, mener vi at våre resultatater er godt egnete til å inngå i forskning rundt regionale og over-regionale samfunnsforhold i nordligste Norge. En sammenstilling og komparasjon av tufter av "Nyelv-type" i ulike topografiske og geografiske kontekster vil kunne nærmere belyse sammenhengen mellom slike tufter og de mer solide Gressbakken-tuftene. Dette vil være et godt utgangspunkt for en mer nyansert forståelse av samfunnstrukturer, sosial kompleksitet, erverv og bosettingsmønster i slutten av yngre steinalder og begynnelsen av tidlig metalltid.

LITTERATUR

- ANDREASSEN, R. L. 1985. *Yngre steinalder på Sørøy. Økonomi og samfunn 4000-1000 f.Kr.* . Magistergradsavhandling. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- DAMM, C. 1995. *Rapport fra utgravingene av Hus 23 på Gressbakken Nedre Øst, september 1994.* Top. ark. : Tromsø Museum.
- ENGELSTAD, E. 1984. Diversity in arctic maritime adaptations. *Acta Borealia*, 1(2), s. 3-24.
- FLETCHER, C. H., FAIRBRIDGE, R. W., MOLLER, J. J. & LONG, A. J. 1993. Emergence of the Varanger Peninsula, Arctic Norway, and climate changes since deglaciation. *The Holocene*, 3(2), s. 116.
- GJERDE, J. M. 2013. *Tønsnes Havn, Tromsø kommune, Troms. Rapport frå dei arkeologiske undersøkingane i 2011 og 2012.* Tromsø: Tromsø Museum - Universitetsmuseet
- GJESSING, G. 1942. Yngre steinalder i Nord-Norge. *Institutt for sammenlignende kulturforskning, Serie B: Skrifter (XXXIX).*
- GJESSING, G. 1944. Circumpolar Stone Age. Copenhagen. *Acta Arctica, fasc. 2.*
- GJESSING, G. 1955. Prehistoric social groups in North Norway. *Proceedings of the Prehistoric Society (trykt utg.).*
- HELAMA, S. & HOOD, B. C. 2011. Stone Age midden deposition assessed by bivalve sclerochronology and radiocarbon wiggle-matching of *Arctica islandica* shell increments. *Journal of Archaeological Science*, 38(2), s. 452-460.
- HELKOG, K. 1978. Late Holocene Sea-Level Changes Seen from Prehistoric Settlements. *Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography*(32), s. 111-119.
- HELKOG, K. 1980. The chronology of the Younger Stone Age in Varanger, Arctic Norway. *Norwegian Archaeological Review*, 13(1), s. 47-54.
- HELKOG, K. 1984. The Younger stone age settlement in Varanger : North Norway : settlement and population size. *Acta borealia (trykt utg.).*
- HENRIKSEN, S., VALEN, C. R., HUFTHAMMER, A. K., LINDERHOLM, J. & SJØGREN, P. 2013. *Skjærvika og Fjellvika: rapport fra de arkeologiske undersøkelserne 2009 og 2010, Hammerfest kommune.* Tromsø: Tromsø museum - Universitetsmuseet.
- HESJEDAL, A., DAMM, C. & STORLI, I. 1996. Arkeologi på Slettnes. Dokumentasjon av 11.000 års bosetting. *Tromsø Museums Skrifter*, XXVI.
- HESJEDAL, A., RAMSTAD, M. & NIEMI, A. R. 2009. *Undersøkelsene på Melkøya. Melkøya-prosjektet - kulturhistoriske registreringer og utgravninger 2001 og 2002.* Tromsø: Tromsø Museum - Universitetsmuseet.
- HODGETTS, L. 1999. *Animal bones and human society in the late Younger Stone Age of arctic Norway.* Durham University.
- HODGETTS, L. 2001. Seal exploitation and intra-site variation in the younger Stone Age of Varangerfjord, North Norway. *BAR INTERNATIONAL SERIES*, 939, s. 109-116.
- HODGETTS, L. 2010. Subsistence diversity in the Younger Stone Age landscape of Varangerfjord, northern Norway. *Antiquity*, 84(323), s. 41-54.
- HOOD, B. C. 1991. *Prehistoric foragers of the North Atlantic: perspectives on lithic procurement and social complexity in the north Norwegian stone age and the Labrador maritime archaic.* <S.l.>: [B. C. Hood].
- HOOD, B. C. 1995. Circumpolar Comparison Revisited: Hunter-Gatherer Complexity in the North Norwegian Stone Age and the Labrador Maritime Archaic. *Arctic Anthropology*, 32(2), s. 75-105.
- JOHANSEN, H. M. 1998. *Fra yngre steinalder til tidlig metalltid i Finnmark en kritisk diskusjon av tolkninger og begreper med utgangspunkt i hustuftene.* Serie: Stensilserie. B / Institutt for arkeologi, Universitetet i Tromsø nr 51. Tromsø: Institutt for arkeologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet.
- MARTENS, V. V., MYRVOLL, E. R., BERGERSEN, O., VORENHOUT, M., SANDVIK, P. U. & DENHAM, S. 2017. *Insitufarms. Archaeological deposits in a changing climate. Case Banjgohppi, Unjárgga gieldda/Nesseby k., Finnmark.* NIKU Rapport. Norsk Institutt for kulturminneforskning.
- MELSÆTHER, S. G. 2011. *Hvordan kan skalldyr gi kunnskap om fortida? : en kvantitativ og sammenlignende analyse av skalldyrmaterialet fra en yngre steinalders skjellmødding i indre Varangerfjord.* Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- MYRVOLL, E. R. 1992. *Stil og samfunn: en analyse av*

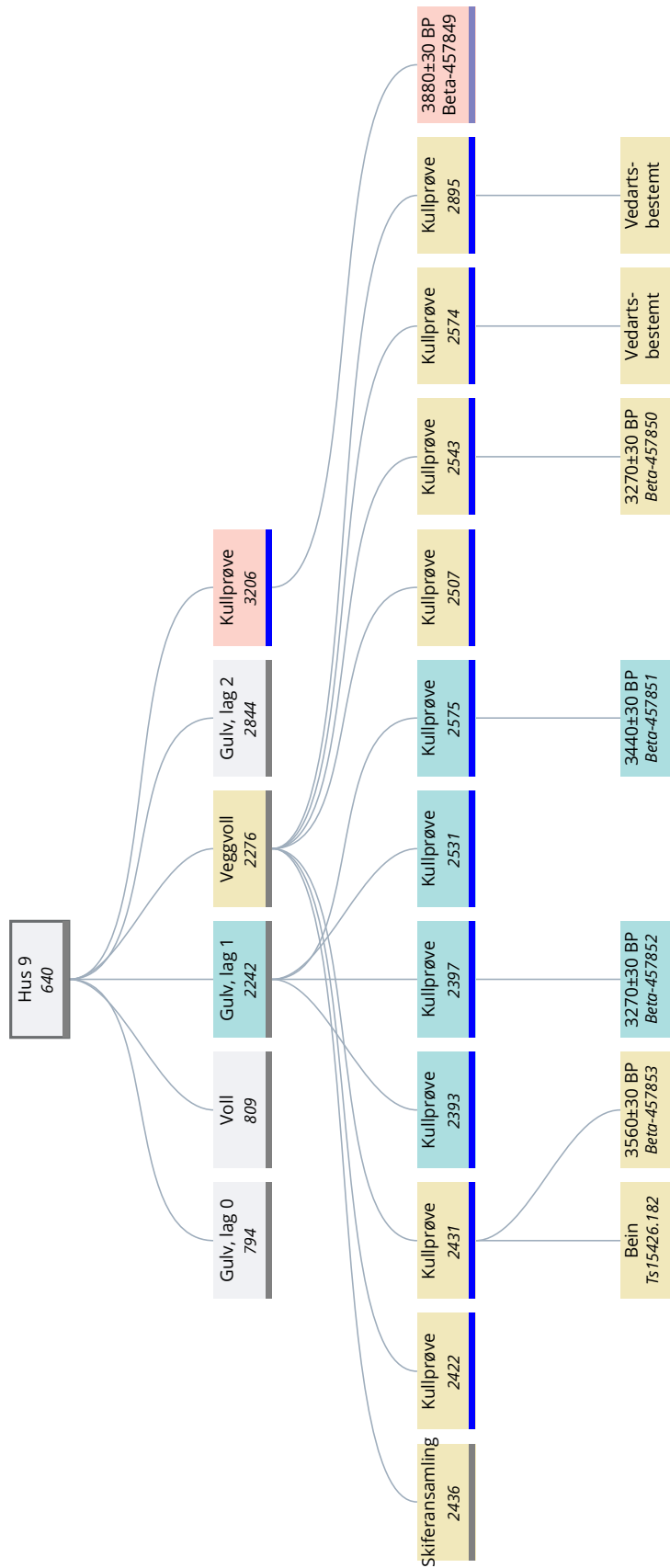
- materiell symbolisme og sosiale relasjoner i Varanger 2200 f.Kr. - Kr.f. Tromsø: [E. R. Myrvoll].
- MØLLER, J. J. & HOLMESLET, B. 1998. Sealevel Change Ver. 3.51. University of Tromsø.
- NIEMI, A. R. & OPPVANG, J. 2015. *Høyvikhaugen, Vadsø k. Sikringsundersøkelse og retting av skader på boplass fra eldre steinalder, og tuft og bosetningsspor fra yngre steinalder*. Arkeologisk rapport. Tromsø: Tromsø Museum.
- NUMMEDAL, A. 1936. *Yngre stenaldersfunn fra Nyelven og Karlebotn i Østfinnmark*. Oslo: Universitetets oldsaksamlings Årbok.
- NUMMEDAL, A. 1938. Redskaper av horn og ben fra Finnmark. *Viking*, 2, s. 145-150.
- OLSEN, B. 1994. *Bosetning og samfunn i Finnmarks forhistorie*. Universitetsforlaget.
- RAMSTAD, M. 2009a. Island settlements and maritime hunter-fishers: spatial and temporal transformations over 11,000 years at Melkøya, northern Norway. I: MCCARTAN, S., SCHULTING, R., WARREN, G. & WOODMAN, P. (red.). *Mesolithic horizons*. Oxford: Oxbow, s. 422-429.
- RAMSTAD, M. 2009b. Materiell kultur og bosetting på Melkøya gjennom forhistorisk tid. I: HESJEDAL, A., RAMSTAD, M. & NIEMI, A. R. (red.). *Undersøkelsene på Melkøya. Melkøya-prosjektet - kulturhistoriske registreringer og utgravninger 2001 og 2002*. Serie: Tromsø Museums Rapportserie. Tromsø Museum - Universitetsmuseet, s. 377-436.
- RENOUF, M. A. P. 1981. *Prehistoric coastal economy in Varangerfjord, North Norway : the analysis of faunal material and the study of subsistence patterns in the inner area of Varangerfjord during the younger Stone Age, from 5800 to 2500 B.P.* Cambridge: M.A.P. Renouf.
- RENOUF, M. A. P. 1984. Northern Coastal Hunter-Fishers: An Archaeological Model. *World Archaeology*, 16(1), s. 18-27.
- RENOUF, M. A. P. 1989. Prehistoric hunter-fishers of Varangerfjord, Northeastern Norway. Reconstruction of settlement and subsistence during the Stone Age. *BAR International Series*, 487.
- SCHANCHE, K. 1988. *Mortensnes, en boplass i Varanger: en studie av samfunn og materiell kultur gjennom 10.000 år*. Magistergradsavhandling. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- SCHANCHE, K. 1994. *Gressbakkentuftene i Varanger: boliger og sosial struktur rundt 2000 f. Kr.* [Tromsø]: Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø.
- SCHREINER, K. E. 1940. *Om en trepanert finnmarkskalle fra steinalderen*. Serie: Instituttet for sammenlignende kulturforskning (trykt utg.). Oslo: Aschehoug.
- SIMONSEN, P. 1958. *Arktiske helleristninger i Nord-Norge II*. Serie: Instituttet for sammenlignende kulturforskning (trykt utg.). Oslo: Aschehoug.
- SIMONSEN, P. 1961. Varangerfunnene II. Fund og udgravninger på fjordens sydkyst. *Tromsø Museums Skrifter*, VII(2).
- SIMONSEN, P. 1974. *Veidemenn på Nordkalotten*. Tromsø: Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø.
- SIMONSEN, P. 1975. *Veidemenn på Nordkalotten. Stensilserie B, ISV Universitetet i Tromsø*, Hefte 2.
- SIMONSEN, P. 1979. *Veidemenn på Nordkalotten : 17 : Yngre steinalder og overgangen til metall tid*. Serie: Stensilserie (Universitetet i Tromsø. Institutt for samfunnsvitenskap : trykt utg.). Tromsø: Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø.
- SKANDFER, M., GRYDELAND, S. E., HENRIKSEN, S., NILSEN, R. A. & VALEN, C. R. 2010. *Tønsnes havn, Tromsø kommune, Troms: rapport fra arkeologiske utgravninger i 2008 og 2009*. Serie: Tromsø, Kulturvitenskap. Tromsø: Tromsø museum - Universitetsmuseet.
- SOMMERSETH, I. 1999. *Tidlige skifer-gjenstander på Slettnes : problemer omkring typologi, kronologi og fortidig mangfold*. Stensilserie B. Tromsø: Institutt for arkeologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø.
- TORGENSEN, J., GETZ, B. & SIMONSEN, P. 1959. Varangerfunnene I: Funn av menneskeskjeletter. *Tromsø Museums Skrifter*, VII(1), s. 27 s., pl.

VEDLEGG 1: INTRASIS ID OG RELASJONER HUS 9

VEDLEGG 3: LISTE OVER TREKULLPRØVER

Ts-nummer	Intrasis ID	Beskrivelse	Kontekst	Kontekst ID	Lag	Treart	Vekt	Vekt til datering	Lab-nr	Datering ukal. BP	Avvik	Kalibrert 2 sigma	df3C
Ts15420.1	1353	Prøven er tatt fra en trekullinse ca 2 cm ned i laget. Prøven er kontaminert med mikroskopiske røtter. 0,02 g bjørk til datering.	Knakkeplass		1	Bjørk		0,02 0,671	457836	1950	30	20 BC - 125 AD	-23.7
Ts15420.2	1428	Prøven er tatt ca 1 cm ned i laget. Prøven består hovedsakelig av kullstøv. Smårøtter i prøven, 2 l yng som kan dateres, ingen rest.	Knakkeplass		1	L yng	<0,01	0,027					
Ts15423.1	2078	Tatt i et kompakt torvrikt lag, i sjukt øst for hus 7. Mulig moderne forstyrrelse. Kvist eller stamme. Tatt ut 1 bjørk til datering - 0,05 g.	Hus 7		1	Bjørk		0,05 0,332	457837	3530	30	1940-1765 BC	-26.2
Ts15423.2	2241	Kullag øst for hus 7, området er omrotet.	Hus 7		1			0,156					
Ts15423.3	2076	Kullag øst for hus 7, mulig omrotning. Tatt i kompakt torvlag.	Hus 7		1			0,101					
Ts15424.1	2417	Prøve tatt i lag 3 mot toppen av den vestre veggvollen. 0,05 g med bartre tatt ut til datering, prøven består av høstved, mulig kvist.	Hus 11, veggvoll, rute 1 i sjukt 2340.	674-2144	3	Bartre		0,05 0,17					
Ts15424.2	2455	Prøven er tatt fra en liten kullkonsentrasjon i gulvet i huset, ca 50 cm fra ildstedet. Tatt ut 0,08 g løvtre/bjørk til datering.	Hus 11, gulvlag.	674-2083	1	Løvtre/Bjørk		0,08 1,02	457838	2230	30	385-200 BC	-26.2
Ts15424.3	3169	Prøven er tatt i en steinsetting som kom frem midt i lag 2 i den sørlige delen av huset (annekset), nært inngangsområdet. Prøven inneholdt en del sand, hummus og røtter men det er tatt ut 0,02 g med bartre til datering.	Hus 11, nedre del av gulv.	674-3039	2	Bartre		0,02 0,39					
Ts15424.4	2877	Prøven er tatt fra en kullkonsentrasjon i den sørlige delen av det laveste gulvnivået. Prøven består av l yng og bjørk (kvist), det er tatt ut 0,03 g med bjørk til datering.	Hus 11, kullkonsentrasjon 2878, gulv.	674-2083	1	Bjørk		0,03 0,83	457839	470	30	1415-1450 AD	-25.2
Ts15424.5	2929	Prøven er tatt fra området rett nord for hus 11, ved en mulig inngang. Det ble funnet spredt kull omtrent 1 cm ned i laget. Prøven består av bartre (kvist) og det er tatt ut 0,04 g til datering.	Hus 11	674	1	Bartre		0,04 1,47	457840	3670	30	2140-1955 BC	-26.9
Ts15424.6	3001	Prøven er tatt fra området nord for hus 11, ved en mulig inngang. Spredte kullflekker ca 1 cm ned i laget. Prøven inneholdt bartre, det ble tatt ut 0,09 g til datering.	Hus 11, inngang.	674	1	Bartre		0,09 0,56					

Ts-nummer	Intrasis ID	Beskrivelse	Kontekst	Kontekst ID	Lag	Treart	Vekt	Vekt til datering	Lab-nr	Datering ukal. BP	Avvik Kalibrert 2 sigma	d13C
Ts15424.7	3173	Prøven er tatt fra gulvet i inngangsområdet, ved en steinsetting som kom frem midt i lag 2. Prøven inneholder bartre, det ble tatt ut 0,05 g til datering.	Hus 11, gulv.	674.3039	2	Bartre	0,05	9,62	457841	3780	30 2290-2135 BC	-25.6
Ts15424.8	3038	Prøven er tatt fra den sørlige delen av ildstedet, der det var en konsentrert kullflekk med en diameter på ca 10 cm og dybde på 2-3 cm. Prøven inneholder bartre, det er tatt ut 0,04 g til datering.	Hus 11, sørlige del av ildstedet 2930, i gulv 3039.	674.1354	2	Bartre	0,04	4,04	457842	3670	30 2140-1955 BC	-26.0
Ts15424.9	3157	Prøven er tatt fra den sørlige delen av gulvet, i en steinsetting som kom frem i lag 2. Prøven inneholder bartre og 0,03 g er tatt ut for datering.	Hus 11, gulv	674.3039	2	Bartre	0,03	3,74	457843	3580	30 2020-1880 BC	-26.1
Ts15424.10	2374	Prøven er tatt i sjakta i østre veggvoll, fra sandlag i overgangen mellom vegg og gulv. Prøven består av forkullet never/bark, 0,04 g bark er tatt ut for datering.	Hus 11, rute 4 i sjakt 2336 i østre veggvoll.	674.2144	1	Bark	0,04	0,61	457844	810	30 1165-1270 AD	-26.5
Ts15424.11	2395	Prøven er tatt 13 cm ned i veggvullen i en liten kullkonsentrasjon som kom frem i plan. Prøven inneholder bjørk, 0,02 g er tatt ut til datering.	Hus 11, rute 1 i sjakt 2336, i veggvoll.	674.2144	3	Bjørk	0,02	0,15	457845	3660	30 2135-1945 BC	-25.9
Ts15424.12	2375	Prøven er tatt i plan i sjakta i den østre veggvullen. Prøven inneholder løvtre/bjørk og bartre. 0,03 g løvtre er tatt ut til datering.	Hus 11, rute 3 i sjakt 2336, i østre veggvoll.	674.2144	2	Løvtre/bjørk	0,03	0,13	457846	3820	30 2395 BC - 2150 BC	-27.5
Ts15424.13	2577	Prøven er tatt i overgangen mellom gulv og vegg. kullkonsentrasjonen hadde en diameter på ca 15 cm og prøven er tatt øverst i det grå gulvlaget (2083). Prøven består av lyng og bjørkeris, 0,03 g med lyng er tatt ut til datering.	Hus 11, gulv.	674.2083	1	Lyng	0,03	0,18				
Ts15424.14	2486	Prøven er tatt fra en stor kullkonsentrasjon i toppen av gulvet. Prøven består av lyng, 0,02 g er tatt ut til datering.	Hus 11, gulv.	674.2083	1	Lyng	0,02	0,40	457847	610	30 1290-1410 AD	-26.3
Ts15424.15	3174	Prøven er tatt i sammenheng med nordre del av ildstedet, i en god kontekst i en liten forskenking fylt med steiner (varmegrøp). Prøven er tatt omtrent midt i laget, det fantes ikke kull i bunn. Det var ikke kull i prøven, men et mørkt mineral.	Hus 11, gulv, ildsted (nordre del 2972).	674.1354	2			0,041				
Ts15424.16	2450	Prøven er tatt i overgangen mellom gråsand og grus, rett utenfor ildstedet.	Hus 11, gulv	674.2083	1			0,184				

Ts-nummer	Intrasid ID	Beskrivelse	Kontekst	Kontekst ID	Lag	Treart	Vekt	Vekt til datering	Lab-nr	Datering ukal. BP	Avvik	Kalibrert 2 sigma	d13C
Ts15424.17	2459	Prøven er tatt ved siden av en stor stein i gulvet, fra en liten kullkonsentrasjon.	Hus 11, gulv	674.2083	1			0,355					
Ts15424.18	2562	Prøven er tatt fra et kompakt kullag som lå mellom gulv og vegg. Mulig rester etter det sorte laget som lå over.	Hus 11, gulv	674.2083	1			0,017					
Ts15424.19	2576	Prøven er tatt i kanten av gulvet, mot veggvullen. Knyttevevor kullkonsentrasjon øverst i gulvlaget.	Hus 11, gulv	674.2083	1			0,067					
Ts15424.20	3216	Prøven er tatt i forbindelse med en steinsamling i lag 2 av gulvet, nært inngangen.	Hus 11, inngang	674	2			0,872					
Ts15424.21	3215	Prøve tatt fra steinsamling midt i lag 2 ved inngangen i huset.	Hus 11, inngang	674	2			2,112					
Ts15424.22	2419	Prøve tatt i toppen av lag 3, i en liten kullkonsentrasjon i veggvullen. Mulig rotbrann.	Hus 11, sjåkt 2336 i veggvull	674.2144	3			0,258					
Ts15424.23	2426	Prøven er tatt i den indre delen av veggvullen.	Hus 11, rute 3 i sjåkt 2340, veggvull vest.	674.2144	3			0,042					
Ts15424.24	2405	Prøven er tatt et godt stykke ned i sjakta rett utenfor den nordre veggvullen.	Hus 11, rute 1 i sjåkt 2346, veggvull nord	674.2144	3			0,512					
Ts15424.25	2380	Prøven er tatt rett utenfor den nordre veggvullen.	Hus 11, rute 1 i sjåkt 2346, veggvull nord	674.2144	2			0,564					
Ts15424.26	3144	Prøven er tatt sentralt i ildsted. Prøven er ikke rensert og veid. Kull er plukket ut og sendt til datering.	Hus 11, profil midtre del av ildsted	674.3145					448381	3370		30 1740-1610 BC	-26.2
Ts15424.27	3100	Prøven er tatt i den sørligste delen av gulvet, i den nedre delen av lag 2.	Hus 11, sørlige del av gulvet.	674	2b			0,106					
Ts15425.1	1317	Prøven er tatt i et område med lite funn, øst for anlegg 661. Prøven består av bjørk, mulig dvergbjørk. 1 bjørkefrAGMENT som ikke gav utslag på vekt er plukket ut for datering (under 0,01 g). Resten av prøven består av degradert bjørk, gjennomtrengt av mikrorøtter.	Området mellom tuftene 8, 9 og 11.		1	Bjørk	<0,01	0,09					
Ts15425.2	2074	Prøven er tatt nord for profilen i anlegg 661. Prøven består av barte, det er tatt ut 0,03 g til datering. Ikke datert.	Hus 8, anlegg 661.	661	1	Barte		0,03 0,20					
Ts15425.3	2075	Prøven er tatt sør for profilen i anlegg 661, et godt stykke ned i lag 2. I samme området ble det også funnet brente bein. Prøven består av løvtre og barte, det er plukket ut 1 løvtre for datering men denne gjorde ikke utslag på vekt. Alternativt er det skilt ut 0,03 g med barte til datering.	Hus 8, anlegg 661.	661	2	Løvtre/barte		0,03 0,25	457848	3670		30 2140-1955 BC	-26.4

Ts-nummer	Intrasis ID	Beskrivelse	Kontekst	Kontekst ID	Lag	Treart	Vekt	Vekt til datering	Lab-nr	Datering ukal. BP	Avvik	Kalibrert 2 sigma	d13C
Ts15425.4	1247	Prøven er tatt fra en kullinse et par cm ned i laget, men fra en mulig rotbrann. Prøven består av lyngrotter, 20 lyng er tatt ut men gjorde ikke utslag på vekt (under 0,01g.	Hus 8, anlegg 661.	661	1	Lyng	<0,01	0,055					
Ts15425.5	2240	Prøven er tatt i plan under graving av 661.	Hus 8, Anlegg 661.	661	2			0,404					
Ts15425.6	2361	Prøven er tatt fra området øst for 661. Fra nederste del av laget.	Hus 8, området foran 661, området mellom husene 9 og 11.	661				0,475					
Ts15426.1	3206	Prøven er tatt ved inngangen til tuft 9, 640. Kullet er fra en konsentrasjon med flere store kullfragmenter. Prøven består av barte og 0,12 g er tatt ut til datering.	Hus 9, 640, inngang.	640	3	Barte	0,12 3,48		457849	3880	30 2465-2230 BC		-25.6
Ts15426.2	2574	Prøven er tatt i den nordlige delen av hus 9 i overgangen mellom gulvet og vollen nær inngangsområdet. Ca 2 cm ned i lag 2. Prøven inneholder barte og 0,03 er tatt ut til datering.	Hus 9, veggvoll.	640.2276	2	Barte	0,03 0,292						
Ts15426.3	2543	Prøven er tatt i veggvullen et par cm ned i lag 2. Prøven er tatt rett ved ildstedet 860 som ble gravd i lag 1. Prøven består av løvtre, trolig bjørk. 0,04 er tatt ut til datering.	Hus 9, veggvoll.	640.2276	2	Løvtre	0,04 0,59		457850	3720	30 2200-2030 BC		-26.6
Ts15426.4	1087	Prøven er tatt i toppen av ildsted 860 midt i lag 1, på den sørlige veggvullen på 640. Prøven består av barte, 0,03 g er tatt ut til datering.	Hus 9, ildsted på sørlig voll.	640.860	1	Barte	0,03 0,49						
Ts15426.5	2575	Prøven er tatt fra en kullkonsentrasjon i skjæringspunktet mellom vegg (2276) og gulv (2242) mot sør. Kullflekken er målt inn som 2534. Prøven består av løvtre og barte, 0,02 g løvtre (trolig bjørk) er tatt ut til datering.	Hus 9, overgang mellom gulv (2242) og voll (2276).	640.2242	2	Løvtre	0,02 1		457851	3440	30 1875-1665 BC		-24.7
Ts15426.6	2397	Prøven er tatt omtrent midt i gulvlaget (2242) i hus 9. Kullkonsentrasjonen fremsto ikke som et sammenhengende lag, men gav inntrykk av å være forkullede pinner som har gått i oppløsning. Prøven inneholder bjørk og barte, 0,02 g med bjørk er tatt ut til datering.	Hus 9, gulv.	640.2242	2	Bjørk	0,02 2,72		457852	3270	30 1620-1460 BC		-26.8
Ts15426.7	2895	Prøven er tatt i den østre veggvullen, der det var mindre kullflekker langt nede i laget. Prøven inneholder barte, 2 fragmenter er plukket ut for datering, under 0,01 g.	Hus 9, veggvoll.	640.2276	3	Barte	<0,01	0,43					

Ts-nummer	Intrasis ID	Beskrivelse	Kontekst	Kontekst ID	Lag	Treart	Vekt	Vekt til datering	Lab-nr	Datering ukal. BP	Avvik	Kalibrert 2 sigma	d13C
Ts15426.8	2431	Prøven er tatt i østre veggvoll, spredt kull i lag 2. Prøven inneholder bjørk og bartre. 0,03 g er tatt ut for datering.	Hus 9, veggvoll.	640.2276	2	Bjørk	0,03	0,260	457853	3560	30	2005-1780 BC	-27,3
Ts15426.9	2393	Prøven er tatt fra midtre til nedre del av gulvet. Kullflekken lå sammen med to knyttvestore steiner, men var ikke klart sammenhengende, det så ut til å være forkullede pinner som har gått i oppløsning.	Hus 9, gulv.	640.2242	2			2,046					
Ts15426.10	2507	Prøven består av en kullbit og ble tatt et par cm ned i lag 2 i veggvullen.	Hus 9, veggvoll	640.2276	2			0,131					
Ts15426.11	2531	Prøven er tatt fra en liten mørk sandflekk i det grå gulvlaget. På dette nivået er denne flekken ikke sammenhengende med kullprøve 2534.	Hus 9, gulv	640.2242	2			1,375					
Ts15426.12	2422	Prøve fra veggvoll i hus 9.	Hus 9, veggvoll	640.2276	2			0,025					
Ts15426.13	2485	Prøven er tatt under mullig ildsted 860 og består av en stor kullbit.	Hus 9, ildsted på sørlige veggvoll	640.860	2			1,887					
Ts15426.14	1088	Prøven er tatt midt i lag 1, ildsted 860, konsentrasjonen var liten og besto av små kullbiter.	Hus 9, ildsted på sørlig veggvoll	640.860	1			0,160					
Ts15426.15	2497	Prøven består av en stor kullbit funnet i laget under ildstedet.	Hus 9, ildsted på sørlige veggvoll	640.860	2			0,687					

VEDLEGG 4: RAPPORT TRESLAGSBESTEMMELSE

Dendroøkologen A. J. Kirchhefer

Rapport 5/2017

Treslagsbestemmelse av arkeologisk trekull fra Nyelv Bru i Unjárga/Nesseby kommune, Finnmark fylke (prosjekt A49262)

Oppdragsgiver: Tromsø museum, UiT Norges arktiske universitet, Pb. 6050 Langnes, 9037 Tromsø
Kontakt: arkeolog Janne Oppvang
Rapport dato: 23.01.2017
Utarbeidet ved: Andreas J. Kirchhefer, dr. scient., Skogåsvegen 6, 9011 Tromsø.
Epost: post@dendro.no, mob.: 995 30 332. Org.-nr.: 994 482 181 MVA.

KONKLUSJON

I alt 10 av de 30 prøvene skal være godt egnet til radiokarbondatering i og med at disse inneholdt tilstrekkelige mengder kull (her > 0,02 g) av treslag med lav egenalder, dvs. bjørk (6 prøver) eller annet diffusporet, men ubestemt treslag (4 prøver, trolig bjørk/vier/selje/osp) med lav egenalder.

Hos 2 prøver med henholdsvis bjørk eller bestemt diffusporet løvtre slo vekta ikke ut, men mengden trekull kan likevel være tilstrekkelig til en datering.

De øvrige prøvene kan eventuelt ha høy egenalder.

- Bark hvis det dreier seg om bark av bartre (1 prøve).
- Bartre hvis kullet er av den indre veden av et tre med høy levealder, av dødved som har stått/ligget lenge etter treets død, eller av eldre rekved (12 prøver).
- Lyng hvis det dreier seg om død lyng som var bestanddel av eldre råhumus (4 prøver, derav 2 prøver med lite materiale).

Prøve TS15424.15 inneholdt ingen trekull.

RESULTATER

Prøve nr.	Kontekst	g (tot)	g (dat)	Fragmenter til datering	Kommentar
TS15420.1	knakkeplass	0,64	0,02	4 bjørk	NB! Kontaminert med mikroskopiske røtter.
TS15420.2	knakkeplass	0,02	na	2 lyng	Med smårøtter. All trekull plukket. Rest: humus.
TS15423.1	hus 7, Signes-plass	0,32	0,05	1 bjørk	Mulig kvist/stamme, Ø ca. 20 mm, tettvokst.
TS15424.1	hus 11, veggvoll	0,17	0,05	2 bartre	Rest: ca. 15 bartre. Mye høstved = kvist?
TS15424.2	hus 11, gulvlag	1,02	0,08	4 løvtre	Bjørk? Sand/humus/røtter. Vanskelig å rense fordi smuldret.
TS15424.3	hus 11, nedre del gulv	0,39	0,02	4 bartre	Sand/humus/røtter.
TS15424.4	hus 11, gulv	0,83	0,03	4 bjørk	Kvist Ø 2-4 mm. I resten: lyng. Barken ikke studert.
TS15424.5	hus 11, utenfor inngang?	1,47	0,04	1 bartre	Mulig kvist Ø >30 mm. Prøve tatt av den ytre veden på fragmentet. Rest: bartre.

Prøve nr.	Kontekst	g (tot)	g (dat)	Fragmenter til datering	Kommentar
TS15424.6	hus 11, utenfor inngang?	0,56	0,09	1 bartre	Rest: 6 bartre. Rå-vekt: noe sand fjernet.
TS15424.7	hus 11, gulv	6,92	0,05	1 bartre	Rest: ca. 100 bartre.
TS15424.8	hus 11, ildsted	4,04	0,04	3 bartre	Renset for smårøtter. Rest: ca. 100 bartre.
TS15424.9	hus 11, gulv	3,74	0,03	1 bartre	Renset for røtter. Rest: >20 bartre.
TS15424.10	hus 11, veggvoll	0,61	0,04	4 bark	Rest: bark.
TS15424.11	hus 11, veggvoll	0,15	0,02	11 bjørk	Noen mikroskopiske røtter.
TS15424.12	hus 11, veggvoll	0,13	0,03	10 løvtre	Trolig bjørk. Noen mikroskopiske røtter. I resten: 3 bartre (23 %).
TS15424.13	hus 11, gulv	0,18	0,03	5 lyng	I resten: 1 bjørkeris.
TS15424.14	hus 11, gulv	0,40	0,02	2 lyng	.
TS15424.15	hus 11, ildsted	0,02	-	-	Humus med små bartrefragmenter. Ett mørkt, mineralaktig fragment.
TS15425.1	mellom tufter	0,09	na	1 bjørk	Dvergbjørk? Rest: trolig bjørk, men mer degradert og gjennomtrengt av mikrorøtter.
TS15425.2	hus 8	0,20	0,03	1 bartre	Rest: 4 bartre.
TS15425.3	hus 8	0,25	na	1 løvtre	Diffusporet. Alternativ 2: 1 bartre (0,03 g). Rest: >20 (50?) bartre (95 %).
TS15425.4	rett under torv (rotbrann)?	0,05	na	20 lyng	Røtter av lyng (Ø 0,5 mm).
TS15426.1	hus 9, inngang	3,48	0,12	1 bartre	Rest: ca. 50 bartre (100 %). (Skrivefeil: originalvekt 3,528?)
TS15426.2	hus 9, gulv/voll	0,28	0,03	3 bartre	.
TS15426.3	hus 9, ved ildsted	0,59	0,04	1 løvtre	Trolig bjørk, mulig kvist Ø 10 mm.
TS15426.4	hus 9, topp ildsted	0,49	0,03	4 bartre	I rest: 6 bartre (100 %).
TS15426.5	hus 9, skjæring vegg/gulv	1,00	0,02	6 løvtre	Trolig bjørk. I resten: >21 bartre (78 %).
TS15426.6	hus 9, gulv	2,72	0,04	1 bjørk	I resten: >1 bartre (>> 50%).
TS15426.7	hus 9, veggvoll	0,43	na	2 bartre	Alternativ 2: 2 degradert bartre (0,02 g). Rest: bartre/humus/resente røtter.
TS15426.8	hus 9, veggvoll	0,25	0,03	11 bjørk	I resten: 6 ubestemte, 3 bartre (15 %) m.fl.

g (tot) = gram totalt, g (dat) = gram til datering

na = ingen utslag på vekta, muligens rundt 0,01 g

løvtre = diffusporet løvtre med porer singulær eller i korte radier, antatt kortlevd

Arts-/taksonliste:

norsk navn	engelsk (vitenskapelig) navn
bartre	conifer, softwood
bjørk	birch (<i>Betula</i> sp.)
lyng	dwarf shrubs
løvtre	deciduous tree, hardwood

METODE

Målet ved rutinemessig sorteringsarbeid er å velge ett eller flere trekullfragmenter per prøve (f.eks. pose) som er best egnet til radiokarbondatering. Mengden skal være 0,01-0,03 g. Ideelt sett velger man de ytterste årringene i et fragment med bark som er representativt for aktivitetsfasen. Velger man flere fragmenter (f.eks. for å oppnå en tilstrekkelig kullmengde) må man ta høyde for at disse kan representere ulike aktivitetsfaser, som da blir slått sammen til en middeldatering.

For å kunne studere cellestrukturen må trekullfragmentene knekkes minst én og helst tre ganger. Antall trekullbiter i tabellen henviser til antallet hele studerte fragmenter før analysen, mens posen med sortert trekull til radiokarbonanalyse vil inneholde det minst 3-dobbelte antallet. Andel eik og bartre oppgis normalt i forhold til summen av alle studerte trekullfragmenter i prøven. Treslagsbestemmelsen foretas under stereolupe med 20-160 x forstørrelse (Nikon AZ100). Trekullprøvene veies til nærmeste 0,01 g (Sagitta 600 g).

Muligheten til artsbestemmelse av trekull innenfor henholdsvis bartrær, ringporete og diffusporete løvtrær og lyng kan være noe begrenset. Dette kan til dels være grunnet likheten i vedmorfologien mellom ulike arter, til dels grunnet begrensede prepareringsmuligheter av trekull (ingen tynnsnitt, men ferske bruddflater). Imidlertid vil de ulike artene av nordlige, diffusporete løvtrær oppnå omtrent samme levealder; 1) Til gruppen med solitære porer hører f.eks. rogn og asal (*Sorbus* sp.), hagtorn (*Crataegus* sp.) og villapal (*Malus sylvestris*). 2) Til gruppen med korte radier av porer tilhører bjørk (*Betula* sp.) og vier/selje/osp (*Salix/Populus*). 3) Blant arter med lange rader av porer finnes hassel (*Corylus avellana*), kristtorn (*Ilex aquifolium*) og or (*Alnus* sp.). Jeg anser det som uproblematisk å slå disse sammen i dateringsformål. Blant trekullfragmentene blir slike med bark eller barkkant, spesielt kvister, lyng og forkullede røtter foretrukket, dog med forbehold om at lyng og røtter kan stamme fra eldre råhumus og at døde bartrekviser kan holde seg relativt lenge både på stammen og bakken.

Trekullfragmenter av bartre og ringporete løvtrær som eik blir forkastet på grunn av potensielt høy egenalder. Datering av disse kan gi for høye aldre i forhold til den arkeologiske konteksten. Hos furu for eksempel kan dette skyldes høy levealder (Forfjorddalen >750 år; Kirchhefer 2001, oppdatert), langsam nedbryting på tørr mark (Dividalen opp til 1700 år; Kirchhefer 2005) eller bruk som bygningsmateriale o.s.v. Også rekved er en type materiale med potensielt høy egenalder, i nord deriblant gran (*Picea abies*), edelgran (*Abies* sp.) og lerk (*Larix sibirica*) fra NV-Russland og Sibir.

REFERANSER

- Grosser D (2003): *Die Hölzer Mitteleuropas: Ein mikrophotographischer Lehratlas*. Verlag Kessel.
- Hather JG (2000): *The identification of the Northern European woods: a guide for archaeologists and conservators*. London: Archetype.
- Kirchhefer AJ (2001): *Reconstruction of summer temperatures from tree-rings of Scots pine (Pinus sylvestris L.) in coastal northern Norway*. The Holocene 11(1), 41-52.
- Kirchhefer AJ (2005): A discontinuous tree-ring record AD 320-1994 from Dividalen, Norway: inferences on climate and tree-line history. I: Broll, G. & Keplin, B. (red.) *Mountain Ecosystems - Studies in Treeline Ecology*. Springer, Berlin, p. 219-235.
- Mork E (1966): *Vedantomi. With an identification key for microscopic wood-sections*. Oslo: Johan Grundt Tanum.
- Schweingruber FH (1990): *Mikroskopische Holz Anatomie*. Birmensdorf: WSL.

VEDLEGG 5: RAPPORT 14C-DATERING

Consistent accuracy
delivered on time

Beta Analytic Inc.
4985 S.W. 74 Court
Miami, Florida 33155 USA
PH: 305-667-5167
FAX: 305-663-0964
beta@radiocarbon.com
www.radiocarbon.com

Darden Hood
President

Ronald Hatfield
Christopher Patrick
Deputy Directors

November 01, 2016

Ms. Anja Roth Niemi
Tromso Museum
Department of Cultural Sciences
University of Tromso
Tromso, N-9037
Norway

RE: Radiocarbon Dating Results.

Dear Ms. Niemi:

Enclosed are the radiocarbon dating results for two samples recently sent to us. As usual, the method of analysis is listed on the report with the results and calibration data is provided where applicable. The Conventional Radiocarbon Ages have all been corrected for total fractionation effects and where applicable, calibration was performed using 2013 calibration databases (cited on the graph pages).

The web directory containing the table of results and PDF download also contains pictures, a cvs spreadsheet download option and a quality assurance report containing expected vs. measured values for 3-5 working standards analyzed simultaneously with your samples.

Reported results are accredited to ISO/IEC 17025:2005 Testing Accreditation PJLA #59423 standards and all chemistry was performed here in our laboratory and counted in our own accelerators here. Since Beta is not a teaching laboratory, only graduates trained to strict protocols of the ISO/IEC 17025:2005 Testing Accreditation PJLA #59423 program participated in the analyses.

As always Conventional Radiocarbon Ages and sigmas are rounded to the nearest 10 years per the conventions of the 1977 International Radiocarbon Conference. When counting statistics produce sigmas lower than +/- 30 years, a conservative +/- 30 BP is cited for the result. The reported d13C values were measured separately in an IRMS (isotope ratio mass spectrometer). They are NOT the AMS d13C which would include fractionation effects from natural, chemistry and AMS induced sources.

When interpreting the results, please consider any communications you may have had with us regarding the samples. As always, your inquiries are most welcome. If you have any questions or would like further details of the analyses, please do not hesitate to contact us.

Our invoice will be emailed separately. Please, forward it to the appropriate officer or send a credit card authorization. Thank you. As always, if you have any questions or would like to discuss the results, don't hesitate to contact me.

Sincerely ,

A handwritten signature in black ink that reads "Darden Hood". Below the signature, the text "Digital signature on file" is printed in a small, black, sans-serif font.

Digital signature on file

Beta Analytic Inc.
DR. M.A. TAMERS and MR. D.G. HOOD

4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA, USA 33155
PH: 305-667-5167 FAX: 305-663-0964
beta@radiocarbon.com

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

Ms. Anja Roth Niemi

Report Date: 11/1/2016

Tromso Museum

Material Received: 10/24/2016

Sample Data	Measured Radiocarbon Age	Isotopes Results o/oo	Conventional Radiocarbon Age(*)
Beta - 448380 SAMPLE: SK974 ANALYSIS: AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 1945 to 1865 (Cal BP 3895 to 3815) and Cal BC 1850 to 1770 (Cal BP 3800 to 3720) Cal BC 1850 to 1770 (Cal BP 3800 to 3720)	3590 +/- 30 BP	d13C= -27.8	3540 +/- 30 BP
Beta - 448381 SAMPLE: NY3144 ANALYSIS: AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 1740 to 1710 (Cal BP 3690 to 3660) and Cal BC 1700 to 1610 (Cal BP 3650 to 3560) Cal BC 1700 to 1610 (Cal BP 3650 to 3560)	3390 +/- 30 BP	d13C= -26.2	3370 +/- 30 BP

Results are ISO/IEC-17025:2005 accredited. AMS measurements were made on one of 4 in-house NEC SSAMS accelerator mass spectrometers. The reported age is the "Conventional Radiocarbon Age", corrected for isotopic fraction using the d13C. Age is reported as RCYBP (radiocarbon years before present, abbreviated as BP, "present" = AD 1950). By international convention, the modern reference standard was 95% the 14C signature of NBS SRM-4990C (oxalic acid) and calculated using the Libby 14C half life (5568 years). Quoted error on the BP date is 1 sigma (1 relative standard deviation with 68% probability) of counting error (only) on the combined measurements of sample, background and modern reference standards. Total error at Beta (counting + laboratory) is known to be well within +/- 2 sigma. d13C values are reported in parts per thousand (per mil) relative to PDB-1 measured on a Thermo Delta Plus IRMS. Typical d13C error is +/- 0.3 o/oo. Percent modern carbon (pMC) and Delta 14C (D14C) are not absolute. They equate to the Conventional Radiocarbon Age. Calendar calibrated results were calculated the material appropriate 2013 database (INTCAL13, MARINE13 or SHCAL13). See graph report for references.

Consistent accuracy
delivered on time

Beta Analytic Inc.
4985 S.W. 74 Court
Miami, Florida 33155 USA
PH: 305-667-5167
FAX: 305-663-0964
beta@radiocarbon.com
www.radiocarbon.com

Darden Hood
President

Ronald Hatfield
Christopher Patrick
Deputy Directors

February 17, 2017

Mrs. Janne Oppvang
Tromsø Museum
The Arctic University of Norway
Tromsø, N9037
Norway

RE: Radiocarbon Dating Results.

Dear Mrs. Oppvang:

Enclosed are the radiocarbon dating results for 18 samples recently sent to us. As usual, the method of analysis is listed on the report with the results and calibration data is provided where applicable. The Conventional Radiocarbon Ages have all been corrected for total fractionation effects and where applicable, calibration was performed using 2013 calibration databases (cited on the graph pages).

The web directory containing the table of results and PDF download also contains pictures, a cvs spreadsheet download option and a quality assurance report containing expected vs. measured values for 3-5 working standards analyzed simultaneously with your samples.

Reported results are accredited to ISO/IEC 17025:2005 Testing Accreditation PJLA #59423 standards and all chemistry was performed here in our laboratory and counted in our own accelerators here. Since Beta is not a teaching laboratory, only graduates trained to strict protocols of the ISO/IEC 17025:2005 Testing Accreditation PJLA #59423 program participated in the analyses.

As always Conventional Radiocarbon Ages and sigmas are rounded to the nearest 10 years per the conventions of the 1977 International Radiocarbon Conference. When counting statistics produce sigmas lower than +/- 30 years, a conservative +/- 30 BP is cited for the result. The reported d13C values were measured separately in an IRMS (isotope ratio mass spectrometer). They are NOT the AMS d13C which would include fractionation effects from natural, chemistry and AMS induced sources.

When interpreting the results, please consider any communications you may have had with us regarding the samples. As always, your inquiries are most welcome. If you have any questions or would like further details of the analyses, please do not hesitate to contact us.

Our invoice has been sent separately. Thank you for your prior efforts in arranging payment. As always, if you have any questions or would like to discuss the results, don't hesitate to contact me.

Sincerely ,

Digital signature on file

Beta Analytic Inc.
DR. M.A. TAMERS and MR. D.G. HOOD

4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA, USA 33155
PH: 305-667-5167 FAX: 305-663-0964
beta@radiocarbon.com

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

Mrs. Janne Oppvang

Report Date: 2/17/2017

Tromsø Museum

Material Received: 2/9/2017

Sample Data	Measured Radiocarbon Age	Isotopes Results o/oo	Conventional Radiocarbon Age
Beta - 457836 Ts15420.1 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 20 to 10 (Cal BP 1970 to 1960) and Cal AD 0 to 90 (Cal BP 1950 to 1860) Cal AD 100 to 125 (Cal BP 1850 to 1825)	1930 +/- 30 BP	d13C= -23.7	1950 +/- 30 BP
Beta - 457837 Ts15423.1 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 1940 to 1765 (Cal BP 3890 to 3715)	3550 +/- 30 BP	d13C= -26.2	3530 +/- 30 BP
Beta - 457838 Ts.15424.2 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 385 to 200 (Cal BP 2335 to 2150)	2250 +/- 30 BP	d13C= -26.2	2230 +/- 30 BP
Beta - 457839 Ts15424.4 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal AD 1415 to 1450 (Cal BP 535 to 500)	470 +/- 30 BP	d13C= -25.2	470 +/- 30 BP
Beta - 457840 Ts15424.5 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2140 to 1955 (Cal BP 4090 to 3905)	3700 +/- 30 BP	d13C= -26.9	3670 +/- 30 BP
Beta - 457841 Ts15424.7 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2290 to 2135 (Cal BP 4240 to 4085)	3790 +/- 30 BP	d13C= -25.6	3780 +/- 30 BP

Results are ISO/IEC-17025:2005 accredited. No sub-contracting or student labor was used in the analyses. All work was done at Beta in 4 in-house NEC accelerator mass spectrometers and 4 Thermo IRMSs. The "Conventional Radiocarbon Age" is corrected for isotopic fractionation and was used for calendar calibration where applicable. The Age was calculated using the Libby half-life (5568 years), is rounded to the nearest 10 years and is reported as radiocarbon years before present (BP), "present" = AD 1950. Results greater than the modern reference are reported as percent modern carbon (pMC). The modern reference standard was 95% the 14C signature of NIST SRM-4990C (oxalic acid). Quoted error is 1 sigma of counting error on the combined measurements of sample, background and modern reference. Calculated sigmas less than 30 years are conservatively rounded up to 30. d13C values are on the material itself (not the AMS d13C) and are reported in per mil relative to VPDB-1. Applicable calendar calibrated results were calculated using INTCAL13, MARINE13 or SHCAL13 as appropriate (see calibration graph report for references). Applicable d15N values are relative to VPDB-1 and applicable d18O and dD values are relative to VSMOW. Applicable water results are reported without correction for isotopic fractionation.

Beta Analytic Inc.
DR. M.A. TAMERS and MR. D.G. HOOD

4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA, USA 33155
PH: 305-667-5167 FAX: 305-663-0964
beta@radiocarbon.com

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

Mrs. Janne Oppvang

Report Date: 2/17/2017

Tromsø Museum

Material Received: 2/9/2017

Sample Data	Measured Radiocarbon Age	Isotopes Results o/oo	Conventional Radiocarbon Age
Beta - 457842 Ts15424.8 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2140 to 1955 (Cal BP 4090 to 3905)	3690 +/- 30 BP	d13C= -26.0	3670 +/- 30 BP
Beta - 457843 Ts15424.9 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2020 to 1990 (Cal BP 3970 to 3940) and Cal BC 1980 to 1880 (Cal BP 3930 to 3830)	3600 +/- 30 BP	d13C= -26.1	3580 +/- 30 BP
Beta - 457844 Ts15424.10 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal AD 1165 to 1270 (Cal BP 785 to 680)	830 +/- 30 BP	d13C= -26.5	810 +/- 30 BP
Beta - 457845 Ts15424.11 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2135 to 1945 (Cal BP 4085 to 3895)	3670 +/- 30 BP	d13C= -25.9	3660 +/- 30 BP
Beta - 457846 Ts15424.12 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2395 to 2385 (Cal BP 4345 to 4335) and Cal BC 2345 to 2195 (Cal BP 4295 to 4145) Cal BC 2165 to 2150 (Cal BP 4115 to 4100)	3860 +/- 30 BP	d13C= -27.5	3820 +/- 30 BP
Beta - 457847 Ts15424.14 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal AD 1290 to 1410 (Cal BP 660 to 540)	630 +/- 30 BP	d13C= -26.3	610 +/- 30 BP

Results are ISO/IEC-17025:2005 accredited. No sub-contracting or student labor was used in the analyses. All work was done at Beta in 4 in-house NEC accelerator mass spectrometers and 4 Thermo IRMSs. The "Conventional Radiocarbon Age" is corrected for isotopic fraction and was used for calendar calibration where applicable. The Age was calculated using the Libby half-life (5568 years), is rounded to the nearest 10 years and is reported as radiocarbon years before present (BP), "present" = AD 1950. Results greater than the modern reference are reported as percent modern carbon (pMC). The modern reference standard was 95% the 14C signature of NIST SRM-4990C (oxalic acid). Quoted error is 1 sigma of counting error on the combined measurements of sample, background and modern reference. Calculated sigmas less than 30 years are conservatively rounded up to 30. d13C values are on the material itself (not the AMS d13C) and are reported in per mil relative to VPDB-1. Applicable calendar calibrated results were calculated using INTCAL13, MARINE13 or SHCAL13 as appropriate (see calibration graph report for references). Applicable d15N values are relative to VPDB-1 and applicable d18O and dD values are relative to VSMOW. Applicable water results are reported without correction for isotopic fractionation.

Beta Analytic Inc.
DR. M.A. TAMERS and MR. D.G. HOOD

4985 S.W. 74 COURT
MIAMI, FLORIDA, USA 33155
PH: 305-667-5167 FAX: 305-663-0964
beta@radiocarbon.com

REPORT OF RADIOCARBON DATING ANALYSES

Mrs. Janne Oppvang

Report Date: 2/17/2017

Tromsø Museum

Material Received: 2/9/2017

Sample Data	Measured Radiocarbon Age	Isotopes Results o/oo	Conventional Radiocarbon Age
Beta - 457848 Ts15425.3 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2140 to 1955 (Cal BP 4090 to 3905)	3690 +/- 30 BP	d13C= -26.4	3670 +/- 30 BP
Beta - 457849 Ts15426.1 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2465 to 2280 (Cal BP 4415 to 4230) and Cal BC 2245 to 2230 (Cal BP 4195 to 4180)	3890 +/- 30 BP	d13C= -25.6	3880 +/- 30 BP
Beta - 457850 Ts15426.3 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2200 to 2030 (Cal BP 4150 to 3980)	3750 +/- 30 BP	d13C= -26.6	3720 +/- 30 BP
Beta - 457851 Ts15426.5 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 1875 to 1840 (Cal BP 3825 to 3790) and Cal BC 1820 to 1795 (Cal BP 3770 to 3745) Cal BC 1780 to 1685 (Cal BP 3730 to 3635) and Cal BC 1670 to 1665 (Cal BP 3620 to 3615)	3440 +/- 30 BP	d13C= -24.7	3440 +/- 30 BP
Beta - 457852 Ts15426.6 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 1620 to 1495 (Cal BP 3570 to 3445) and Cal BC 1470 to 1460 (Cal BP 3420 to 3410)	3300 +/- 30 BP	d13C= -26.8	3270 +/- 30 BP
Beta - 457853 Ts15426.8 AMS-Standard delivery MATERIAL/PRETREATMENT: (charred material): acid/alkali/acid 2 SIGMA CALIBRATION : Cal BC 2005 to 2000 (Cal BP 3955 to 3950) and Cal BC 1975 to 1875 (Cal BP 3925 to 3825) Cal BC 1840 to 1820 (Cal BP 3790 to 3770) and Cal BC 1795 to 1780 (Cal BP 3745 to 3730)	3600 +/- 30 BP	d13C= -27.3	3560 +/- 30 BP

Results are ISO/IEC-17025:2005 accredited. No sub-contracting or student labor was used in the analyses. All work was done at Beta in 4 in-house NEC accelerator mass spectrometers and 4 Thermo IRMSs. The "Conventional Radiocarbon Age" is corrected for isotopic fractionation and was used for calendar calibration where applicable. The Age was calculated using the Libby half-life (5568 years), is rounded to the nearest 10 years and is reported as radiocarbon years before present (BP), "present" = AD 1950. Results greater than the modern reference are reported as percent modern carbon (pMC). The modern reference standard was 95% the 14C signature of NIST SRM-4990C (oxalic acid). Quoted error is 1 sigma of counting error on the combined measurements of sample, background and modern reference. Calculated sigmas less than 30 years are conservatively rounded up to 30. d13C values are on the material itself (not the AMS d13C) and are reported in per mil relative to VPDB-1. Applicable calendar calibrated results were calculated using INTCAL13, MARINE13 or SHCAL13 as appropriate (see calibration graph report for references). Applicable d15N values are relative to VPDB-1 and applicable d18O and dD values are relative to VSMOW. Applicable water results are reported without correction for isotopic fractionation.

Universitetet i Stavanger / Arkeologisk museum

Oppdragsrapport 2017/07

Unntatt offentlighet

Osteological material from a Late Neolithic settlement at Nyelv, Nesseby kommune

Sean Dexter Denham

AM saksnummer: 17/03634
Journalnummer:

Dato: 06.06.2017
Sidetal: 3
Opplag: Digital only

Oppdragsgiver: Tromsø Museum – Universitetsmuseet

Stikkord: Osteologi, zooarkeologi, senneolitikum, Nyelv, Nesseby

---

Universitetet
i Stavanger

Arkeologisk museum

Oppdragsrapport 2015/x
Universitetet i Stavanger,
Arkeologisk museum,
Avdeling for fornminnevern

Utgiver:
Universitetet i Stavanger
Arkeologisk museum
4036 STAVANGER
Tel.: 51 83 31 00
Fax: 51 84 61 99
E-post: post-am@uis.no

Stavanger 2015

Osteological material from a Late Neolithic settlement at Nyelv, Nesseby kommune

Sean Dexter Denham

Universitetet
i Stavanger

Arkeologisk museum

Universitetet i Stavanger Arkeologisk museum OPPDRA GSRAPPORT	RAPPORTNUMMER 2017/07
Universitetet i Stavanger Arkeologisk museum, 4036 Stavanger Telefon: 51832600, fax: 51832699, e-post: post-am@uis.no	TILGANG:
RAPPORT TITTEL Osteological material from a Late Neolithic settlement at Nyelv, Nesseby kommune	SIDETALL: 3
	OPPLAG: Digital only
	DATO: 06.06.2017
AM Journalnr SAKSHANDSAMAR: Astrid Johanne Nyland FORFATTAR(AR): Sean Dexter Denham	

OPPDRAGSGJEVAR Tromsø Museum – Universitetsmuseet	OPPDRAGSGJEVERS REF. 800000530
REFERAT The small animal bone assemblage from a Late Neolithic settlement site at Nyelv shows a number of interesting aspects. Evidence for the hunting and butchery of larger cervids, probably moose (<i>alces alces</i>), as well as the scavenging of the remains by carnivores is present. The disposal of mammal and bird bone through burning can also be seen. There is some slight evidence for differential disposal of burnt and unburnt bone. One fragment of unburnt bone appears to be a weathered fragment of whale vertebra. This assemblage, from house occupation layers, can be contrasted with the Late Neolithic midden from the nearby site of Banjgohppi. This latter assemblage is of a completely different nature, primarily fish/bird/marine mammal and no evidence of burning.	
STIKKORD	
Osteologi	
Zooarkeologi	
Senneolitikum	
Nyelv	
Nesseby	

Osteological material from a Late Neolithic settlement at Nyelv, Nesseby kommune

Dr. Sean Dexter Denham
Arkeologisk Museum, Universitetet i Stavanger

The bone in this assemblage was recovered from several layers in the remains of four Late Neolithic houses at Nyelv, Nesseby kommune, Finnmark. Unfortunately, the assemblage is small, and spread out both horizontally and vertically, thus standard forms of quantification (e.g. MNI, MNE, NISP, distribution patterns) are not appropriate. In the following, some general observations will be made regarding the content of the assemblage, without reference to context. One exception which should be noted is that all burned bone comes from House 9, the possible significance of this will be discussed. Where species identification has been successful, it was achieved using standard reference works (France 2009, Schmid 1972) as well as the previously identified faunal assemblage from Vistehola, Randaberg k. Burning levels were quantified according to Holck's (1986) 4 level grading system, where 0 indicates no heat exposure and 4 indicates complete calcination and near complete destruction of the bone (although specific burning temperatures are not considered here).

Results

Two fragments were positively identified as having come from a larger cervid, probably moose (*Alces alces*). The first of these is the lateral half of the left astragalus (TS.15425.185). There is no evidence of butchery, so although only the lateral half is present, this appears to be the result of post-depositional processes. There is relatively little meat on this portion of the leg, thus the lack of butchery evidence is not surprising. There is, however, evidence of gnawing. Clear toothmarks appear on the element. These may be attributed to a medium sized scavenger, although whether this is a domesticated species (i.e. dog) or a wild species is unclear. The second fragment is the distal end of a fused radius and ulna (TS.15423.46). There are no cut marks, but the radius appears to have been cracked open for marrow extraction. The astragalus has no fusion plates, so it is difficult to estimate age of the individual. However, the size, as well as the size and the fusion of the distal ulnar epiphysis, suggest that the individual(s) was/were adult at death.

Two other fragments, although not identified to species, support the identifications discussed in the previous paragraph. TS.15425.184 consisted of a fragment of the body of a rib from a larger mammal. This fragment has a cut mark running transverse to the length of the rib body, consistent with secondary butchery. TS.15426.180 is the head of a rib, also from a larger mammal. There is no evidence of butchery, although the size of the fragment makes this unsurprising. Both of these fragments are consistent with the results discussed in the previous paragraph, namely the hunting and butchering of larger cervids, most probably moose (*Alces alces*).

The rest of the terrestrial mammal remains are too fragmentary to be identified to species. One example, TS.15426.179, is a rib fragment from a medium sized mammal. It has been exposed to moderate level burning, suggesting that it is some form of waste, either food waste or the remains of an animal taken for craft/industrial purposes, which has been disposed of through burning. A similar fragment from TS.15426.184 shows somewhat higher burning levels but represents the same process.

The sample bag for TS.15424.412 indicates that the element is a fragment of whale bone. Although there are no diagnostic features on the element which supports this definitively, the size and shape are certainly consistent with this interpretation (although from a smaller species). If this is indeed whale bone, then it is more than likely the transverse or spinous process of a vertebra. There is no evidence of burning or butchery. The cracking along the surface may be due to weathering, suggesting that the defleshed fragment lay exposed for some period prior to being covered up.

A small number of bird remains were identified in the assemblage, TS.15426.178, TS.15426.184 and TS.15426.185. None of these were identifiable to species, although the fragment from TS.15426.184 was identified as the diaphysis of the radius of a small-medium sized species of bird (Cohen and Serjeatson 1996). All of these fragments showed various levels of burning.

Burning

Brief mention should be made about the evidence for burning. The first point to be noted is that none of the fragments positively identified as relating to larger terrestrial mammals (e.g. moose/*alces alces*) show any signs of burning. It is not immediately clear why this should be the case, although it may be that elements discarded after the secondary butchery phase were disposed of differently than elements which continued to the consumption phase. A similar situation can be seen in a midden associated with a Later Neolithic house at Baŋkgohppi, Nesseby k., which contained an extremely large amount of bone (Vandrup Martens *et al.* 2017), none of which was burnt, indicating a differential deposition of burnt and unburnt elements. The previous section briefly described the types of elements which were burnt. The relevant point behind these is that burning levels range from moderate (2) to intense (4), and show no patterning. This suggests an unorganized burning process, typical of rubbish being cast in a fire pit for disposal. The burning evidence which does exist is thus indicative of domestic consumption.

Discussion

Unfortunately, this assemblage is quite small and thus it is rather difficult to make any definitive statements. It is clear that hunting of large cervids, probably moose, is represented in the assemblage, as is the secondary butchery of elements associated with these. Cracking of long bone elements to access bone marrow and scavenging by carnivores are also seen. The burnt remains of medium-sized mammals and small-medium sized birds are present and are indicative of the disposal of rubbish in a firepit. A fragment of what is probably whale vertebra is also present in the assemblage. This fragment was unburnt, but did show signs of weathering, suggesting it lay exposed to the elements for some time. The results from this assemblage, as limited as they are, stand in stark contrast to the nearby Late Neolithic midden at Baŋkgohppi, where the assemblage was dominated by fish, bird and marine mammal, all unburnt. This, perhaps, should not be surprising. If the differential deposition of burnt and unburnt material suggested in the previous paragraph is a real phenomenon, then one would expect assemblages associated with middens (Baŋkgohppi) and assemblages associated with occupation layers (Nyelv) to be different. So, the question becomes: do the assemblages from Baŋkgohppi and Nyelv, sites similar both chronologically and geographically, represent different subsistence strategies, or different methods of waste disposal for sites with the same subsistence strategy? Where are all the fish and seal remains which should be present in the Nyelv assemblage?

References

- Cohen, A. and Serjeantson D. 1996. *A Manual for the Identification of Bird Bones from Archaeological Sites*. 2nd Edition. London, Archetype Publications Ltd.
- France, D.L. 2009. *Human and Nonhuman Bone Identification: A Color Atlas*. Boca Raton: CRC Press.
- Holck, P. 1986. *Cremated bones- A medical-anthropological study of archaeological material on cremated burials*. Antropologiske skrifter nr. 1, Anatomisk Institutt. Oslo: Universitetet I Oslo.
- Schmid, E. 1972. *Atlas of Animal Bones*. London: Elsevier.
- Vandrup Martens, V., Myrvoll, E.R., Bergersen, O., Vorenhout, M., Utigard Sandvik, P, and Denham, S.D., 2017. *INSITUFARMS: Archaeological deposits in a changing climate*. NIKU Rapport 77. Norsk Institutt for kulturminneforskning.

Context	Layer	House	Wt. (g)	Element	Side	Species	Burning (0-4)	Notes
TS.15423.46	1	7	26.26	Radius/ Ulna	L	Larger cervid (prob. <i>Alces alces</i>)	-	Radius
TS.15424.412	1	11	191.96	-	-	Whale	-	Fragemnt of whale bone, surface damage/cracking due to weathering
TS.15424.413	1	11	0.44	-	-	-	-	Unidentifiable
TS.15424.414	2	11	0.06	-	-	-	-	Unidentifiable
TS.15424.415	2	11	4.51	-	-	-	-	Unidentifiable, 2 fragments (post- recovery breakage)
TS.15425.184	1	8	1.56	Rib	-	Larger mammal	-	From clean-up; rib fragment from larger mammal, consistent with lagrer cervid/alces alces id; butchery/cut mark across surface of fragment
TS.15425.185	1	8	28.52	Astragalus	L	Larger cervid (prob. <i>Alces alces</i>)	-	Lateral half; not chopped, medial half appears to have eroded away; some gnawing marks; species id based on size and available morphological features
TS.15426.177	1	9	0.69	-	-	Mammal	2-3	Unidentifiable
TS.15426.178	1	9	0.14	-	-	Bird	2-3	Med./small species, unsure which fragment
TS.15426.179	1	9	0.28	Rib	-	Med. Mammal	2-3	-
TS.15426.180	1	9	2.29	Rib	-	Larger mammal	-	Head of rib, consistent with larger cervid/a. alces id
TS.15426.181	2	9	0.28	-	-	-	-	Mixture of soil and small bone fragments, nothing identifiable
TS.15426.182	2	9	0.28	-	-	Mammal	3-4	Higher burning level, nothing identifiable
TS.15426.183	2	9	0.01	-	-	Mammal	2-3	Unidentifiable
TS.15426.184	2	9	0.79	Rib, radius	-	Mammal, bird	3, 2-3	Mammals rib fragment, similar in size to rib fragment from TS.15426.179 but more heavily burnt; Diaphysis of bird radius (similar in size to bird fragment from TS.15426.178)
TS.15426.185	3	9	0.01	-	-	Bird	3-4	Unidentifiable
TS.15426.186	3	9	0.29	-	-	-	2-3	Unidentifiable

Table 1. Primary data for animal bone assemblage from Late Neolithic settlement at Nyelv, Nesseby k.

